

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

I 138624
Cota
Inventar 706278

1280

ARMELE CREDINȚII

MANUALUL ROMÂNULUI CREȘTIN ÎN APĂRAREA CREDINȚEI SALE STRĂMOȘEȘTI

DE

DR. GEORGE FIREZA
SECRETAR EPISCOPESC

LUGOJ, 1925.

Editura „Sionul Românesc“

Biblioteca Controlă
Cota T 138624
Inventar 706278

RC 376/

Cu permisiunea Veneratului Ordinariat
din Lugoj.

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C706278

B. 11 85.4

PREFATĂ.

Atunci când după realizarea idealului național: reunirea la patria mamă a tuturor provinciilor deslipite prin vitregia timpurilor din corpul neamului, întreaga suflare românească se preocupă de realizarea și celuilalt vis măreț impus și de poruncă dumnezeiască: unirea bisericilor românești, noi preoții nu putem să stăm nepăsători în fața acestui curent puternic și dor ferbinte al tuturor sufletelor pline de duhul Domnului. Dimpotrivă! Avem datorință sfântă să ne punem în fruntea mișcării, indicând căile și principiile, și înlăturând prejudecățile, cari ca un nor greu apasă mințile și împiedecă fuziunea sfântă a sufletelor.

Acest gând de-a indica căile și principiile și de a înlătura piedicile pentru atingerea unui scop atât de măreț m'a făcut și pe mine să scriu cartea de față. Am adunat în ea ca într'un mănunchiu, ca într'un reper-

toriu ce stă la îndemână tuturor, dovezi și argumente din tabăra prietenilor și a adversarilor Bisericii sfinte alui Isus Hristos, din trecutul luminos al Istoriei, din Sfinții Părinți și Cărțile sfinte, tot ce poate lumina mințile nepreocupate și împrăștiă prejudecățile ce cu greutate de Alpi apasă conștiințele. Obiecțiunile cele mai curente, cele mai predilecte ale adversarilor se înșirue pe paginile acestei cărți în ordine alfabetică la capitolele respective. Ceice pentru multiplicitatea agendelor vieții lor sbuciumate n'au răgaz să adâncească toate problemele religioase, găsi-vor aci chintesența acestor probleme și soluțiile din gura celor mai autorizați, de multe ori chiar din gura adversarilor: ex ore tuo iudico te.

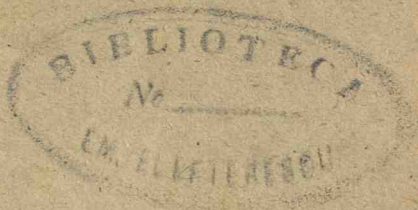
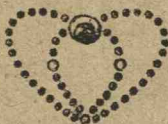
Cei ce caută nepreocupat adevărul pot să-l găsească și pe paginile opusculului acestuia, pe care l-am scris cu îngăduința mai marilor mei spre mărirea lui Dumnezeu, mântuirea sufletelor și fericirea neamului, pentruca cu un ceas mai curând să

se înfăptuiască dorința lui Isus: ca toți una să fie.

O mică rugăciune pentru cel ce s'a ostenit scriind îi va fi răsplata mai mult decât suficientă.

Darul Domnului să fie cu noi cu toți.

AUTORUL.

- 7 -

BIBLIOTECA
3347
E. ELEFTERESCU

1. Adevărata Biserică alui Hristos

„În simbolul credinței mărturisim că biserica este *una sfântă sobornicească și apostolească*. Aceste patru însușiri sau atribute sunt caracterele esențiale ale bisericii lui Hristos.” (Ion Mihălcescu, Manual de Teologie dogmatică pag. 205). Cumcă biserica noastră este adevărata biserică alui Hristos, se vede apoi din aceea, că ea singură întrunește atributele adevăratei biserici. (Tot acolo pag. 210).

Răspund: Și noi catolicii mărturisim în Credeu că Biserica lui Isus Hristos este *una, sfântă, catolică* (sobornicească sau universală) și *apostolică*. Lucrul de căpetenie e, să vedem, oare atributele acestea esențiale ale Bisericii lui Hristos, unde se află: în biserica „ortodoxă” ori în Biserica catolică? Și răspundem hotărât și categoric, că acelea *numai* în Biserica catolică se află, și prin urmare aceasta este Biserica adevărată alui Isus Hristos.

Să le luăm pe rând.

1. Biserica adevărată alui Hristos trebuie să fie *una*. Unitatea aceasta trebuie să se arete: a) în *credință* și b) în *regim*, pentru că Biserica e o societate *religioasă*. În Biserica catolică este *unitate de credință*, pentru că toți membrii ei mărturisesc *una și aceeași credință* ținând toate definițiunile

conciliilor ecumenice și toate învățăturile propuse de sf. Biserică. Despre lucrul acesta ne putem convinge din catechismele din întreaga lume catolică, cari conțin aceeaș credință. Nici nu poate fi altcum, căci catolicii cred că Biserica și papa sunt infalibili și prin urmare ei sunt datori a crede ce propun aceia.

Dar nu numai credința din zilele noastre este una și aceeaș la toți catolicii, ci este una și cu credința din veacurile trecute, pentru că se cred toate definițiunile conciliilor ecumenice din trecut. E adevărat că s'au mai făcut și definițiuni nouă, dar în definițiunile acestea, nu s'au propus învățături nouă, ci numai s'a exprimat în formă mai clară credința veche. (*Vezi Evoluția dogmelor.*) Biserica catolică a ținut mult și ține și acum la curățenia credinței, n'a lăsat nimic din adevărurile primite dela dumnezeescul ei Intemeietor, nici n'a adaus la acelea. Mai bine a suferit să se rupă țări întregi dela sânul ei, decât să abzică și numai de o dogmă, bunăoară de nedesfacerea căsătoriei, cum a fost cazul cu Henric al VIII-lea, regele Angliei. De aceea o și batjocuresc că e intransigentă, îndărătnică, ruginită și că prin statornicia ei pune piedeci progresului omenesc. Așa zic protestanții libercurgetători, pe când ortodoxii o acuză că ar fi fabricat dogme cu totul nouă.

b) In biserica catolică se află și *unitate de regim*, pentru că toți catolicii, în

frunte cu patriarhii, mitropoliții, episcopii și preoții lor ascultă de Papa dela Roma, ea de adevăratul lor Șef spiritual.

Nu așa stă lucrul în biserica ortodoxă. În aceasta nu se află a) *nota unității de credință*, pentru că deși la aparență ar fi o unitate oarecare actuală, totuși le lipsește cu totul unitatea de credință cu trecutul; ortodoxii da azi neagă mai multe adevăruri de credință, pe cari Biserica le-a crezut înainte de schismă, și pe cari chiar biserica lor le-a primit în conciliile dela Lion (1274) și în cel dela Florența (1439). Astfel de dogme sunt: primatul papei, purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul, purgatorul etc. Am zis că numai la aparență există unitate de credință actuală, căci între teologii neuniți sunt mari deosebiri de vederi cu privire la unele adevăruri de credință; nu este la ei părere unitară cu privire la numărul cărților Sf. Scripturi, spovedanie, preoție, indisolubilitatea căsătoriei, purgator.¹⁾

b) Asemenea lipsește bisericii ortodoxe și *unitatea de regim*. Ea n'are autoritate supremă. E compusă din mai multe biserici naționale independente, cari nici măcar într'un sinod ecumenic (?) nu se pot aduna, decât cu greutate aproape însormontabile. Unii teologi ortodoxi admit că auto-

¹⁾ Vezi Ep. Dr. A. Nicolescu: „Atitudini și învățături contrazicătoare în sânul bisericii „ortodoxe“ în Cultura Creștină Nr. 3—1925.

ritatea supremă în biserica lor ar fi conciliul ecumenic. Dar pe acesta cine îl convoacă? cine prezidează în el? ar fi autoritate numai până ce sunt adunați episcopii. După aceea biserica iarăș ar rămânea fără cap. După teoria aceasta biserica orientală ar fi fost tot fără cap dela 787 încoace. Și este așa, mai ales dela 1054 încoace, decând s'a făcut schisma.

Așadară este evident că nota *Unității* nu se află decât în biserica catolică.

2. Biserica adevărată alui Isus Hristos trebuie să fie *sfântă*, pentru că scopul ei este de a sfinți pe oameni, trebuie să aibe în toate timpurile oameni sfinți, cari să se deprindă în grad eroic în virtuțile creștine și sfaturile evanghelice; trebuie ca în sânul ei să se arate semnele supranaturale ale sfințeniei, adecă minunile.

Toate acestea se află numai în Biserica catolică.

a) Biserica catolică nu numai că propune învățături și legi cari duc la sfințenie, ci în toate timpurile s'a nizuit a îndemna pe toți la observarea acestor legi. Nu a eruat nici o osteneală, ba nici chiar viața misionarilor ei, pentru lățirea religiunii creștine. Câte popoare sunt azi creștine toate sunt încreștinate prin munca ei. Că Românii s'au încreștinat prin Biserica catolică o mărturisesc toți istoricii noștri de frunte, iar când s'au încreștinat Rușii nu era decât o singură biserică: cea catolică. Misiu-

nile cele mai înfloritoare și azi sunt ale ei, deși nu dispune de așa bogate mijloace materiale, cum dispun protestanții.

b) Biserica catolică a avut în toate timpurile oameni *sfinți*, martiri, mărturisitori. Despre sfinții și martirii timpurilor mai noi ne mărturisesc operele Boldandiștilor și Canonizările ce se fac aproape an de an. Singur Leon XIII a canonizat 18 sfinți și a declarat de fericiți 110. „Avem mai departe — zice învățatul nostru mitropolit dela Blaj¹⁾ — în biserica catolică și practicarea consiliilor evanghelice în numeroasele ordine călugărești. Dintre călugări unii se roagă și laudă pe Dumnezeu în întreaga lor viață ca să recompenseze maestatea dumnezească vătămată prin sudalmele și nereligiozitățile oamenilor. Alții ajună și își torturează trupurile nevinovate, ca să expieze păcatele omenimei. Alții își uită de persoana lor, și lăsând orice îndestulare pământească iertată, se duc cu punerea capului peste țări și mări, lipsiți chiar și de cele de lipsă pentru traiu, ca să ducă lumina evangheliei la popoarele, cari locuiesc în întuneric și în umbra morții. Alții se jertfesc în spitale îngrijind bolnavii cei mai respingători; adună și

¹⁾ Dr. Vasile Suci u: Teologia dog. fundamentală vol. II pag. 180; de cartea aceasta m'am folosit în cea mai mare parte la scrierea acestui articol. Cartea aceasta n'ar trebui să lipsească din mâna nici unuia, care voiește să cunoască ce e Biserica Domnului Isus Hristos.

oresc orfanii ; se îngrijesc de cei neputin-
eioși etc., așa că nu este suferință ome-
nească, carea să nu-și aibă balsamul corăs-
punzător în biserica catolică.“

c) În urmă se află în Biserica catolică
și semnele supranaturale ale sfințeniei :
minunile. Cumcă și azi se întâmplă minuni
în sânul Bisericii catolice se poate vedea
într'altele din Istoria minunatului loc de
pelerinaj Lourdes, din viețile sfinților mai
noui, din procesele de canonizare extrem de
riguroase ale S. Congregații a Riturilor,
care examinează minunile săvârșite prin
întrepunerea celor propuși a fi declarați de
sfinți ori fericiți. Și nici nu poate fi altcum,
căci doară Dl Hristos a promis apostolilor
săi că va fi cu ei, și le va ajuta să facă
semne mari. (Vezi art. despre „Canonizare“)

Nu așa stă însă lucrul în biserica
ortodoxă. Chiar dela începutul ei e cu
totului tot sterilă în ce privește roadele
sfințeniei. Intemeietorii ei Foție și Mihail
Cerulariu numai sfinți n'au fost, ci niște
oameni peste măsură de superbi. Unde sunt
misionarii ei printre păgâni ? „Și dacă cauți
să descoperi vre-o *misie*, sau să numeri
misionarii, pe cari îi trimit ortodoxii ca să
evangelizeze păgânii, — în mijlocul cărora
trăiesc, — ești surprins că misiile și misio-
narii *lipsesc la apel*. Biserica orientală și-a
călcat deci *datoria sa de căpetenie*. Și cauza
acestei regresii nu e alta decât *schisma*, —
care însemnează *sterilitate*. (Dr. N. C. P a u-

Ie scu: Sinagoga și Biserica față de pacificarea omenimei vol. II., pag. 57). Ba ce zic? duhuri neodihnite își trimit de o vreme încoace misionarii lor, dar numai cu mijloace creștinești nu lucră. Să ne aducem aminte de misiunile „ortodoxe“ dela Cib și Poiana! Unde e zelul pentru sfințirea credincioșilor? Cât pot ne împiedecă și pe noi catolicii de a moraliză poporul și a-l aduce la o viață într'adevăr creștinească prin ținerea de ss. misiuni populare. Oamenii sfinți îi lipsesc cu desăvârșire. Sfinții pe cari îi cinstește, nu sunt ai ei, căci aceia sunt sfinții Bisericii catolice.

Când au trăit sfinții aceeaia nici pomină nu era de biserica „ortodoxă“ alui Foție. Avut-a biserica aceasta o sumedenie de călugări, putrezi de bogați, dară mulțamită spiritului bizantin de care erau pătrunși, nu s'au sfințit nici pe sine, nici pe popor, ci l-au lăsat în întunec. Poate fi vorbă de sfințenie în o biserică, despre a cărei cler așa se exprimă un ales fiu al ei, arhimandritul Scriban: „Biserica așa cum este reprezentată prin mulți din preoții de azi, e mai mult un culcuș de trândavi, bârlog de netrebnici, peșterea tâlharilor și școala perversității“ (Vezi la C. Cernăianu: *Patru ani de luptă*, pag. 60. Cine voește să cunoască în ce corupție și decădintă înspăimântătoare e biserica dominantă, fără nădejde de a se ridica, cetească cărțile dlui C. Cernăianu: *Biserica din Regat și Patru ani de luptă.*)

Iar alt scriitor de frunte al acestei bisericii, p. G. Galaction se întreabă: „Ce să facem ca să încălzim sânul cel înghețat al preoției noastre și să-i însuflăm eroism pentru Biserică?” (Revista „Crucea” nr. 10—11 din 1924 pag. 11) Unde sunt apoi misiunile în biserica ortodoxă? Că la ei nu se află nici sfinți, nici minuni au constatat-o și teologii ortodoksi și ca să scuze sterilitatea bisericii lor zic, că sfinții sunt numai o moștenire pioasă dela vechimea bisericească, că acum nu mai sunt de lipsă. Cauza e alta. În biserica ortodoxă nici nu pot fi sfinți. Sfinții se pot face numai cu ajutorul harului Spiritului sfânt. Cu acesta însă sunt în ceartă, nerecunoscându-i purcederea și dela Fiul. Deci când au păreri eronate despre El, cum să le formeze atunci sfinți?

3. Nota *catolicității* așisderea numai în Biserica catolică se află. Aceasta se vede a) din însuș numele ei, căci ea singură s'a numit totdeauna „catolică”, cum s'a numit în toate timpurile adevărata Biserică alui Isus Hristos; pe când celealalte confesiuni creștine se numesc cu diferite numiri: gr. orientală, răsăriteană, ortodoxă, sobornicească, unitară, luterană, confesiune augustină, etc.; b) din însuș faptul, că e singura biserică lătită peste tot pământul și numărul credincioșilor ei întrece pe al celoralalte luate la oaltă. În ea se află catolicitatea faptică și morală, după cum se cuvine bisericii lui Hristos. Numărul credincioșilor

ei e peste 300 milioane, cari anual se înmulțesc cu două-trei sute mii credincioși noi.

Sectele creștine sunt lățite mai numai la câte un popor, ori într'un anumit teritor, așa că dacă una sau alta s'ar numi catolică sau universală s'ar face numai de răs. E de compătimit cel ce dovedește universalitatea bisericii sale așa: este universală pentru că numai ea se întemează pe hotărârile sinoadelor ecumenice sau universale(!) și este deci îndreptățită(?) a se răspândi în toată lumea și a trăi până la sfârșitul veacurilor. "(I. Mihălcescu Op. cit. pag. 211). Istoria ne învață că singură Biserica catolică s'a lățit, folosindu-se de mijloace lăsate de Mântuitorul lumii, iar sectele creștine au fost întemeiate și răspândite cu ajutorul puterii de stat. Ce ar fi făcut Fotie dacă nu ar fi avut la spate pe Bardas?

Cum ar fi stat pe picioare biserica rusească, dacă n'ar fi susținut-o țarul, cu forța armată? Ce ar însemnă în România mare biserica ortodoxă, dacă nu ar fi sprijinită de guvern? Cât ce încetează ajutorul statului, se destramă toate bisericile disidente. Dovada cea mai recentă, e biserica rusă.

4. Nota *apostoliciții* asemenea se află numai în biserica catolică. Apostolicițea trebuie să fie cu privire la a) *origine*, b) *învățătură* și c) la *succesiune*. E de ajuns a dovedi apostolicițea succesiunii, căci din aceasta urmează atât apostolicițea originii cât și a învățăturei și a misiunii.

a) De fapt, nime nu poate fi succesor legitim al apostolilor fără să n'aibă apostoli de antecesorii. Căci numai biserica guvernată de succesorii legitimi ai apostolilor, se poate socoti ca apostolică după origine.

b) Nu poate fi nime succesor legitim al apostolilor, dacă nu are credința apostolică. Dl Hristos a încredințat credința sa apostolilor; prin urmare cine e urmaș legitim al apostolilor trebuie se aibă și credința apostolică.

c) Nu poate fi nime succesor legitim al apostolilor, dacă n'are misiunea sau puterea primită dela apostoli; căci apostolii și-au dat puterea primită dela Dl Hristos, urmașilor. Cumcă centrul Bisericii catolice, adecă Biserica din Roma, sau mai bine zis episcopii Romei, sunt urmașii legitimi ai apostolilor, respective ai sfântului Petru, se vede: a) Din împrejurarea că dela actualul pontifice Papa Pius al XI-lea ne putem sui prin seria continuă a papilor până la sf. Petru; și b) din împrejurarea că toți papi au ținut totdeauna direcțiunea înaintașilor, ținând întru toate dispozițiile lor. Nici un singur episcop din Roma n'a rupt tradițiile ori legătura cu trecutul, precum s'a întâmplat în Răsărit, unde Foție întâiu și mai apoi M. Cerulariu, au rupt legătura cu trecutul punând bază bisericeii disidente.

Fiind centrul Bisericii catolice de sigur apostolic după succesiune, el împrumută apostolicitatea întregii Biserici.

Nota apostolicității nu se află în sec-tele creștine, nici în cea ortodoxă. Motivul e „căci deși biserica aceasta e apostolică după *origine*, totuși nu mai e apostolică după credință și după succesiune sau misiune. Pentru că rupându-se Foție respective Mihail Cerulariu de biserica catolică, a încetat de a mai fi membru al bisericii lui Isus Hristos și urmaș *legitim* al antecesorilor săi și al apostolilor. Înaintașii lui fuseseră uniți cu urmașii lui Petru. Și așa, rupându-se el de biserica catolică, fără nici un motiv *adevărat*, pentru că lucrurile în biserica catolică tocmai așa erau pe timpul lui, cum fuseseră și înainte de el, a rupt legătura cu trecutul și a pus bază la o biserică nouă, dovadă, că și-a schimbat și numele, numindu-se biserică ortodoxă; nume, pe care și l-au arogat și ereticii. Așa că pe dreptul i se pot aplica și lui cuvintele, pe care le zisese s. Ciprian despre Novațian: „Biserica e numai una, carea nu poate fi una și înlăuntru și în afară. Căci dacă este la Novațian, *n'a fost la Corneliu* (papa). Iar dacă *a fost la Corneliu*... Novațian nu este în biserică, și nici nu se poate socoti de episcop unul, carele desprețuind tradițiunea evanghelică și apostolică, *neurmand nimănui, s'a făcut de sine*”).

„In fine, — zice dl Mihălcescu — în-
sus, numele „ortodoxă“, care însemnează

1) S. Cipriani Epist. 77 ad Magnum Edit. Coloniae. Agrippinae 1617, Tom. I. pag. 120 col. 1. La Dr. V. Suciū op. cit. pag. 189.

„drept credincioasă‘ sau ‚drept slăvitoare‘, arată că biserica noastră, este adevărata biserică creștină,,.

— Așa ar fi, dacă adevărătatea bisericii creștine ar atârna dela numirile meșteșugite *ale oamenilor*, și nu dela ceea ce trebuie să fie *în sine*, după voința Mântuitorului, dela învățătura, organizarea și puterea ei de viață, primite dela Intemeietorul ei.

2. Azima.

„Pânea întrebuițată la sf. Eucharistie trebuie să fie de grâu curat și dospită, pentrucă de aceasta s'a servit Domnul la cina cea de taină. Romano-catolicii întrebuițează la sf. Eucharistie pâne dospită sau azimă. Inovațiunea lor se sprijină pe părerea greșită, că Mântuitorul la cina cea de taină a serbat Paștile odată cu Judeii și după obiceiul lor, adecă cu azimă.“ (Mihălcescu op. cit. pag. 238-9).

R. Va se zică după teologii neuniți pânea nedospită sau azima nu ar fi materie validă pentru sf. Eucharistie. Oare nu se prea grăbesc cu afirmația aceasta? Credem că da. Crezut-a oare biserica răsăriteană totdeauna că numai pânea dospită e materie validă? Nu. In conciliul din Florența, în care a fost reprezentată atât de frumos biserica orientală, s'a zis: „Trupul Domnului se îndeplinește în orice pâne de grâu, fie azimă ori dospită“, cu toate că Mihail

Cerulariu, autorul schismei, zisese că numai în dospită se poate îndeplini Trupul Domnului. Foșie nu înfruntă Biserica romană pentru că folosește pâne azimă. Semn, că o socotea de materie validă. Conciliul din Trulla (692) nu face nici o observare Armenilor, cu toate că a știut că ei folosesc pâne nedospită. Semn, că și părinții conciliului au socotit azima de materie validă.

Dar Dl Hristos în ce pâne a consacrat? Putem zice că în azimă, pentru că El a rânduit sf. Eucharistie când a mâncat cu învățăceii săi mielul paștilor. Dar mielul paștilor se mânca numai cu pâne azimă. Apoi Dl Hristos n'a venit să strice legea și poruncile: *n'am venit să o stric, ci să o plinesc*. Deci a plinit și legea, carea poruncia că la cina paschală să se folosească numai pâne azimă. Nu se poate zice, că Dl Hristos a ținut paștile cu o zi mai înainte. El le-a ținut tocmai atunci, când trebuiau să se țină. Jidovii, ce e drept, le-au ținut cu o zi mai târziu, după legea numită *Badu*, carea permitea să se țină paștile cu o zi mai târziu, pentruca să nu fie în săptămână două sărbători una după alta.

E apoi cu totul sigur, că în ziua învierii sale Mântuitorul a consacrat în pâne azimă, când s'a arătat celor doi învățăcei, cu cari a călătorit până la Emaus. În ziua aceea Jidovilor, după legea lui Moise nu le era iertat să mănânce pâne dospită, ba nici ca să țină în casele lor pâne de aceasta.

Deci, dacă însuși Isus Hristos a consacrat în pâne azimă, cum de vin preaițeleptii teologi ortodoksi să zică, că pânea azimă nu e materie validă a sfintei eucharistii?

Apoi multe minuni ce s'au întâmplat cu oștiile consacrate, nu au arătat că și sub speciile pânei nedospite poate să fie Trupul și Sângele Domnului?

Așadară și pânea nedospită sau azima, e materie validă. Biserica latină s'a folosit totdeauna de pâne azimă, cea grecească de dospită. Biserica latină nici când n'a acuzat pe Greci pentru aceasta, știind ea bine, că și una și alta e pâne. Precum nu este deosebire esențială între vinul alb și cel roșu, întocmai așa nu este deosebire între pânea dospită și nedospită.

Biserica greco-catolică română, urmând ritul grecesc, se folosește de pâne dospită.

3. Bărbații de seamă ortodoksi ce zic despre ortodoxie?

De vremece preoții neuniți ridică „ortodoxia“ până în al 7-lea cer și vreau să ferească neamul cu ea, nu cumva de aceeaș părere sunt și bărbații mai de seamă și serioși ai neamului, cari au studiat și au scris despre trecutul acestui neam și astfel cunosc activitatea și binefacerile ortodoxiei pentru neamul românesc?

R. Marii istorici ai neamului, oamenii cu scaun la judecată și dornici de a-și

vedea neamul ridicat între popoarele înaintate în cultură și civilizație au cu totul altă părere despre ortodoxia lui Fotie, îmbrățișată cu atâta căldură de mitropolitul Bălan, Ciuhandu și tovarășii.

1. Poetul *Cesar Boliac* astfel descrie nenorocirea venită asupra poporului român prin neunire:

„Printr'o fatalitate fuseși greșită tare
De te rupseși de Roma. O, ritul cel grecesc!
Aceasta-ți este vina, de n'afli mângăere
În sânul casei tale ...

Rău te-ai unit de-atunci cu ginți eterogene
Cu gințile slavone mângite la Fanar!
Pe-o cale retrogradă vei merge mult a lene?
Veninul tot din pismă, vei scurge din pahar?

Popoarele eterogene sunt Slavii și Grecii, cari ne-au jefuit în trecut și nici pe viitor nu ne putem aștepta la nici un bine dela ei.

2. Istoricul *Onciul* zice: „Prin Bulgari și odată cu dâșii noi am fost despărțiți de biserica romană, dela dâșii am primit limba slavonă în biserică și stat, care domină viața noastră intelectuală până în secolul XVII. *Așa ne-a fost fatalul destin al istoriei.*” (Cfr. Lui Titu Maiorescu, *Omagiu*, Buc. 1900 pag. 620-31).

Așa dară după judecata dlui *Onciu* despărțirea de biserica romană a fost pentru poporul român un pas fatal. La concluzia aceasta ajunsese încă de mai înainte marele cronicar *George Șincai*, care cu inima în-

frântă de durere a exclamat: „Barem de nu s'ar fi întâmplat aceasta, că Românii mai fericiți ar fi fost, de s'ar fi supus patriarhiei din Roma, precum s'au fericit alte neamuri, care înșiși le vedem.“ Prin trecerea la neunire, biserica românească și-a pierdut limba latină și în locul ei a fost introdusă limba slavonă. Că ce urmări triste a avut asupra poporului român introducerea limbei slavone ne-o spune

3. *A. D. Xenopol* în *Istoria Românilor din Dacia Traiană* (Edit. II. vol. III. București 1914, pag. 267—268), unde zice: „Limba slavonă și formele culturale legate de ea apăsau ca un munte asupra minții poporului român. Străină de firea și cugetarea lui ea împedecă dezvoltarea lor, și această înnăbușire a gândirii românești țină timpul uriaș de aproape opt veacuri (900—1650), în care răstimp toate ideile mai închiegate fiind rostite în o limbă străină și nu în cea firească, gândirea rămase pironită pe loc, învârtindu-se neconținut în acelaș cerc strâmt, și îngust, fără a putea rodi din ea o propășire intelectuală. — Nu se poate asemăna predominarea slavismului la Români cu aceea a limbei latine în Apusul Europei. Aici, deși idiomul cultural era necunoscut poporului, el îi aducea însă nespusul folos de a înbogăți mintea clasei sale culte cu o sumă de idei și cugetări nouă productul unei vaste și adânci civilizații, aceea a popoarelor antice. La Români slavismul înnăbuși

numai cât, fără a semăna nimic; nici o idee nu se răsădi din el în mintea aceluia, asupra căroră predomină, deoarece era limba unui popor barbar... Gândirea latină a poporului român nu se putea desvoltă decât la atingerea cu o civilizație latină, și aici este secretul înriurii covârșitoare dobândită de cultura franceză asupra aceleia a poporului român, cu toate că această cultură nu atinge decât o parte din acest popor și se introduce în mintea lui pe o cale străină și neașteptată“:

Școala ardeleană, ivită după reunirea Românilor Ardeleni cu Biserica Romei, încă confirmă constatările dlui Xenopol.

4. Dl N. Iorga încă e silit să constate, că „Raza culturii mai înalte se opriă cu totul la hotarele noastre“ (Ist. bis. rom. vol. I. pag. 12) din pricina că biserica ortodoxă nu era capabilă să o primească și s'o răspândească între popor. Tot dânsul mai constată, că: „Dar Cazacii Țarului pravoslavnic au fost totdeauna stropiți cu aghiasmă de binecuvântare a clerului moldovean și muntean, și mitropoliții, episcopii, arhierii în odăjdii și-au făcut o datorie să steie la începutul drumului triumfal, străbătut de acești cuceritori. *In anumite împrejurări ne-am apropiat de moartea națională și prin pravoslavnicia noastră.*“ (Cuvinte adevărate București 1904, pag. 85).

5. Dl Sextil Pușcariu, profesor de universitate, constată așisderea, că: „Intr'o

vreme, când orice mișcare culturală se reflectă prin biserică, *ortodoxismul nostru a fost evenimentul cel mai grav în urmări pentru desvoltarea noastră culturală, căci el ne-a legat pentru veacuri întregi cu cultura orientului, formând un zid despărțitor față de catolicismul vecinilor nostri din vest și din nord, care ne-ar fi putut transmite cultura apuseană,* (Ist. lit. rom. epoca veche vol. I. pag. 13).

6. Dl Dr. N. C. Paulescu, profesor la Universitatea din București, bărbat cu tragere de inimă pentru sanarea relelor morale de cari suferă poporul român, vorbind despre activitatea patriarhilor greci, zice: „Dar să ne întrebăm, ce au făcut patriarhii greci din Constantinopol, — dela Cerularie până astăzi, — pentru înstruirea jumătății creștinătății, ai căror șefi supremi au devenit prin schismă ?

Răspunsul, net și categoric, este; *Nimic!* — *absolut nimic!*

Intr'adevăr ei au suprimat aproape cu totul *predicile*. Și dacă cauți să descoperi vre'o *misie*, sau să numeri *misionari*, pe cari îi trimit ca să evanghelizeze pângânii, — în mijlocul cărora trăesc, — ești surprins că misiile și misionarii *lipsesc la apel*. Biserica orientală își a calcat deci datoria sa de capetenie. Și cauza acestei regresii nu e alta decât *schisma*, care însemnează *sterilitate*. Primul simptom al nulității, ce lovește bisericile schismatice, e că ele au

perdut subit și dintr'o dată *puterea și voința*, de a converti oameni și de a înainta opera divină. Ele nu mai fac cuceriri, — *ba chiar se fac că le desprețuesc*. Ele sunt *sterile* !¹⁾

7. *Anton Naum*, fost membru al Academiei Române, în o scrisoare adresată în 1913 lui *Iacob Negruzzi* și publicată în Nr. 132 din 3 Iunie 1923 al „*Adevărului Literar*“, după ce arată urmările ce le-a avut alipirea bisericii române de biserica bizantină, spune că această legătură nefericită „*ne-a compromis limba și ne-a prăbușit până astăzi în cea mai ticăloasă ramură a creștinismului, care e ortodoxia orientală. Această ortodoxie a fost, este și va fi o mare piedecă pentru progresul nostru și pentru schimbarea moravurilor noastre*“. Când vor începe oare să se gândească și șefii ortodoxiei la binele neamului românesc, la ridicarea morală a aceluia și vor judeca și ei cum judecă laicul acesta? Pentru a ajunge aici se recere, că mai întâi în inima lor să se încuibeză iubirea de adevăr, iubirea de suflete pe cari au să le mântuie și iubirea adevărată de neam.

8. Dl *E. Lovinescu*, zice : „*Legându-ne sufletește de o religie obscurantistă, înțepentă în tipicuri și formalism, ortodoxismul*

¹⁾ *Sinagoga și Biserica* vol. II. pag. 57. Se vede că dl *Paulescu* nu cunoaște misiunile și pe misionarii Neodihnitului dela Sibiu și pe cei dela Cluj. Nu, pentru că fiind făcute cu mijloace necreștinești, și ziarelor neunite li-e rușine să scrie despre isprăvile lor.

ne-a impus o limbă liturgică și un alfabet străin, fără a ne ajuta la crearea unei culturi și arte naționale...” „Prin smulgerea din sânul catolicismului în care se desăvârșia ciclul civilizației moderne, a rezultat și înstrăinarea de cea a doua mișcare a culturii europene, reprezentată prin Renaștere...” Inchiși în schisma noastră, nimic din ce se petrece în Europa n’ajungea până la noi... Nu uităm, de sigur, însemnătatea mănăstirilor ca focare culturale în epoca voievodală: această relativă cultură religioasă *a fost însă străină prin limbă, cosmopolită prin tendință; nimic românesc n’a eșit din umbra și din liniștea primelor noastre locașuri sfinte.*”¹⁾ „N’aveam nici un rost în treburile lumii. Imboldul unei activități culturale românești, nu ne putea veni, decât de afară.” (Istoria civilizației române moderne pag. 9-10-12-14).

9. Dl I. Ieșan vorbind despre nenorocirile ce le-a adus în trecut biserica ortodoxă peste capul poporului român, și în special peste frații din Macedonia, zice: „E mare durerea noastră, dar așa e adevărul și datori suntem să-l spunem așa cum este. Biserica „pravoslavă”, „ortodoxă”,

¹⁾ După constatările acestea ale unui scriitor critic de calibrul dlui E. Lovinescu, ne place a crede, că frații ortodoksi nu ne vor mai arunca în față epitetul de: cosmopolit, și vor mai lăsa ceva din naționalitatea religiei lor.

care ne-a servit nouă de cult religios, de dumnezeire prin tot trecutul nostru istoric religios nu ne-a servit nici naționalicește, nici cultural, ba nici moral, ci din contra ne-a servit foarte prost. Cunoscute ne sunt foarte bine destrăbălările, corupțiunile și orgiile popilor Slavi și Greci, cari veniau pe la noi, ca să facă numai *afaceri de chimir*, precum o fac astăzi Jidanii și Grecii, ca să corumpă tot poporul răpind și jefuindu-l tocmai ca și Jenicerii și Spahii turcești. Din contră, biserica „pravoslavă“, „ortodoxă“, etc. ne-a adus răni mari, răni mari de moarte, răni dintre cari, precum spune Erbiceanu (Cronicarii Greci XVI) fost profesor la facultatea teologică din București, neobositul cercetător al tainelor trecutului nostru bisericesc, unele (multe) nu s'au vindecat nici până astăzi, rane, cari ne-au adus o soarte de tot ticăloasă, care ne-a adus mereu, mereu *Străinismul* și *Corupțiune*, în casa noastră, la masa noastră, care ne-au corupt, ne-au desnaționalizat, prin care am pierdut toată puterea noastră națională, prin care ne-am pierdut conștiința de sine și cu ea contingente și terenuri întregi din aceea ce au fost al nostru, din aceea ce am putut fi astăzi. *Pravoslavia* și *ortodoxismul* ticălos, corupt cu totul și străin de firea noastră, *Dumnezeul străin*, căruia ne-am închinat, înnebuniți de cap, în tâmpire mintală, ne-au nimicit direct neamul, ne-au spurcat sufletul, ne-au omorât

viața noastră națională." (Secta Paterenă în Balcani și în Dacia Traiană etc. p. 417-418).

10. Cei de până acum au fost laici și au judecat neunirea mai mult din punct de vedere național. Să auzim acum pe un biserican, pe cel mai tipic reprezentant al bisericii ortodoxe, pe cel mai bun cunosător al ei, pe renumitul archimandrit *Scriban*. Acest călugăr diligent în ale scrisului a spus multe de toate despre biserica din care face parte. Intr'altele a publicat la 1908 în Nr. 138 al revistei „Neamul Românesc” un articol extraordinar, din care extragem numai următoarele: „Ne temem de catolici — încheie el după ce înșiră multe fapte cari fac să ți se ridice părul în cap — ori de propagande. Dar sub un regim al lor am fi cel puțin creștini, am fi într'o consecvență oarecare față de numele lui Hristos, pe care îl mărturisim cu buzele. *Biserica noastră de azi însă e negațiunea creștinismului, e un așezământ de păgâni, cari speculează numele celui, de cât carele buzele omenești nu pot pronunța ceva mai scump și mai înalt. Când tu ai în biserică preoți, cari fac ochi dulci doamnelor, în cele mai sublime momente ale oficiului, cari caută să-și ucidă fetele, nu mai putem zice că avem de a face cu creștini. Decât cu o biserică servită cu asemenea monstri, mai bine este și catolicismul și mohamedanismul, și orice alta mai vreți. Și acum minunați-vă, cetitorilor, că există preoți, cari privesc cu*

liniște asemenea sacrilegii, și cred că sunt într'o atitudine corectă, când nu strigă contra unor asemenea ticăloși, cari au prefăcut biserica Domnului nostru în peștera tâlharilor, Biserica, față de care ei, cei corecți, s'au legat pe viață; minunați-vă și de aceea, că păstorii cei mari fac urări pentru prosperitatea Bisericii și fereală de dușmanii cei mari și neiertători ai bisericii, ei cei cari pot face rânduială, și nu vor, lăsându-o adăpost tuturor bandiților și abrutizaților.“

În acelaș articol mai zice P. Cuvioșia sa, că *„Biserica așa cum este reprezentată prin mulți din preoții de azi, e mai mult un culcuș de trândavi, bârlog de netrebnici, peștera tâlharilor și școala perversității“* Frumoasă caracterizare! Și un atare cler să formeze biserica dreptmăritoare, „dominantă“ în țară! Păr. Archimandrit constată că: „Ierusalimul de sus nu există, nicăiri în biserica ortodoxă“ (Neamul Rom. Febr. 1909). Tot ale Preacuviosului sunt și următoarele afirmații: „Pe autoritățile bisericesti, dacă le-aș pune cu evanghelia în mână să justifice asemenea purtare, n'au să poată. Dar dacă nu reprezintă evanghelia, ce reprezintă? *O Biserica, care nu stă pe baza evangheliei e o minciună; minciună sortită sterilității și disprețului.* Socotesc că Statul n'are nevoie, nici dreptul să susție cu banul său o biserică ale cărei organe nu reprezintă tocmai ceea ce Statul le plătește să reprezinte“.

(Vezi la *Cernăianu* : „Patru ani de luptă“ pag. 72. Cine voește să-și facă o idee clară despre starea bisericii ortodoxe din vechiul regat, citească numai cărțile dlui Cernăianu: *Biserica din Regat, Patru ani de luptă, Secretele „turburării“ bisericesti, Infruntarea nesocotiților profesori și teologi dela Seminarul „Andreian“ din Sibiu, Primejdia bisericască și națională din Basarabia; Conflictul cu biserica ortodoxă din Basarabia.*)

Și citatele s'ar putea înmulți la infinit.

Am mai putea aduce pe bunii scriitori bisericesti *Gala Galaction* și *Nichifor Crai-
nic*, cari examinând cu toată serioșitatea starea jalnică a bisericii ortodoxe din zilele noastre o deplâng amar (Vezi la *Cernăianu* *Primejdia bis.* în not. din *Basarabia* pag. 41—47).

Asemenea și P. S. Sa *Vartolomei* Episcopul Râmnicului Nou-*Severin*, în chiar *Senatul Țării* a descris la 28—29 Dec. 1924 starea deplorabilă în care se află biserica sa, sărăcită și subjugată Statului.

O biserică, după cum ne-o prezintă cei mai aleși fii ai ei, precum n'a folosit neamului în trecut, așa nu ne poate folosi nici acum, și nu va face ispravă nici în viitor.

4. Bărbații de seamă ortodoksi despre Unirea cu Roma.

Cumcă preoțimea ortodoxă hulește în chip și formă Unirea cu Roma din toate puterile și vrea s'o discrediteze înaintea popoului român și s'o facă odioasă, e lucru cunoscut. Nu cumva și bărbații de seamă ai neamului află Unirea de primejdioasă și rea pentru neamul nostru ?

R. Bărbații aleși ai neamului, cari știu și vreau să aprecieze lucrurile după valoare și însemnătatea lor, au numai cuvinte de laudă pentru sf. Unire, carea a adus nespuse mari foloase neamului. Dar să-i lăsăm să vorbească ei și să ne spună ce merite are unirea pe terenul cultural și național.

1. *Ion C. Brătianu*, marele bărbat de stat, a spus-o chiar în parlamentul României în ziua de 4 Dec. 1881 : „Și trebuie să știți că chiar descoperirea noastră națională ne-a venit de dincolo, de peste Carpați *prin acei Români cari au fost trimiși la Roma, unde au învățat să fie Români.*“ (Ios. Sterca Șiuluțiu : O lacrimă ferbinte. Partea V din Memoriu Sibiu 1883, pag. 60).

2. *Mihail Eminescu*, marele nostru poet național, zice despre biserica catolică : „cât despre catolicism ca instituție universală nu putem tăgădui meritele lui într'adevăr extraordinare pentru cultura omenească...”

Toate popoarele care posed înaltă civilizațiune astăzi, dacă nu sunt, au fost măcar mult timp catolice.“ (Articolele politice, București „Minerva“ 1910 pag. 60 și urm.)

3. *Titu Maiorescu*, cel mai mare critic român, zice: „Că în secolul al XVIII-lea politica dinastică de Habsburg a încercat să ne aducă sub ascultarea Papei dela Roma, și neisbutind, ne-a împărțit în două, n'a fost noroc. Dar că din această încercare Românii Transilvăneni au ajuns în Cetatea eternă, unde a reînviat în ei simțământul gînteii latine, revărsându-se apoi asupra noastră a tuturor: aceasta a fost rara fericire, care dintr'o desbînare religioasă a înălțat neamul întreg spre o unitate de cultură națională.“ („Familia“ din 1904 Nr. 21—22).

4. *M. G. Obedenariu*, distinsul învățat și patriot, bun cunoscător al catolicismului, scria următoarele despre unirea religioasă a Românilor: „Frumoasă mișcare a fost unirea Românilor! Fără pașul acesta remarcabil, noi nu am avea astăzi mai multă cultură decât Bulgarii. Mai mult! Înainte de unire nu se învăță în școli decât a cetii, a serie, a calculă. Apoi se mai învățau de rost psalmii, ceasurile, cântările liturgice. Toată instrucțiunea Românilor se mărginea la acestea. Nici o idee de geografie, de gramatică, de istorie, de științele exacte, de filozofie. După ce s'a îndeplinit unirea,

se trimeteau tinerii Români la Roma, în Colegiul dela Propaganda. Acolo ei au învățat nu a deveni catolici (pentru că erau!) ci a deveni Români. Ei se renasc ca latini. Monumentele, cărțile, manuscriptele, limba italiană chiar și cea de rînd, îi învață că ei se țin de o rassă superioară și că și-ar putea cultivă limba aproape ca și Italienii, mai bine decât Rușii și Bulgarii. Fără unire noi nu aveam pe Șincai, nici pe P. Maior, nici aceea pleiadă de oameni devotați, de apostoli ai Românismului. Uniții sunt aceia, cari ne-au dat primele cărți de învățămînt laic european, apusean, latin. Dupăce uniții au compus cărțile și deschis școlile și neuniții au profitat de învățămîntul național. Șincai a deschis ochii tuturor Românilor; dar dacă el ar fi rămas în satul său și dacă ar fi rămas pravoslavnic, nu ar fi învățat decât să tragă clopotele și să cânte cu un glas slobozit pe nas vecernia după obiceiul Grecilor. Șincai nu s'a format decât în Roma. Dacă uniții nu ne-ar fi deschis ochii pentru a putea privi civilizațiunea latină, poate că am fi fost înghițiți de Muscali. Kievul este antipodul Romei. *Facă-se un Român musulman, dacă-i place, însă recunoască partea mare ce a avut-o Unirea la renașterea naționalității române. Iată ce cuget eu despre ea.*

5. *Di N. Iorga* scrie referitor la catolicism: „In alte timpuri, adoptarea catolicismului ar fi fost pentru noi o mare bine-

facere și ar fi dat poporului nostru bine înzestrat o civilizație cel puțin egală cu a Poloniei și Ungariei. Astăzi ar fi fost absurd și înapoiat a refuza locuitorilor catolici ai pământului țării un cult bine statornicit și onorat de Statul nostru. Pentru noi patriotismul nu e o chestie de rit. Și în sfârșit, clerul nostru, dacă e capabil de emulație, nu poate decât să câștige din vecinătatea creată, prin întemeierea la noi, a Ierarhiei catolice.“ (Stud. și Doc. I, II.)

Nu numai în alte timpuri ar fi fost o mare binefacere adoptarea catolicismului, ci chiar și în zilele noastre. Căci chiar după constatările dlui Iorga, noi Românii, în împrejurările între cari ne aflăm „*ori ajungem un popor model, ori pierim.*“ Pentru a ajunge un popor model „*trebuie o biserică, care să poată schimba moravurile bizantine, și să fie ea însăși cel mai puternic factor civilizator*“ — zice regretatul Dr. A. Bunea. O atare biserică însă e numai biserica catolică, orice le-ar plăcea altora să creadă.

6. Dl. Alexandru Lapedatu, actualul ministru al Cultelor, în discursul de recepție, ce l-a ținut la Academie în prezența Maj. Sale Regelui, a zis următoarele despre sf. Unire: „Evenimentul capital, cu urmări norocite pentru prefacerea în mai bine și dezvoltarea în folos general a vieții culturale și, prin aceasta, a celei politice, din trecutul Românilor trăitori peste Carpați, a fost,

fără îndoială, unirea unei însemnate părți a lor cu Biserica Romei, unire pusă la cale, și înfăptuită, e știut, (?) cu scopuri politice străine neamului, dar care, din fericire, a sfârșit prin a servi interese ale noastre ale tuturor, celor de dincolo, ca și de dincoace de munți. Faptul nu poate fi tăgăduit și afirmarea lui e, desigur, o banalitate. Totuș, față de anumite contestațiuni, o banalitate, dacă mă pot exprima astfel, necesară. Căci prin unire am ajuns în școalele din Apus, din Roma în deosebi, și în cele ale călugărilor crescuți și educați acolo. În aceste școli au venit ai noștri în contact cu clasicitatea greco-romană și cu opera istorică, medievală și modernă, din a căror învățatură au tras cunoștințe lămuritoare și edificatoare asupra originii romane a neamului și continuității lui, neîntrerupte, pe teritoriul Daciei traiane. Pe baza acestor cunoștințe, prelucrate și propagate printre cei de acasă, s'a restaurat vechea conștiință, amortită, a latinității și autohtoniei noastre și s'a născut — prin colaborarea, de sigur, și a altor elemente și influențe — noua conștiință, vie, a drepturilor naționale. Pentru dobândirea acestor drepturi s'au formulat cererile, precise și pozitive, ale primelor manifestațiuni politice românești de peste Carpați. În cadrele Bisericii unite s'au afirmat, în fine, mai întâiu, aceste cereri și prin lupta și jertfa celui mai mare arhieru al acestei Biserici — Ioan Inocen-

tiu Clain — s'au impus ele opiniei publice din Transilvania." (Istoriografia română ardeleană, discurs de recepțiune la Academia română.) Tot dl Lapedatu mai zice despre Unire: „Amănuntele asupra modului cum s'a încheiat unirea românilor cu biserica latină, formează preocuparea istoriei obiective; *căci asupra binelui cultural ce ea ni-l-a adus, cu toții suntem de o părere: că el este cel mai de seamă al trecutului nostru*" (Prinos lui D. A. Sturza, la împlinirea celor 70 de ani. Pater János, pag. 310).

7. Dl N. C. Paulescu, pe care îl văzurăm cât e de scârbit de schisma lui Foție și Cerularie, după ce spune că Unirea a fost un *strălucit act național*, mai zice: „*Urmările Unirei au fost neprețuite pentru Românii de pretutindenă*“.

„Uniții ducându-se în țările culte din Apus, au învățat să *deștepte instinctul național*, amortit de Slavonism, de Grecism și de Calvinism. Episcopii lor s'au străduit să *întemeieze școli pentru popor* în care fii iobagilor să găsească hrană în tot ce le trebue, — și au creat la Blaj cel mai puternic focar de cultură românească. De acolo au pornit Samoil Micu (Klein), George Șincai Petru Maior, ... și au realizat *renașterea Româanismului*, — demonstrând, cu documente științifice *originea latină a neamului și a graiului nostru*, ce era contestată, pe acelea vremuri, de scriitorii străini“ (Sinagoga și Biserica vol. II. pag. 160—1).

8. Dl *Sextil Pușcariu*, profesor universitar, vorbind despre renașterea culturală și națională a Românilor, o aduce în legătură cu sf. Unire. "Iar când prin aceleași porți — zice el — intrară, ca niște apostoli, în aureola luminii intenzive acei câteva bărbați venind dela Roma, cari pe lângă știință, aveau și focul entuziasmului și cuvântul cald, care încinde, atunci au mijit și pentru noi soarele vremilor nouă. *Petru Maior, Gheorghe Șincai, Samuil Clain și tovarișii lor au săvârșit minunea resurecțiunii poporului român* și au imprimat direcția în care avea să se desvolte spiritul public în tot cursul deceniilor următoare". (Ist. lit. rom., epoca veche vol. I. pag. 2) Așadară dl Pușcariu recunoaște, că a fost de lipsă de o adevărată minune pentru a redeșteptă poporul român, din amorțeală în care l-a aruncat ortodoxia „românească“.

9. Dl *E. Lovinescu* zice: „De ar fi izbutit încercările, de altfel stăruitoare, ale catolicismului, soarta poporului nostru ar fi fost alta: revărsându-se asupra lui, cultura latină, l-ar fi introdus, cu veacuri înainte, în procesul vieții apusene și l-ar fi smuls, dacă nu politicește, cel puțin sufletește, dintr'un mediu de disolvare morală, pe care tradiționaliștii obișnuesc să ni-l prezinte ca pe mediul natural de formație a culturii și sufletului românesc“. (Istoria civilizației române moderne pag. 13.) De disolvarea morală nu va scăpa poporul român prin atrib-

nire de titluri impozante din partea unor autorități incompetente, unei persoane, carea pentru a motivă cinstea ce i-se face, atribue bisericii sale meritele altor biserici.

Scriitorii pe cari îi auzirăm până acum sunt laici, și au considerat unirea mai mult din punct de vedere național-cultural.

10. Să auzim și pe un cleric, că ce părere are el despre biserica catolică. Fie tot archimandritul *I. Scriban*, carele fiind om umblat în lume și cetit, cunoaște și stările din biserica catolică.

Iată ce zice el în treacăt despre biserica catolică: „Biserica catolică merge mai bine decât a noastră... Ea își are calea trasă de propriile idei ale Bisericii sale și nu există nici o putere capabilă s'o abată dela dânsa... Această energie a Bisericii catolice, rod al faptului că e stăpână în casă la dânsa și deci slobodă e să-și urmeze ideile ei, e ceea ce dă impresia că nici porțile iadului un o vor sfârmă. Intr'o astfel de biserică toate fiind așezate conform intereselor superioare, în acord cu ceea ce mărturisește ca principii ale organizației și având servitorii ei a privi numai la șeful lor religios, e natural să se poată menține spiritul de disciplină și devotament și curajul în a apăra principiile bisericii, căci știu ei că o întreagă oaste bisericească, cu care stau în acord, se află îndărătul lor... Deci fericită e biserica, ce stă pe baza principiilor ei, și

se pune cu foc pentru ele, căci aceasta garantează existența și eficacitatea ei. (Neamul rom. lit. Martie 1909). Așadară chiar după mărturisirea dlui Scriban, biserica catolică nici pe departe nu e negațiunea creștinismului dupăcum e silit să mărturisească despre biserica sa „ortodoxă“.

11. Meritele bisericii unite pe terenul cultural și național au fost recunoscute în mod oficial de Alteța Sa prințul moștenitor Carol, când cu ocaziunea consacrării celui dintâiu mitropolit unit al României pe veci întregite, ca delegatul Majestății Sale a Regelui astfel l-a salutat pe noul mitropolit în citadela culturii românești, în Blaj:

„Inalt Prea Sfinției Tale a hărăzit Atotputernicul să întrupeze visul strămoșilor. În persoana Mitropolitului de astăzi, România salută cu venerație pe predecesorii lui și pe acei, *cari au luptat și s'au jertfit pentru neam*. Primiți o frumoasă și glorioasă moștenire. Primiți pe lângă scaunul mitropolitan și moștenira *celui mai puternic izvor de cultură românească*.”

„Când în 1700 s'a făcut unirea sub episcopul Atanasie spre a ușurà soarta nenorociților de Români nimeni, cred, nici prietini nici dușmani mai ales, n'au întrezărit *serviciile neprețuite, ce le-a adus aceasta biserică cauzei Românismlui*. În istoria culturii românești, bisericii unite, și mai ales Mitropoliei din Blaj, îi revine cinstea de a fi aceea, care a făurit prima

legătură intelectuală între Români și țările învățate ale Apusului. Numele episcopilor Pavel Aron, Inocențiu Klein și Bob vor fi veșnic preaslăvite de către Români, căci ei au fost indemnătorii și mijlocitorii renașterii culturale române. Grație lor marii cercetători Samoil Klein, G. Șincai, Petru Maior au putut să redeștepte în sufletul neamului nostru credința sămănată pe vremuri de Miron Costin, că suntem o viță străbună, oțelită și cuceritoare a lumii, că suntem sânge de Roman.

„Tot de aci au pornit aceia, care au fost între primii cercetători cu deamănuntul ai problemelor limbii, dela Blaj au plecat August Treboniu Laurian, Papiu Ilarian, Timoteiu Cipariu, și alții, cari au studiat semnul nemuririi neamului, graiul strămoșesc, acelaș ori și unde bate sufletul românesc și care cu veacuri înaintea unirii politice de azi a arătat lumii întregi, că Românii de peste tot sunt un singur neam uniți prin o putere mai presus de toate schinjirile omenеști, uniți prin puterea chiagului aceleiaș limbi.

„Dar pe lângă aceasta moștenire culturală, predecesorii V'au lăsat și toată munca lor națională și etnică, ale cărei roade se văd strălucite astăzi. Biserica greco-catolică strâns unită cu cea gr. or. a fost Cetatea de nedărâmat, prin care s'a păstrat neatinsă naționalitatea Românilor din Ardeal. Românii nu vor uita niciodată,

că aci în Blaj se găsește, lângă locul unde stăm acum, Câmpia Libertății, la care neuitatul Simion Bărnuțiu a proclamat în 1848 ființa etnică a neamului românesc.“

„Mare a fost munca acelor, înaintea amintirei, muncii și suferinței cărora ne închinăm cu adâncă evlavie.“

Așa vorbește Cel chemat să conducă odată destinele neamului românesc. Dânsul știe din istoria noastră națională și din istoria lumii întregi, că ce e în stare să face Biserica catolică, adevărată biserică alui Isus Hristos pentru înaintarea neamurilor. De aceea și încheie îndemnând pe noul mitropolit să desvoalte această sfântă moștenire și se ducă mai departe marea operă a premergătorilor :

„Inalt Preasfinției Tale îi rămâne sarcina de a păstra și de a desvolta până în cele mai tainice colțuri ale sufletului poporului credincios, aceasta bazată și sfântă moștenire.“

5. Biserica de Stat.

Ortodoxii pentru ca să-și justifice procedura de a-și pune în locul de frunte biserica lor, mai ales cu ocaziunea sărbătorilor naționale, desconsiderând pe cât pot celealalte culte, zic că, biserica lor *e de stat*.

R. E un mare neadevăr a spune, că biserica ortodoxă din Românie-mare e biserică de Stat. Dacă ar fi așa, atunci și

Constituția țării ar trebui s'o recunoască de atare. Dar în Constituția cea nouă nici vorbă de așa ceva. În art. 22 cetim că: „*Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecție...* Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești. Biserica ort. rom. fiind religia marelui majorității a Românilor este biserică dominantă în Statul român; iar cea greco-catolică are întâietatea față de celelalte culte“.

Dacă conform Constituției toate cultele se bucură deopotrivă de libertate și protecție, și dacă însăși Constituția nu recunoaște nici o biserică de biserică **de stat**, ci numai dominantă **în stat**, cum de mai vin unii să mai vorbească de biserică de stat? O fac spre a îmbătă cu apă rece pe cei ce nu cunosc legea fundamentală a țării și pentru a justifica abuzurile lor. Oamenii cinstiți nu-și arogă favoruri bazându-se pe minciuni.

Adversarii Bisericii catolice acuză biserica aceasta de medievalism, când ea cutează să-și apere dogmele, cari nu se pot schimba nici când; dar în adevărat medievalism cad aceia, cari azi în veacul al XX-lea, când în toate țările — între cari și România-mare — este primit principiul absolutei libertăți de conștiință și a deplinei egalități, mai cutează a pretinde pentru o confesiune, ca să fie declarată de biserică

de stat. Care țară în Constituția sa nouă a făcut-o aceasta ?

Ceice vorbesc de biserică de stat nici decum nu-și dau sama de starea vrednică de compătimit în care a ajuns bisericile de stat, între cari și cea română. Cine vrea să se convingă despre urmările ce le-a avut legătura prea strânsă a bisericii ortodoxe cu statul român, citească numai discursul P. S. S. Vartolomeu, Episcopul Râmnicului, Noul-Severin, ținut în Senat în ședințele din 28—29 Dec. 1923; citească articolul dlui Nichifor Crainic: *Politica și ortodoxia* din Nr. 2—3 al revistei „Gândirea” (1923), precum și ale păr. Gala Galaction, publicate în ziarul „Dimineața” din 1, 2, 3 Febr. 1924 (Vezi la C. Cernăianu: *Primejdia bisericăscă și națională din Basarabia*, pag. 41 și urm.) Toți oamenii cu tragere de inimă față de biserică ortodoxă în frunte cu arhim. I. Scriban mărturisesc, că scăderile vădite ale bisericii ortodoxe se datorează Statului.

Deși biserică ortodoxă, după Constituție nu e de stat, totuși cu dreptul se poate numi a statului, pentru că Statul e acela care o conduce după placul lui, cel puțin așa a fost până acum, fără a suferi vre-o contradicere din partea clerului înalt. Cine cuteză să apere drepturile și prestigiul bisericii față de miniștrii, cari de multe ori n'aveau credință, eră trimis la mănăstire.

De altmintrelea așa ceva e destul de firesc. Nerecunoscând autoritatea pusă de Isus Hristos în Biserica sa și carea i-ar putea apăra împotriva potentatilor zilei, s'au băgat slugă la puterea civilă, carea se folosește, de ei spre scopurile sale politice, compromițindule autoritatea, după mărturisirea celor mai ilustri fii ai bisericii ortodoxe, la cari ne-am referit, și a marelui scriitor rus Solovief, în cartea sa „L'eglise russe“.

6. Biserica dominantă.

Ortodoxii se fălesc mult cu titlul de *dominantă* ce-l dă Constituția bisericii lor, și în urma acestei denumiri pretind anumite privilegii și favoruri pentru ea.

R. E. adevărat că în Constituție cetim că: „Biserica ortodoxă română fiind religia marei majorități a Românilor, este biserică dominantă în Statul român, iar cea gr.-catholică are întâietate față de celelalte culte“. Precum se vede din textul Constituției, biserică ortodoxă a primit titlul de dominantă numai din motivul, că e „religia marei majorități a Românilor“. Numirea de dominantă nici decum nu-i dă drept la favoruri și privilegii speciale față de celelalte biserici. Aceasta ne-o spune și Constituția însaș în acelaș articol (22), când zice: „Libertatea conștiinței este absolută. Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și

protecție, întrucât exercițiul lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare ale Statului." Singurul favor ce se dă bisericii ortodoxe, fiind declarată de biserică românească, se dă și bisericii gr. catolice, căci iată ce cetim în acelaș articol: „Biserica creștină ortodoxă și cea gr. catolică sunt bisericii românești“.

Dominația această e o fală goală. Mai cu drept s'ar putea numi bis. ort. *dominată*, — să ni se ierte cuvântul, — în loc de dominantă, căci e în măsură destul de mare sub stăpânirea statului, stând adesea la discreditația stăpânitorilor zilei cum o declară fiii ei cei mai ilustrii. E apoi și ceva paradoxal să fie dominantă o biserică al cărei cler este inferior clerului multor bisericilor din țară.

Ca să nu fim acuzați că am face vre-o nedreptate clerului ortodox, când zicem că nu are însușirile unui cler dominant, lăsăm pe dl Iorga să spună starea clerului bizantin din vechiul regat: „Fără conștiință de fiecare clipă a unității românești, fără iubirea cea mai plină de căldură și mai adevărată prin fapte pentru țărănimea, care înfățișează și sprijină aceea unitate, fără cele mai mari și minunate jertfe pentru învățătura și cartea românească, clerul superior din țară noastră va fi ceea ce este, o tagmă de funcționari, prețuiți foarte puțin de societatea laică, cu toată leafa mare, ce li-se șervește și formele strălucitoare, dar zădarnice, cari li-se îngăduie

Și e, de sigur, una din cele mai mari nevoi de astăzi, ca Biserica noastră să învie". (Sămănătorul din 18 Sept. 1905 pag. 683) Și lucrurile nu se schimbă de azi pe mâne în spre bine. Mai curând și clerul ortodox din provinciile alipite se va asimilă celui din vechiul regat, va deveni o simplă unealtă în mâna guvernanților.

Noi catolicii suntem foarte îndestuliți, când știm că Biserica noastră dominează peste lumea întreagă și nu numai în o țară. Și e dominantă nu numai cu numărul față de sectele creștine ori păgâne, ci și în ceea ce trebuie să domineze adevărata Biserică alui Hristos, în operele de caritate. Care dintre bisericile necatolice a muncit, muncește și acum și jertfește pentru ajutoarea și ridicarea aproapelui ce se află în lipsuri trupești și sufletești, mai mult decât Biserica catolică? Că în ce privește operele de caritate se poate numi dominantă în România-mare și biserica română unită se poate constată și din următorul fapt:

În anul 1923 s'a întâmplat o mare nenorocire la minele de cărbuni din Lupeni. Au fost peste 80 de victime. Pentru ajutorarea familiilor rămase fără susținători s'a făcut o colectă în țara întreagă. S'au trimis liste la toate oficiile parohiale din țară. Și care a fost rezultatul? Iată-l:

Au sosit dela parohiile: ortodoxe 6 liste cu 1714 Lei, greco-catolice 170 liste cu 43064·30, romano-catolice 88 liste cu 12589·57, reformate 24 liste cu 3118·32 și unitare 17 liste cu 2772·90 Lei.¹⁾ Vedem că biserica „dominantă“ cu cele 10 milioane de credincioși ai săi e cu mult înapoia unitarilor cari abia au vre'o 50.000 de credincioși. *Biserica catolică dominează în facerea de bine*, dovadă că e mai pătrunsă de spiritul lui Hristos, carele a trecut prin lume făcând bine.

Cumcă lupta ortodoxilor pentru a asigura favoruri, bazată pe nenorocitul cuvânt „dominantă“ din Constituție duce numai la învrăjbire între frații de acelaș sânge e lucru limpede pentru orice om de bunăvoință și inteligent. Aceasta a constatat-o și un organ de propagandă ortodoxă, („Legea românească“ din 22 Iulie 1923.) carele vorbind despre înfrățirea popoarelor prin biserică scrie: „La noi nu se face nimic în această privință. Noi trăim încă în cercul vițios al socotelilor inspirate de politică, care împarte popoarele în prieteni și dușmani. Diferitele biserici trăesc lângă olaltă ca străine, căci

¹⁾ Vezi „Sionul Românesc“ Nr. 13-14 din 1923.

camașa lui Hristos e împărțită între ele. *In această izolare una tinde la supremațizarea celorlalte și tot mai tare se abate dela doctrina lui Hristos de a fi toți o turmă și un păstor*". Care este biserica, care tinde cu ori ce mijloace la supremațizarea celorlalte din România mare o știm cu toții.

7. Biserica națională.

Unii dintre frații ortodoxi mai ales ardelenii se încearcă a îmbătă neîncetat pe cei neorientați, zicând, că biserica lor e „biserica națională“.

R. Frații ortodoxi ar putea fi mai modești în pretențiile lor, pentru că dacă bine cumpanim lucrurile ajungem la constatarea, că biserica lor nu e națională în ce privește credința, căci le este comună cu Slavii și Grecii. Nu e națională în rit, căci ritul e grecesc. Nu e națională în organizație, căci organizația (în Ardeal) e deabinelea protestantă, săsească. Iară dacă o numesc națională în înțelesul că muncește singur pentru binele vremelnic și vecinic al poporului român, și pentru al altor popoare, atunci chiar așa de națională e și biserica unită; ba pentru munca sa regenerătoare a neamului românesc întreg, recunoscută de toți bărbații de seamă ai neamului, titlul de biserică națională s'ar cuveni mai cu dreptate bisericii unite. (Vezi art. 4.) Și

aşa neuniţii noştri nu au nimic special, cu ce să se mândrească şi să îmbete pe oamenii instruiţi şi luminaţi.

Constituţia cea nouă recunoaşte şi biserica unită, de biserică românească întocmai ca şi pe cea gr. orientală (art. 22).

8. Biserica ortodoxă din Ardeal şi naţionalismul.

În raportul asupra proiectului de Constituţie se spune despre biserica ortodoxă: „Cu deosebire această biserică a fost păstrătorul naţionalităţii, a Românismului în Transilvania“ şi pe tema aceasta i-se cereau privilegiile faţă de celelalte biserici.

R. Dacă raportorul şi în bună parte autorul Constituţiei n'ar fi de origine grec, de bună seamă nu ar fi cutezat să spună chiar în Senatul ţării un neadevăr aşa de sfruntat. Biserica ortodoxă a păstrat naţionalitatea?! Să vedem ce ne spune istoria, restrângându-ne şi numai la Transilvania. Ne-a păstrat naţionalitatea până în veacul XVI-lea? Prin ce? Prin aceea, că nedesvoltând nici o activitate, a lăsat ca nobilimea română să se maghiarizeze trecând la catolicism şi aşa să ajungă la ştiinţa şi educaţia de cari avea lipsă la purtarea oficiilor publice?

Din veacul al XVI-lea până la 1700? Dar în timpul acesta n'a fost ea oare slugă plecată calvinismului? Episcopii ei nu erau

calviniți cu totul? Pentru ca să primească întărirea lor în scaunul vlădicesc din partea principelui țării, nu subscriau mărturisirea de credință calvină? Să ni se arete în decursul celor 150 ani, cât a fost calvinismul la putere în Ardeal, cari sunt preoții și episcopii ortodoxi, cari să fi luat în apărare drepturile poporului român și curățenia credinței. Sava Brancovici? Dar acest aventurier a fost ucis nu pentru că ar fi ținut la legea sa, ori pentru că ar fi înfruntat pe puternicii zilei pentru nedreptățile ce le făceau poporului român, și pentru legăturile sale cu dușmanii țării, și mai ales pentru jafurile ce le săvârșia cu ocaziunea vizitațiilor sale prin sate și pentru viața desfrânată ce o ducea (Vezi *Bunea*: Sava Brancovici). Câți români nu s'au calvinit în răstimpul acesta și s'au maghiarizat, și biserica ortodoxă n'a avut nimic de zis contra!

Dela 1700 până în zilele noastre? A ridicat școli, a întemeiat instituții culturale pentru luminarea poporului și ridicarea lui din întunec? Ba tocmai că s'a aliat cu cei mai mari dușmani ai poporului românesc cu Ungurii calvini, cu Grecii și Sârbii ortodoxi, ca să împiedece pe arhierii bisericii unite în munca lor apostolică de luminători ai poporului prin școli și vizitații canonice, în lupta lor aprigă pentru elup-tarea drepturilor pe seama poporului român. Se pusese cu totul în slujba celor ce ne voiau perirea.

Dar ce să mai perdem vremea cu întâmplări așa îndepărtate de noi. Să vedem ce merite are biserica ortodoxă cu prilejul unirei tuturor Românilor într'un singur Stat. Idealul nostru național, făurit de marii apostoli ai românismului Samuilă Micu, George Șincai și Petru Maior — toți trei fii ai bisericii unite cu Roma — răspândit prin școlarii și profesorii școlilor din Blaj în toate colțurile locuite de români: a fost unirea tuturor Românilor într'un stat național. Ce rol a avut biserica ortodoxă la făurirea acestui stat? A dezvoltat simțul național? Nu, căci aceasta e opera bisericii unite cu Roma (Melchisedec, Ioan Brătianu). Prin legăturile ei politice cu țările din jur? Nu, căci e fapt constatat, că la 1848 și 1859 mitropoliții principatelor lucrau în favorul Rușilor pravoslavnici și nu în favorul poporului român, iar în 1917 au n'a dat mitropolitul primat Conon un Apel către armata care se lupta pentru întregirea neamului, să capituleze înaintea Germanilor? (Vezi „*Chemareu Mitropolitului Primat*“ în opul „*Biserica din Regat*“ a dlui C. Cernăianu pag, 350.

Dar se vor fi arătat la culmea chemărilor episcopii ortodoxi din Transilvania, în clipa aceasta atât de hotărâtoare în istoria neamului nostru? În 8 Sept. 1916 a apărut în Oradea-mare un document: Pastorală Nr. 2602—1916, „către poporul drept credincios român din de D-zeu păzita mitropo-

lie a Românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania“ subscrisă de mitropolitul Vasile Mangra și episcopii lui sufragani între cari și actualul mitropolit primat — patriarh Dr. M. E. Cristea.

În pastorală aceasta cetim din cuvânt în cuvânt: „România — spre marea noastră durere — a călcat făgăduiala de credință, a rupt pecetea contractului în chip perfid și a ridicat arma asupra patriei noastre, asupra înălțatului nostru împărat și rege.“ Apoi: „Acela, care cu vorbele vicleniei pe buze, cu dorul de jaf în suflet, vine în hotarele noastre, *nu-i frate, ci cel mai păgân dușman*, care pentru ași împlini pofta sălbatică își omoară frații și părinții: Da, frații de ieri, astăzi prin voința și faptele lor păcătoase și nelegiuite s'au făcut pentru noi în cei mai mari și mai urgisiți dușmani, asupra căroră glasul sângelui și legea firii poruncește să-ți ridici brațul fără milă!“ După ce mai spun cinstitele fețe, că iubirea lor față de patrie e nemărginită, îndeamnă pe credincioșii lor, că: *Față de noul dușman, care râvnește în chip atât de păcătos la știrbirea și la stricarea hotarelor patriei noastre*, veți ști să luptați cu aceeași îndârjire, vitejie și credință cu care eroii noștri au sfârșit cetățuile de granit dela Ivangorod“. Apoi pot avea toată încrederea „că în ziua judecării și a răsplătirei, Maiestatea sa înălțatul nostru împărat și rege, împreună cu luminatul său guvern ungar, nu vor

întârzia a răsplăti după merit credința și vitejia, cu care ați apărat tronul și patria, asigurând condițiile trebuincioase pentru dezvoltarea și întărirea etnică, culturală și economică a poporului român din patrie“.

Răsplata a fost pe terenul economic: opreliștea că românii să nu mai poată cumpăra pământ, iar pe cel cultural: zona culturală cu etatizarea școalelor românești și cu comisarii guvernali în coasta institutelor noastre pedagogice.

Cu toate acestea cine sunt oare azi cei mai mari patrioți, români chiar, ca prelații aceștia, cari în vremuri critice se poartă slab de tot? Ortodoxilor le place a se provoca mereu la istorie, din care cred că-și pot scoate cele mai puternice argumente în favorul „ortodoxiei“. Ei bine, tocmai istoria ne dovedește, că unul din factorii, care a împiedecat dezvoltarea culturală și intelectuală a poporului român a fost biserica ortodoxă, carea ne-a aservit adeseori neamul intereselor streine. Nu negăm, desigur, opera națională săvârșită de mulți fii ai bisericei ortodoxe. Dar rămâne un fapt de netăgăduit că biserica ortodoxă ca atare ne-a aservit neamurilor streine și ne-a înăbușit veacuri dearândul cultura și limba națională.

9. Biserica singur mântuitoare.

Unor preoți ortodoxi le place să însire între alte epitete pompoase ale bisericii lor și aceea că ea ar fi „singur mântuitoare“. Să fie oare chiar așa?

R. Biserica ortodoxă e tot așa de „singur mântuitoare“ ca și „ortodoxă“, „românească“, „națională“ și „sobornicească“. Nu numai despre aceea n'a dat nici o dovadă că ar fi singur mântuitoare ci nici macar despre aceea că peste tot, este ea oare mântuitoare, adeca poate duce sufletele la viața cea fericită! De când s'a rupt de Biserica catolică nu mai poate arăta nici un sfânt de seamă, dar nici unul; nu se mai întâmplă în sânul ei minuni, cum se întâmplă în Biserica catolică, cari sunt semnele obișnuite ale sfințeniei, și ale faptelor eroice.

Intr'alt loc al cărțiței acesteia am dovedit care e adevărata Biserică alui Hristos (vezi: Nr. 1. *Adevărata Biserică*). Am văzut, că aceea numai cea catolică poate fi, căci numai ea întrunește toate semnele ce trebuie să le aibă biserica lui Hristos. Dar Domnul Hristos numai în Biserica sa a vrut să lase mijloacele prin cari oamenii se pot sfinți în lumea aceasta și mântui în cealaltă. În Biserica catolică este adevărata lui învățătura, carea se și vestește poporului. Este adevărata jertfă liturgică, carea lipsește ortodoxilor (v. *Epicleza*). Este iertarea păcatelor, căci are iurisdicție peste credincioși.

Dumnezeu pe oameni poate să-i mântuie pe 2 căi: 1. pe cale ordinară, 2. pe cale extraordinară. Calea ordinară a mântuirii este prin s. Biserică. Pe calea extraordinară mântuie Dumnezeu pe aceia, cari neavând cunoștiință de Biserica catolică, nici nu pot dori să între în ea și să se folosească de ss. taine. Dumnezeu poate deștepta în ei iubire mai pe sus de toate, părere de rău perfectă și așa li se iartă păcatele.

Ortodoxii nostri, *cari au cunoștiință despre Biserica catolică* nu se pot mântui pe nici o cale. Nu pe cea ordinară, prin Biserica catolică, pentru că nu voiesc să între în ea și să se folosească de mijloacele harului. Nici pe cea extraordinară, pentru că pe aceea se mântuiesc numai cei ce nu se pot mântui pe calea ordinară.

Tot omul, care studiază cu gând curat și cu adevărată iubire de adevăr natura sfintei Biserici întemeiate de Domnul Hristos, trebuie să ajungă la concluzia, la care a ajuns și marele Părinte al Bisericii s. Augustin, carele scria împotriva episcopului donatist (eretic) Emerit: „Afară de Biserica *catolică* toate poate să le aibă Emerit, *numai mântuirea nu*. Poate avea onoare, poate avea sacrament, poate cânta Aleluia, poate răspunde Amin, poate ținea Evangelia, poate avea credința în numele Tatălui și al Fiului și al Spiritului Sfânt, și o poate și predica, *dar nicăiri nu-și va putea afla*

mântuirea decât în Biserica catolică". (S. Aug. serm. ad Caesareensis Eccl. plebem n. 6.)

Invățătura aceasta și-a însușit-o și conciliul ecumenic al V-lea ținut la 553 în Constantinopol, când a aprobat învățăturile s. Augustin prin următoarele cuvinte: „*Intru toate urmăm pe sfinții învățători ai sfintei biserici alui Dumnezeu, Atanasiu, Ilarie. Basiliu, Grigorie Nissenul, Ambrosiu, Augustin și toate cele ce sunt scrise de ei cu privire la credința cea adevărată și la condamnarea ereticilor, le admitem.*”

Dacă frații ortodoxi doresc să audă și pe un oriental mai apropiat de zilele noastre, asculte numai pe patriarhul Iosif al Constantinopolului, carele fiind de față la soborul ecumenic din Florența și simțind că i-se apropie sfârșitul, a scris cu mâna proprie acestea. „De oarece am ajuns la sfârșitul vieții mele, deja având a plăti obșteasca datorie, din darul lui Dumnezeu scriu și subscriu sentința mea lămurit fiilor mei. Toate cele așadar, ce le simte și crede catolica și apostolica biserică a Domnului nostru Isus Hristos a Romei celei vechi, și eu le simt și mă declar îndestulit cu ele. Tot asemenea mărturisesc pe preafericitul părintele părinților și pontificele maxim și vicarul Domnului nostru Isus Hristos Papa Romei celei vechi, spre asigurarea tuturor, precum și purgatorul sufletelor”. (Vezi: Sanctum Florentinum Concilium Romae pag. 255. La Grama-Bunea: *Chestiuni din dreptul și*

istoria bisericeii românești unite; Partea II. pag. 106—7.

Da. Nu e de ajuns a-ți bate pieptul fălindu-te că ești ortodox, ci dacă ești om serios și voiești să-ți ajungi scopul pentru cari te-a lăsat Dumnezeu pe pământ: ferifericirea vecinică, atunci trebuie să întri în biserică cu adevărat singur mântuitoare, carea e biserica catolică, asămănată de sfinții Părinți cu corabia lui Noe: „Tot cel ce va mânca mielul afară de casa aceasta (biserică) e profan. De nu va fi cineva în corabia lui Noe va pieri pe timpul potopului“. (S. Ieronim. Epistola 14 către papa Damasus). Iar s. Ciprian zice: *Nu poate avea pe Dumnezeu de tată, cel ce nu are biserica de mamă*. De ar fi putut scăpa cineva de potop, afară de corabia lui Noe, s'ar putea mântui și fără să fie în biserică.“ (S. Ciprian, De unitate Ecclesiae) Că sub biserică, s. Ciprian, înțelege numai biserica catolică nu suferă nici o îndoială. Dar s. Fulgențiu au nu vorbește destul de limpede când zice: „Crede tare și nici decum să nu te îndoiești, că nu numai păgânii, ci și toți iudeii, și toți ereticii și schismaticii, cari își sfârșesc viața de acum afară de biserica catolică, vor merge în focul de veci care este gătit diavolului și îngerilor lui“. (De fide, ad Petrum. La Migne Patr. Latina tom. 95 pag. 703). Cuvintele acestei ale sfântului nu le-a reprobat nimeni nici dintre ss. Părinți, nici biserica.

Da, *Un lucru trebuiește*, (Luca X, 42) și „*Ce folosește omului, de ar dobândi lumea întreagă, iar sufletul său își va pierde?*“ (Mat. 16, 26).

10. Biserica sobornicească.

Mulți se vor fi întrebând: De ce ortodoxii zic în Credeu: „Cred într'una, sfântă, *sobornicească* și apostolească biserică,“ și nu cum zic catolicii: „Cred într'una sfântă, *catolică* și apostolică biserică?“

R. Cuvântul „catolic“ sumă de tot neplăcut la urechile multora. De aceea au și schimbat cuvintele din Credeu punând *sobornicească* în loc de *catolică*, ca astfel evlavioasele urechi să nu fie urât atinse chiar în decursul rugăciunilor. Cuvântul „*catolică*“, care înseamnă: *universală* sau *răspândită peste lumea întreagă*, a fost pus în Credeu între semnele de pe care se cunoaște Biserica lui Hristos, de soborul prim ecumenic din Nicea, ca să se arete cumcă adevărata Biserica a lui Hristos trebuie să fie răspândită la toate neamurile de pe întreg pamântul, amăsurat cuvintelor Domnului. „Mergând învățați toate popoarele“.

Capii bisericii ortodoxe, ca să infiltreze în credincioșii lor convingerea, că ei nu se țin de Biserica catolică, carea este adevărată Biserica a Dlui Hristos, după cum am arătat airea, au scos din Credeu cuvântul

grecesc: *catolică*, și au pus în locul lui pe slavonescul: *sobornicească*. Grecii neuniți și azi păstrează în Credeu cuvântul: *catolică*.

Ce înseamnă cuvântul *sobornicească*? Poate avea două înțelesuri. Unii zic, că „*sobornicească*” înseamnă universală sau tot atât cât *catolică*. În loc de un cuvânt grecesc (*catolică*) s'a pus unul slavonesc (*sobornicească*) pentru a suna mai a ortodoxie. Alții apoi zic, că cuvântul „*sobornicească*” înseamnă, că biserica lor stă pe baza celor 7 soboare ecumenice dela început, adică mărturisește credința mărturisită de ele, de aceea se numește *biserică sobornicească*.

Dar ori care înțeles l-am lua, nici unul nu se potrivește bisericii ortodoxe. Nu i se potrivește a o numi *sobornicească* în înțelesul de universală sau *catolică*, pentru că de fapt nu e universală, răspândită peste întreg rotogolul pământului și ce e mai mult, nici nu este macăr cea mai slabă nădejde să se lățească peste întreg pământul. Nu are în sine puterea de viață de a munci pentru convertirea păgânilor la creștinism. Până acum n'a convertit nici macar un popor păgân. Apoi cum poate fi universală o biserică carea în sânul fiecărui popor se fălește cu titlul de „*autocefală*”, „*națională*”, lucruri cari eschid cu totul universalitatea sau *sobornicitatea*. E contradicere în termeni.

Nu i se potrivește numirea de *sobornicească* nici în înțelesul că ar sta pe baza

celor 7 soboare ecumenice. Motivul e, că biserica ortodoxă de pe timpul acelor soboare recunoștea pe Papa de mai mare peste dânsa, îi recunoștea înfalibilitatea, purgatorul și alte dogme, azi tăgăduite de biserica orientală. Ba ce e mai mult, chiar și soboarele acelea ecumenice numai de aceea au ajuns la cinstea de a se numi ecumenice pentru că Papa le-a primit de ecumenice subscriindu-le. Aceasta n'o spunem dela noi, ci ne o spune cartea de legi a bisericii orientale, *Pidalionul*, care zice: „În cele șapte soboare dintâi nici un papă n'a fost în persoană de față; iar în al II-lea și al V-lea, papii Damasus și Vigiliu, nici personal nici prin delegați n'au fost de față, dar soboarele acestea ecumenice, au rămas ecumenice, pentru că pe acelea papii le-au aprobat și le-au primit subscriindu-le.“ (Pidalion p. 66 ad prolegomena I Synodi oecum).

Biserica cu adevărat ortodoxă de pe vremea celor 7 soboare ecumenice avea aceeaș credință cu biserica catolică de azi. Biserica ortodoxă de azi nu mai ține credința bisericii de rit oriental de pe timpul soboarelor. Se punem acum fraților noștri întrebarea: Care este adevătată biserică alui Hristos: Cea de pe timpul celor 7 soboare ecumenice, — după cum se pare din cuvântul sobornicească — care recunoștea că Papa îi este șef suprem, că papa e înfalibil, că este purgator etc. sau cea de

acum, carea nu primește dogmele aceste? Amândouă la nici un caz nu pot fi adevărate, căci una tăgăduiește ce afirmă cealaltă. Dacă vor zice, că cea de pe timpul soboarelor este adevărată, atunci urmează că cea de acum nu mai e adevărată. Dacă vor zice, că cea de acum e adevărată, atunci să ne explice, dacă pot, cum poate fi numită apostolică o biserică, carea începe a exista numai la 1000 ani după moartea apostolilor? Din dilema aceasta sunt sigur, că nu vor putea eși.

11. Blajul.

E una dintre numirile ce sună atât de neplăcut la urechile preoților ortodoksi; Blajul e neîncetat acuzat de cosmopolitism, ultramontanism, ba că e vândut străinilor etc. De ce atâta ură împotriva lui?

R. Ura fraților neuniți împotriva Blajului e într'adevăr neînțeleasă. Căci dacă vrem să cercetăm cu deamănuntul, că oare care oraș din România-mare a contribuit mai mult prin școlile, jertfele și zelul oamenilor săi la înaintarea întregului neam românesc pe terenul național, cultural și politic, de bună seamă nu vom afla altul care să întreaacă Blajul. Ce a făcut Roma mare și vecinică pentru ridicarea, civilizarea neamului omenesc, aceea a făcut și Românică, Blajul nostru, pentru poporul român după reînvierea lui prin sf. Unire. În Blaj

a bătut inima întregului neam românesc după învierea aceasta. Din inima aceasta s'a împrăștiat în toate colțurile locuite de Români simțemântul cald al naționalismului, frumoasele învățături bisericești și profane, cari au luminat inimele deșteptând în ele mândria națională și deschizând noi orizonturi, vărsând în inimi nădejdea unui viitor fericit. Din Blaj „a răsărit soarele Românilor“ — a spus-o marele român I. Eliade Rădulescu. În Blaj s'a deschis fântâna darurilor, cele dintâiu și cele mai renumite școli românești, la cari au alergat copiii nobililor și ai iobagilor români, ca să-și astâmpere setea după știință, și să devină tot atâția apostoli ai neamului. Și marii arhierei, ca nește adevărați părinți ai poporului își trăgeau dela gură, ca să poată hrăni cu pâine și cu fiertură pe studenții săraci, cari cercetau școlile. Din Blaj s'au răspândit apostolii deșteptării noastre naționale în toate părțile locuite de Români; în Blaj și prin Blaj s'au format atâția luceferi ai literaturii române, atâtea persoane nemuritoare în viața noastră socială. Ideile cele mari de aici au pornit; greul luptei pentru desrobirea politică a poporului nostru, învățaceii Blajului l-au purtat.

Dar ca să nu fiu acuzat, că un catolic laudă Blajul catolic, mai bine dau cuvântul unor bărbați ortodoxi, cari de bună seamă îl judecă numai după foloasele neprețuite ce le-a adus întregului popor

românesc. Fie mai întâiu cunoscutul scriitor, dl Victor Eftimiu. Acesta cu ocaziunea vizitei scriitorilor români din 1923, a adresat Blajului următorul omagiu: „Scriitorii româniei în drumul lor prin frumoasele orașe ale Ardealului, sosesc în Blaj cu înima plină de-o sfântă emoție. Blaj, cuvânt magic, cuvânt răscolitor de amintiri auguste, *cetatea conștiinței românești*, nume ales între toate, îți aduc salutul smerit al purtătorilor cuvântului strămoșesc. *Aici a vibrat sentimentul, cultura și idealul național*. Dlor, aici s’au ridicat și-au predicat vlădici trecuți deacum în rândul sfinților, cărturari de frunte, învățători înțelepți cu dragoste de neam și de sfânta noastră biserică. . . Fie numele lor în veci binecuvântate! Recunoștința noastră le cântă — îmnuri de preamărire. . . Aducem orașului Blaj prinosul nostru de admirație și recunoștință pentru tot ce s’a visat, pentru tot ce s’a crezut, pentru tot ce s’a înfăptuit între zidurile venerabile ale acestei cetăți, *de unde ne-a venit și arde încă lumina conștiinței noastre*. Salve, cetate latină, în mijlocul unui popor latin, despărțit de marea lui familie occidentală și aruncat între Sciții de ieri, între Slavii, Maghiarii și Germanii de azi. . . *Salve, simbol vecinic al românismului biruitor, pastrător al datinelor sfinte, Pantheon al neamului, fântână de apă vie, Blaj, suflet din sufletul Romei eterne*. Cetatea Blajului, mărie ție!“ Iată ce spune acest bun cunos-

cător al trecutului, nostru cultural, național și politic! Spune lucruri ce numai despre Blajul unit se poate spune! Lucruri, cari vatămă pe cei ce prin schismă și-au legat sufletul de Moscva și Constantinopol, de cei mai mari dușmani ai poporului român. Nu e deci mirare că-l urăsc, când văd că toate începuturile spre binele neamului s'au pornit din Blajul unit!

Un alt bărbat ortodox, un educător al tinerimei, dl *C. Lacrițianu*, cercetând cu elevii școlii sale Blajul, spune că a rămas adânc impresionat din felurile însușiri și împrejurări ce înfățișează. Iată ce zice despre Blaj: „Inimă a învățaturii românești din Ardeal, având școli de tot soiul trebuincioase unei culturi complete, — rămâi smerit, adânc mișcat, vizitându-le: istoricul lor te înduioșează, te înalță, te întărește în credința că nația ta știe lupta să rămâie curată în latinitatea ei; numele vechilor elevi ai școlilor blajene îți aduc nesfârșită pietate în suflet, căci sunt toți cărturarii din istoria limbii și literaturii românești din Ardeal, pe cari noi toți îi pomenim în școale cu admirație; așezămintele de internat, de ajutor a elevilor săraci, grija individuală de fiecare fiu de român, elev în Blaj, iubirea, armonia și respectul reciproc dintre toți Blăjenii — și toți sunt numai români, și par'că fac o singură familie, — toate acestea deșteaptă în sufletul Românului ce calcă primadata în Blaj, sentimentul adânc al iubirii de frate,

de neam, în așa măsură, că îi pare rău că nu trăește și el printre ei totdeauna.“ Se miră apoi cum de s'a putut face o așa mare nedreptate, ca să se expropieze averea Blajului, carea servia numai spre scopuri culturale, ajutorând din greu pe elevii săraci. S'ar fi cuvenit din respectul față de trecutul înălțător din istoria culturii românești în timpuri foarte aspre pentru noi, că Blajul, așezământul confesional românesc să fi fost exceptat dela expropriere, ca să-și poată continua și în patria românească, ca în trecut opera sa culturală românească.

„Credem — continuă dl Lacrițianu — că nici cultura românească n'ar fi pierdut, ci dimpotrivă, și nici biserica ortodoxă n'ar fi suferit, căci deși „uniți“ Blăjenii sunt încât putem noi simți — cei mai mândrii și hotărâți *Români*. Și numai aceasta interesează“. (Cf. *Cerna*, organ săptămânal T.-Severin, 16 Sept. 1923.)

Iată ce e Blajul și ce a făcut Blajul. În el a bătut totdeauna o inimă românească, a primit la sânul său și ajutat cu toată dragostea creștinească și pe Români de altă lege, el n'a avut nici când de conducători Greci, Bulgari ori Sârbi, nici renegați ca Mangra; cu puțină-i avere n'a îngrășat pe străini, cum a făcut nainte vreme biserica din principate, ci a adus cele mai mari jertfe pentru cultura neamului — și pentru toate acestea câți nu sunt cari n'au ochi să-l vadă, ba chiar îl urăsc?! Îl urăsc pen-

trucă el reprezintă adevărata învățătură alui Isus Hristos, spiritul lui, de aceea trebuie să fie semnul căruia i-se zice împotriva. Se verifică și aici zisa Domnului: „M'au urît înzădar.“

12. Canonizarea.

Numai singur Dzeu poate judeca despre viața omului, omul se poate înșelă. Prin urmare canonizările făcute de Papa sunt ceva de reprobabil. Acum numai sunt sfinți, căci de sfinți a fost lipsă numai la începutul creștinismului pentru a întări credința în oameni. (Brors Nr. 21).

R. Așa vorbesc cei ce se țin de o biserică, carea nu e în stare să producă nici un sfânt. Și e ceva în lucru. Căci de fapt biserică protestantă și ortodoxă ai căror membrii neagă ivirea unor noi sfinți, n'au arătat vre'un sfânt decând s'au desbinat de Biserica catolică. În bisericile acelea nici nu e lipsă să se vorbească de canonizare.

În Biserica catolică însă e altmintrelea. Una dintre notele sau semnele ei, de pe care trebuie s'o cunoască lumea că e Biserica lui Hristos este și *Sfințenia*: „Cred într'una, sfântă, catolică și apostolică Biserică.“ Adevărata Biserică alui Hristos trebuie să păstreze totdeauna credința și morala curată și să producă sfinți. Dar nici

nu există veac în care ea să nu poată arăta mai mulți sfinți. Biserica catolică s'a văzut silită a institui un minister aparte numit Sacra Congregație a Riturilor, care să examineze viața și minunile aceloră, cari trăind și murind în faima sfințeniei, mii și mii de episcopi și credincioși din toată lumea cer să fie ridicați la onoarea altarului. Nu e adevărat că oamenii nu sunt în stare să judece despre viața altor oameni, și să nu poată deosebi o viață bună de alta rea, că virtuțile ce le-a deprins sunt numai comune ori au atins culmea eroicității. Ce e drept oamenii se pot înșela. În cazul acesta însă nu poate fi vorbă de greșală, căci ne-a venit întru ajutor cerul însuș. În punctul acesta voit-a Dumnezeu să ferească de greșală Biserica, și astfel e absolut sigur că nu se poate greși. Noi catolicii, bazându-ne pe Sf. Scriptură, pe Sf. Tradiție și pe istoria bisericească de aproape 2000 de ani, credem cu tărie și știm, că pontificele Roman, când în calitate de Cap al Bisericii definește o *învățătură de credință ori morală* nu poate să greșească, adecă este infalibil. Chestia despre care vorbim e în strânsă legătură cu infalibilitatea. Canonizarea se ține de morală; căci prin canonizare un om e pus înaintea Bisericii întregi ca sfânt, și prin urmare cu toții sunt îndemnați a-i imita virtuțile și a-i cere ajutorul și întrepunerea pe lângă Dumnezeu. Cine neagă papei dreptul de a canoniza, o face pentru că nu crede

că papa e infalibil; unul ca acesta trebuie să se convingă mai întâiu despre darul infalibilității ce l-a conces Dumnezeu nu numai Bisericii sale, ci și papei personal.

Bine să-și însemneze însă fiecare, că a canoniză pe cineva nu înseamnă *a-l face sfânt*, ci numai *a-l declară sfânt*. Papa nu face sfinții, după cum vorbesc în batjocură unii și alții ci el numai judecă în mod infalibil despre viața cuiva că a fost sfântă ori ba? Sfânt îl face pe om Dumnezeu însuș cu harul său, cu care conlucră omul. Sfințenia cuiva o dovedește Dzeu prin minuni. La canonizări se iau în considerare numai minunile făcute după moarte. Dzeu de bună seamă, nu va face minuni pentru unul carele nu e în raiu, între sfinți.

Procese de beatificare și canonizare se tractează cu scrupulozitatea cea mai mare posibilă. Un anglican Daubanton, plin de prejudecăți împotriva Bisericii catolice, cetind actele procesului Sf. Francisc Regis, referitoare la unele minuni atribuite sfântului, a fost silit să esclame: „Iată metoda cel mai sigur de a dovedi minunile. Dacă s'ar dovedi toate minunile, pe cari le admite biserica catolică, cu dovezi evidente și autentice, precum sunt dovezile acestea, n'am avea nimic în contra, de a le primi.“ Cu toate acestea, minunile din chestie n'au fost recunoscute de S. Congregație, ca îndeajuns dovedite. (V. la Dr. V. Suci: Teologia dog. fund. vol. II. pag. 180).

13. Cărțile bisericești.

E regulă generală, că în fiecare religie rugăciunile se compun după principiile ce le mărturisește religia respectivă. Astfel stând lucrul, nu cumva cărțile rituale ale bisericii neunite osândesc unele adevăruri de credință, ori cel puțin tac despre ele, pe cari biserica catolică le mărturisește, iar cea ortodoxă le tăgăduiește?

R. Din contra, cărțile acestea conțin cea mai curată învățătură catolică și prin urmare osândesc chiar pe neuniții cari tăgăduiesc adevărurile acelea! Lucrul de căpetenie asupra căruia nu ne putem înțelege cu aderenții lui Fotie și Cerulariu este primatul de iurisdicțiune al papei dela Roma. Celelalte le-au adaus ei mai pe urmă, ca să aibă un pretext oare-care de desbinare. Și e lucru de tot minunat — bag seamă Dzeu anume a rânduit așa, ca să-i rușineze — că precum în cărțile cele sfinte ale Evreilor se află cele mai puternice dovezi despre dumnezeirea lui Isus Hristos, întocmai așa și cele mai strașnice argumente în favoarea primatului papal se scot din *cărțile rituale* ale Orientalilor.

1. Despre primatul sfântului Petru cetim în cântările dela Vecernia și Utrenia Sărbătorii Inchinării cinstului lanț al sfântului și întru tot laudatului apostol Petru,

care se ține la 16 Ianuarie, expresiuni ca acestea: *Temeiul Bisericii, Piatra credinții, mai mare al apostolilor, temeiul dogmelor neclătit, cel mai mare și mai întâiu decât apostolii, voievodul (căpetenia) Apostolilor, descuietorul Impărăției cerurilor, verhevnic pururea slăvit al Apostolilor, Păstor al nostru și Invățător, Puitorul de lege, Păstoriule al turmelor lui Hristos Petre mărite; după mutarea numelui te-au chemat Petru ca pe o piatră tare și temeiul Bisericii.* (Vezi Mineiul lunii Ian. ediț. Sf. Sinod București, Tipogr. Cărților bisericești 1893 pag. 250—264). Iar la 29 Iunie biserica „ortodoxă“ mărturisește și mai limpede primatul sfântului Petru, când zice: „*Tu după vrednicie Piatră te-ai numit, când credința Bisericii neclătită Domnul o a întărit și pe tine mai marele Păstor oilor celor cuvântătoare te-a pus*“. (Min. cit. lun. Iunie pag. 298). „*Cel ce este mai înainte de veci mai înainte pe tine cunoscându-te, te-a rânduit prea fericite Petre! ca pe un mai mare al Bisericii și întâiu pe scaun șezător.*“ (Tot acolo pag. 289). „*Mai întâiu pe tine te-a pus Petre mărturisitor iubirei celei spre Hristos, Cuvântul cel ce știe toate ca un Dumnezeu. Pentru aceasta și turma sa cea iubită*

ție ți-a încredințat-o". (Min. cit. luna Iunie pagina 295.)

2. Fiind primatul papei așa limpede mărturisit în cărțile bisericești, unii teologi ortodoxi, luându-se după protestanți, ca să-l poată nega, au recurs la apucătura tăgăduirii venirii sf. Petru la Roma. Dar și pe aceștia îi dau de gol cărțile bisericești, căci iată ce zic ele: „*Tu temeiul Apostolilor cel mai de cinste, toate le-ai lăsat, și ai urmat învățătorului strigând lui: Cu tine vreau să mor, ca să și viețuesc viața cea fericită: Romei celei mai mari decât alte cetăți, tu ai fost întâi episcop și mărirea și laudă și Bisericii întărire Petre, și porțile iadului nu o vor birui pe ea cu adevărat, precum Hristos mai nainte a zis*". (Min. cit. luna Iunie pag. 310).

3. Nu numai pe Petru îl recunosc cărțile bisericești de mai mare peste Biserica întreagă, ci și pe urmașii lui pe papii dela Roma. Așa d. e. la 2 Ianuarie se zice despre papa *Silvestru: Inbogățindu-te cu scaunul căpeteniei Apostolilor te-ai arătat slujitor lui Dumnezeu prea minunat: împodobind, întărind și mărind Biserica cu dogme dumnezeiești*". (Min. cit. luna Ian. pag. 37.)

Iar despre Papa *Leo Marele* (440-461) la 18 Februarie așa cântă biserica ortodoxă: „Ce te vom numi pe tine de Dumnezeu

în suflete? *Cap Bisericii lui Hristos celei drept credincioase? Ochiul buneii credințe?*¹⁾

„*Cel de acum următorul cinstitului Petru și înbogățit cu scaunul cel mai de sus al aceluia.*“ (Min. luna Febr. pag. 181).

Pe papa Clemente încă îl laudă la 24 Nov. cu cele mai alese cuvinte ca pe urmașul sf. Petru și pe un bun conducător al Bisericii.

4. Poate că de nimic nu se îngrozesc așa de tare frații neuniți (se înțelege o vorbă de o îngrozire prefăcută!) ca de infalibilitatea papei. Nu așa însă cărțile lor bisericesti, cari conțin sf. Tradiție curată. În acestea aflăm nenumărate lucruri, cari dovedesc că papa este infalibil.

Așa d. e. cetim în condacul din 16 Ianuarie: „*Piatra Hristos, pe piatra credinții, pe cel mai întâi decât ucenicii pe scaun șezător, îl preamărește luminat.*“ (Min. cit. Ian. pag. 255). Tot atunci la Mânecat cânt. III.: „*Legile lui Hristos le-ai întărit, și pe cei fără de lege i-ai învățat legea cea bună, ca un mai mare al apostolilor și ca un temei al dogmelor neclătite.*“ (Min. I. Ian. p.

¹⁾ Mineiul tipărit în Buda la 1804 cu blagoslovenia patriarhului dela Carlovăț Ștefan Stratimirovici și episcopului de Râmnic Chesarie. Cântarea aceasta este lăsată afară din Mineiul Sf. Sinod dela București.

254). Că e *piatra credinței și temelie al dogmelor neclătite* se spune numai despre Petru deși și ceilalți apostoli erau infalibili personal. Dar și pe urmașii lui Petru încă îi recunoaște de infalibili. Pe papa Clemente îl laudă: „*Bucură-te izvorul Dogmelor, tâlcuitorul cel bine scriitor al celor negrăite, cunoștința celor ascunse, stâlpul cel întărit și temelie cea nemîșcată a Bisericii.* (Min. de Buda, luna Nov. 24 la Utrenie.) Papa Silvestru s'a distins minunat „împodobind, întărind și mărindu biserica cu dogme dumnezeiești.“ (Min. cit. luna Ian. p. 37) Cine întărește biserica cu *dogme* acela nu poate greși. Papa Leo: „cel de acum următorul cinstitului Petru și îmbogățit cu scaunul cel mai de sus al aceluia, carele având râvnă ferbinte, cu îndemnare dumnezeiască alcătuește carte, care răsipește frământătura și amestecarea, erezurilor celor turburătoare“.

5. Din cărțile bisericești mai aflăm și aceea, că papa e mai mare și peste conciliul ecumenic. Cel mai cunoscut și mai renumit conciliu ecumenic este conciliul din Nicea, ținut la 325, pe timpul papei s. Silvestru I. Ce raporturi erau între papa și adunarea aceea măreață? Ne spune Mineiul la 2 Ian. când laudă pe papa Silvestru, carele „*Ca un dumnezeesc corifeu al sfinților părinți* (adunați în conciliu), ai întărit dogma cea prea sfântă, oprind dogmele ereticilor cele fără Dumnezeu“ (Min. cit. luna Ian. pag. 41.) și astfel „Arătatu-te-ai

întâiul al sfintei adunări (deși nu a fost acolo în persoană ci numai prin delegații) *de taine învățătoriule*, și ai împodobit scaunul întâiului ucenicilor.“ (Mineiul cit. pag. 40). Dacă papa Silvestru „cu sfințenie a povățuit adunarea“ sfințită (op. cit. pag. 27), și dacă papa Martin „a adunat cinstit sobor“ și în mijlocul soborului a lăpădat pe „Pyr, pe Sergiu, pe Teodor pe Cir și pe cei ce bârfea asemenea cu dânșii“ — de bună seamă că ei erau mai mari și dispuneau în conciliile ecumenice.

6. Ortodoxii zic, că Spiritul sfânt nu purcede și dela Fiul. Ei bine, cărțile lor liturgice zic că da, și așa îi dau de rușine. În Samoglasnica a treia dela laudele din Dumineca Rusalelor cetim: „*Foc din foc purceзатор.*“ Că Spiritul sfânt e numit *foc* e ușor de înțeles. Dar și Fiul e numit câte odată *foc*; d. e. în troparele comune ale Născătoarei de Dzeu, în troparul de Luni vers. 1. cetim: Ceeace fără a fi arsă a conceput *focul Dumnezeiri*.

În stihira 3 de Joi seara după Rusalii, cetim că Spiritul sfânt *purcede dela Tatăl prin Fiul*: „Duhul sfânt Dzeu de o ființă și împreună pe scaun șezător cu Tatăl și cu Cuvântul se cunoaște, lumină preadesăvârșită, carea a strălucit din lumină, *din Tatăl cel fără de început desăvârșit, și prin Fiul purcede.* (Pentecostariul tipărit la Râmnic 1743). În cântare a 3-a din canonul Duminecii Rusaliilor, Dl Hristos nu-

mește pe Spiritul sfânt : „*Spiritul meu și al Tatălui*“ ; nu ar vorbi așa, dacă Spiritul sfânt n'ar purcede și dela Fiul.

7. Acuza ortodoxilor, că papa ar fi fabricat o dogmă nouă, când a declarat de dogmă zămislirea nepătată a P. C. F. Maria, încă e spulberată de cărțile lor bisericești. (V. art. *Zămislirea nepătată*). Aceasta ne arată, că în Orient cu mult mai nainte decât în Apus s'a ținut sărbătoarea Concepției P. C. Feci-oare. Dacă conceperea aceasta n'ar fi fost cu totul sfântă și deosebită de alte concep-eri de sigur că n'ar fi fost sărbătorită.

8. Cumcă în cărțile bisericii „ortodoxe“ se recunoaște și mărturisește și *existența purgătorului*, se vede limpede din prohodurile și parastasele prescrise pentru cei morți, cari n'au absolut nici un înțeles și rost, ba ar fi numai o înșelare a credincioșilor, în caz că ar exista numai rai și iad.

9. Teologii ortodoxi mai susțin, că consacrarea nu se face prin rostirea cuvintelor Domnului Hristos. (Vezi *Epicleza*) Unii ca aceștii au nu se văd osândiți de glasul Bisericii, carea cântă în Joia mare : „Blagoslovit-ai Pânea, cele ce ești pânea cerească, mulțămînd Tatălui celui ce te-a născut, luând și Paharul l-ai dat ucenicilor zicând : *Luați măncați, acesta este Trupul meu și Sângele vieții celei nestrucătoare.* (*Strașnicul de Blaj*, 1817 pag. 90.)

Se pune dela sine întrebarea : Cum de se

află în cărțile bisericii ortodoxe expusă cea mai curată învățătură catolică și prin urmare cea mai strașnică osândire a neuniților? Cum de se fac ei așa de răs, ca preotul să predice împotriva sfântului Petru, zicând că nici n'a fost la Roma, decum să fie cap al Bisericii, iar cantorul să cânte cu totul contrariul?

Lucrul se explică așa: Cărțile liturgice de cari se folosește acum biserica ortodoxă, au fost scrise pe vremea sf. Părinți, când nici nu exista biserica „ortodoxă“, ci exista numai biserica catolică cea cu adevărat ortodoxă sau dreptcredincioasă. Când Fotie și Mihail Cerulariu și-au făcut biserica lor, carea e biserica neunită și s'au desbinat de Roma, biserica aceasta a continuat a se folosi și pe mai departe de cărțile liturgice vechi, cari erau catolice și au rămas tot catolice. Numai acum de tot încoace, au băgat de seama, că ei se folosesc de cărți, cari întru toate sunt catolice. De aceea s'au și pus pe lucru ca să le falsifice, să scoată din ele tot ce e în folosul catolicilor și contra foțianilor. Chestia a ajuns în anul 1913 chiar și înaintea Sf. Sinod din București. În ședința din 15 Octomvrie un membru al acelui Sinod a spus următoarele:

„Nu mă unesc cu părerea P. S. Sale în privința întrebuintării edițiunilor de Neamț, în care s'a strecurat (de unde?) învățătura cu prerogativa lui Petru de a fi socotit Verhovnicul apostolilor. Vă declar, că dacă se

va continuă a se tipări cărți în spiritul acesta, eu nu le primesc.“ Se vede că respectivul nu știa, că ediția de Neamț a mineiului era o traducere după texte slavone, cari la rândul lor erau traduceri exacte a textelor originale grecești. Mitropolitul primat însă s'a declarat pentru edițiile dela Neamț, zicând: „Chestiunea ridicată aci despre verhovnicia sf. apostol Petru, al cărui titlu se cere a fi înlăturat, eu — zice I. P. S. S. — declar, că nu pot fi de această părere. Cu toții știm, că sf. apostol Petru este numit Verhovnic de însuș Mântuitorul Hristos, carele după întreita mărturisire i-a încredințat cheile împărăției cerurilor, și l-a declarat de piatra pe care va zidi biserica sa, și altele potrivit căreia învățături evangelice sf. Apostol Petru încă din vechimea cea mai depărtată este numit prin toate cărțile bisericești, cu numele de verhovnic, după cum se vede și din frumoasele stihiri, cari din cea mai depărtată vechime se cântă la slujba lui pretutindenea, fiind numit *verhovnicul* și *căpetenia apostolilor*, ceea ce nimeni nu ar putea schimba. Așa încât bine trebuie să luăm seama, că nu cumva din zel greșit să rupem cu tradiția trecutului, luând aminte, că nu din grăbiri prea mari ale cuiva, să se strecoare greșeli neier-tate.“¹⁾

¹⁾ Vezi broșura editată de Tipogr. Cărților bisericești în anul 1914 cu titlul: „Sedințele of. Sinod din sesiunea de toamnă a anului 1913.“, pag. 22—29.

Cu tot protestul mitropolitului primat, falsificări se fac. Iată un exemplu: Molitva de deslegare dela morți, care în textul original și cele vechi românești sună așa: „care pe Petru Verhovnicul ucenicilor și apostolilor tăi ai zidit biserica ta, și i-ai dat lui cheile împărăției cerurilor“, în ediția de București sună cum urmează: „cel ce ai dat această putere sfinților tăi ucenici și apostoli.“ Creștinii evlavioși nici nu primesc ca preoții să le facă slujbele din cărțile noi falsificate, ci cer să se aducă cărți vechi.

14. Căsătoria civilă.

Biserica catolică a respins cu desăvârșire căsătoria civilă. Deci pe terenul dreptului matrimonial este eschisă orice pace între Biserica catolică și Stat.

R. Ca să fie pace ori războiu între Stat și Biserica catolică, aceasta atârnă numai dela Stat. Biserica nu poate trădă pe Hristos în nici un lucru, și prin urmare nu poate abzice de nici un drept, ce i-la dat Hristos în mod inalienabil. Că Biserica catolică să respingă căsătoria civilă, aceasta atârnă dela înțelesul în care se ia căsătoria civilă. Dacă sub căsătoria civilă se înțelege dreptul deplin asupra relațiilor matrimoniale dintre bărbat și femeie, trebuie s'o spunem verde că atare drept nu poate da căsătoria civilă. Atare drept dă numai căsătoria în-

cheiată după voia lui Dzeu. Ei bine, Dl Hristos a ridicat căsătoria între creștini la rangul de taină sfântă și mare; tainele însă sunt încredințate spre administrare nu statului, ci Bisericii. Prin urmare numai aceea căsătoria e validă, carea se încheie în fața Bisericii și pe lângă observarea prescrișelor ei. Aștatori însă condițiile cari se recer la *validitatea* căsătoriei se ține exclusiv de Biserică.

Dacă însă sub căsătoria civilă se înțelege numai înștiințarea căsătoriei încheiate în mod creștinesc, la forurile civile, cu scopul că acestea să iee cunoștiința despre existența unei noue familii, și să poată lua dispozițiile necesare cu privire la efectele civile ale căsătoriei, d. e. că copii să fie recunoscuți de erezi, să aibă rangul părinților etc. o astfel de căsătorie civilă o poate admite și Biserică. Cu privire la efectele civile și statul poate ștatori condițiuni, pe lângă cari să se încheie căsătoria, căci regularea titlurilor, averii se ține de el. Biserică de loc nu rășpinge cu desăvârșire acest drept al Statului. Pentru o atare recunoaștere a căsătoriei din partea statului nu e nevoie de ruptură între Stat și Biserică, ci numai de o înțelegere prietinescă.

Căsătoria civilă, așa cum sunt stabilite condițiile ei din partea Statului, cu ușurința cu care se admite divorțul, e o mare primejdie pentru însuș existența statului, căci nimicește bunele moravuri, produce nesfâr-

șite certe și dușmăniri între familii. Trăinicia și vitalitatea unui stat, atârnă dela traînicia și vitalitatea familiei, carea e baza statului. Când baza aceasta este atăcată, cum se întâmplă prin căsătoria civilă, atunci și statul acela se clatină.

Se înțelege, că cel ce nu recunoaște că Biserica catolică este adevărată Biserică infalibilă alui Isus Hristos, acela nu va fi îndestulit cu dovezile noastre. Cu unul ca acesta e și zădarnic a dispută despre taina căsătoriei. Acesta trebuie mai întâiu instruat cu privire la adevărul că Biserica catolică este unica adevărată Biserică alui Hristos. Numai după ce recunoaște lucrul acesta îi dispar și obiecțiunile împotriva naturei sacramentale a căsătoriei creștine.

15. Căsătoriile mixte.

„Biserica catolică se folosește de căsătoriile mixte pentru ca să-și înmulțească numărul credincioșilor.“

R. Căsătorie mixtă avem atunci, când unul dintre soți este necatolic. Biserica catolică nu numai că nu îndeamnă pe fiii săi la atari căsătorii, ci din contra se nizuește din toate puterile a-i abate dela ele. O face aceasta pentru ca să scape pe ai săi de multe și mari nefericiri. Căsătoria ar trebui să fie cea mai strânsă comunitate de viață. Această însă nu se poate în o

căsătorie mixtă. Vor trăi ei ce e drept, soții de căsătorie în bună înțelegere pentru ochii lumii, dar adevărată unire intimă în sentimente și idealuri nu poate să fie între ei, pentru că în viața lor religioasă și a adevărului este o prăpastie între ei. Și apoi nu este sentiment mai adânc și mai gingaș, ca cel religios. Vătămarea ori bruscare a acestuia produce durere nespus de mare. Alte vătămări le mai suportăm cum le mai suportăm, dar vătămarea credinței noastre, fără de care este cu neputință a plăcea lui Dumnezeu, aceea ne cade de totului tot greu. Motivul e, pentru că îi știm însemnătatea nespus de mare. Biserica catolică dezaprobă căsătoriile mixte, pentru că voiește a feri și scăpa partea catolică de neînțelegere cu soțul celalalt pe tema confesională, de primejdia indiferentismului, răcelei în împlinirea datorințelor religioase, ori chiar de pierderea totală a credinței.

Biserica catolică și-a exprimat cât se poate de limpede învățătura sa despre căsătoriile mixte în noul său Codice de drept, în canoanele 1060, 1061, 1062, 1063, 1064.

Canonul 1060 sună așa: „Biserica oprește pretutindeni în chipul cel mai sever să nu se contracteze căsătorie între două persoane botezate, dintre cari una să fie catolică, iar cealaltă să facă parte dintr'o sectă eretică sau schismatică; dacă este primejdie de perversiune (lăpădare de credință) pentru partea catolică și pentru copii,

căsătoria este oprită și prin legea dumnezească.“ Prin can. 1064 § 1 îndeamnă pe toți episcopii : „Să retragă, cât le stă în putință, pe credincioși dela căsătoriile mixte.“ Am putea aduce o sumedenie de declarații de ale Papilor contra căsătoriilor mixte.

Biserica catolică desminte cât poate pe fiii și ficele sale dela atari căsătorii și din motivul, că numai catolicii țin la indisolubilitatea căsătoriei. Toate sectele creștine desfac căsătoria din un motiv sau altul. În felul acesta partea catolică este expusă la divorț forțat. Partea necatolică se căsătorește a doua oară — deși după dreptul dumnezeesc nu se poate așa ceva — iar cea catolică trebuie să rămână singură până la moarte. A păși la altă căsătorie înseamnă a trăi în concubinaj, cum trăesc dealtmintrelea toți cei ce să căsătorească după divorț, presupunând că prima lor căsătorie a fost validă.

Năcazul și mai mare va fi cu copiii. E sigură partea catolică că-și va putea crește copiii în religia cea adevărată, în religia catolică, ca să se poată mântui? De multe ori partea necatolică se învoiește să deie *reversal*, adică învoire de a-și crește toți copiii în religia catolică. În caz că nu se dă *reversal*, după legile în vigoare, băeții vor urma religia tatălui, fetele a mamei. Ce răspundabilitate groaznică nu apasă umerii acelor catolici, cari se învoiesc, ca copiii lor să fie crescuți în o religie

despre care știu că nu e adevărată? Să-i lase să fie membrii ai unei Biserici, care nu e alui Hristos? Nește părinți ca aceștia sunt cauza osândirei fiilor lor, și prin urmare și a lor proprie. Dacă partea catolică, în ce privește educația fiilor, lasă după cea necatolică, trebuie să-și vadă odraslele apucate pe calea osândirei, dacă nu lasă se nasc certe familiare, și viața familiară devine un iad de nesuportat. Iată de ce Biserica catolică, cât poate, îndeamnă pe fiii și ficele sale să se ferească de căsătoriile mixte.

Numai un ignorant în materia aceasta poate învinui Biserica catolică, că aceasta voiește să-și înmulțească numărul credincioșilor prin căsătoriile mixte. De fapt, ea are perderi foarte mari din cauza lor.

16. Celibatul.

Atât protestanții cât și ortodoxii mereu se acață de celibatul la care sunt obligați preoții Bisericii catolice. „Luați dela Biserica romană celibatul forțat și numai decât s'a isprăvit cu stăpânirea ei universală — zice careva protestant. Celibatul este în opoziție cu natura, e contra bibliei și e moralmente primejdios” — observă un altul. (Brors Nr. 26.)

R. Da, și noi admitem, că celibatul preoților este un izvor de viață și activitate intensivă pentru Biserica catolică. Putem

zice că puterea ei extraordinară stă în celibat. Numai un preot necăsătorit și curat își poate câștiga încrederea desăvârșită și stima necesară la conducerea salutară a sufletelor creștine; numai preoții neînsurați sunt în stare să meargă ca misionari în țări îndepărtate și pline de primejdii: unii ca aceștia ușor se pot espune la orice primejdii, și să se dedice cu totul mântuirii sufletelor. Fără de preoții săi celibi, nu știm cum ar fi invins Biserica greutățile cele neșpus de mari, ce le-a întâmpinat în decursul veacurilor. Cine nu are să se îngrijească și de familie, mai ușor se espune pentru apărarea bisericii, timpul liber îl folosește pentru studiu, iar din agoniseala sa ajută biserica și pe cei seraci.

În Biserica catolică nu poate fi vorbă de celibat forțat. Atare celibat e la miliție. Nime nu e silit să se facă preot. Dacă cineva totuși se face preot, acela de bună voie ia asuprași și datorințele împreunate cu slujba preoțească. Biserica, înainte de primirea ordurilor mari, pe toți îi face atenți să se cugete bine, și dacă nu simțesc în ei destulă putere, să se retragă. A zice, că celibatul este impotiriva bibliei, înșamnă numai, că cel ce-o spune n'a cetit biblia. Au n'a lăudat Dl Hristos verguria și celibatul? (Mat. 19, 12). S. Pavel au nu dă sfat despre feciorie? Au nu spune, că mai bine slujește Dlui cel neînsurat, că mai bine face cel ce nu-și mărită fata? (I. Cor. 7. 25-38).

Cel ce zice deci, că celibatul liber e moral-minte primejdios, spune o adevărată hulă, pentru că numește primejdios un lucru, pe care Dl Hristos și marele său apostol, îl recomandă de bun. S. Pavel la I. Tim, 3, 2, 12 nu zice că toți clericii trebuie să fie căsătoriți, ci numai că la ordurile sacre se pot promova cei ce au, sau au avut numai o muiere. Doar însus s. Pavel a fost neîn-surat. S. Ieronim zice „Hristos vergur, Maria Vergură, apostolii sau verguri sau după chemare la apostolat înfrânați“. Celibatul e de pe timpul apostolilor. Și biserica răsăriteană a ajuns la mare înflorire, când a avut mulți preoți celibi.

Astăzi trebuie să constatăm, că bisericile cu preoțime însurată au ajuns în robia guvernelor.

17. Concordatul.

De vre'o patru ani încoace frații neuniți au descoperit o mare primejdie, ce amenință — zice-se țara! — și să luptă cu înverșunare împotriva ei, cu timp și fără timp, în adunări, în ziare, în cărți și broșuri anume scrise — pentru zăpăcirea multora și falsificarea adevărului. Care e primejdia aceea mare? *Concordatul*. Pe tema concordatului s'au scris câte și mai câte hule și batjocuri la adresa noastră, a uniților, și a bisericii catolice. Să fie oare aieva

concordatul o așa mare primejdie pentru România, cum îl prezintă preoții neuniți?

R. Pentru cei de bunăvoință și iubitori de adevăr, dau următoarele lămuriri cu privire la concordat.

1. *Ce este concordatul?* Concordatul este o învoială între Capul Bisericii catolice și un Stat oarecare, prin care se regulează pe cale amicală raporturile dintre ele, ca astfel amândouă să poată lucra în pace la propășirea spirituală și materială a supușilor lor. Biserica, așa cum a întemeiat-o Domnul Hristos, este o societate perfectă, independentă și superioară oricărei societăți civile, cu puteri și drepturi depline, ca să poată duce pe oameni la sfințenie și la mântuire. Ea dela început și-a exercitat totdeauna aceste drepturi, chiar în ciuda împăraților romani păgâni, cari îi tăgăduiau orice drept la existență, urmând pilda și cuvântul Apostolilor: Că trebuie să ascultăm mai de grabă de Dumnezeu decât de oameni“.

Nimeni nu poate și n'ar trebui să împiedece Biserica în sfera-i de activitate, precum nici ea nu împiedecă Statele în sfera lor proprie de activitate.

Din nefericire însă se pot ivi neînțelegeri între Biserică și State, deoarece supușii lor sunt comuni: fiii Bisericii catolice fiind și supușii unui Stat determinat: pe lângă aceasta sunt unele chestiuni ce interesează deopotrivă Biserica cât și Statul,

deci unde e nevoie de înțelegere prealabilă între amândouă puterile. De aceea Biserica a căutat totdeauna să ajungă la o învoială cu Statele, ca să nu fie loc pentru frecări și certe continue. Aceste învoieli se numesc concordate, adecă armonie ori bună-înțelegeri, căci scopul lor este păstrarea păcii și armoniei între Biserica catolică și Statul respectiv prin determinarea drepturilor și datorințelor fiecărei părți.

2. *Este concordatul în favorul Bisericii ori al Statului?* Din cele spuse mai sus reiesă, că drepturile ce i se recunosc Bisericii de vre'un Stat prin concordat, nu sunt drepturi nouă: sunt drepturi proprii ale ei, pe cari ea le poate exercita și fără consimțământul Statului. Inșă pentru a evita dificultăți și neplăceri, Biserica vrea, ca Statele să-i recunoască măcar drepturile cele mai însemnate. In schimb inșă, ea acordă Statelor unele drepturi și privilegii, ce nu le au: de a se amesteca în diferite afaceri bisericesti. De exemplu: să poată interveni la numirea dignitarilor Bisericii; să poată dispune de unele venituri ale Bisericii; să controleze mersul învățământului în școalele confesionale etc. De unde se vede limpede, că pe urma concordatelor nu Biserica, ci Statul câștigă. Biserica numai își leagă mâinile cu privire la deprinderea unor drepturi ale sale. (Vezi „Sentinela catolică“ An. IV Nr. 8.)

Așa se esplică faptul, că și guvernul

României mari a căutat neîncetat să încheie un concordat cu S. Scaun. Necesitatea concordatului au recunoscut-o și proclamat-o în plin parlament bărbați politici ca dl Vaida-Voievod, Oct. Goga, Take Ionescu, Al. Lapadat. Nu atât Papa dela Roma, cât mai ales guvernul român voiește cu orice preț să încheie un concordat, ca în urma acestuia să se poată amesteca în trebile Bisericii catolice. De aceea peregrinajele neîntreprupte ale miniștrilor români la Roma și nu viceversa a cardinalilor Papei la București. Semn, că guvernul român nu vede în concordat o primejdie națională, ci din contra îl socotesc necesar pentru guvernarea bună a țării.

3. *Poate renunța Biserica catolică prin concordat la orice drept al ei?* Biserica nu renunță la nici un drept al ei, ci numai la exercițiul liber al unora din ele; dar și la aceasta numai silită de împrejurări și pentru a evita rele mai mari se învoiește. În nici un caz însă Biserica nu poate renunța la drepturile sale esențiale, ce ar distruge însăși constituția sa divină.

Așa d. e. Biserica la nici un caz nu poate renunța la numirea Episcopilor din partea Papei. Motivul e, că episcopatul este de instituție divină și așa în demnitatea aceasta nu poate fi pus oricine, ci numai persoane vrednice de o chemare atât de înaltă. Papa nu poate renunța la dreptul acesta, pentrucă numai lui i-s'a dat dreptul

acesta prin cuvintele: „Paște mieluşei mei, paște oile mele“ Ioan XXI. Experiența tristă din veacurile trecute ne arată că în ce hal, ajunge Biserica, dacă slujitorii ei sunt numiți de stat. Luptele pentru „investitură“ n’au avut alt scop, decât curmarea relelor ce izvorea din amestecul prea mare al Statutului în numirea episcopilor. Dacă atunci, când statele erau catolice a urmat atâtea rele, va fi oare mai bine astăzi, când conducătorii statelor sunt necredincioși, atei, cari numai de binele sufletesc al supușilor nu se îngrijesc? A încredința unora ca aceștia numirea episcopilor, ar înșămna a pune pe lup cioban la oi.

Nu mai puțin sfânt este dreptul bisericii de a-și avea școalele sale confesionale, cari singure sunt în stare de a crea caractere și patrioți luminați, precum și dreptul ei de proprietate, prin care își asigură solemnitatea cultului divin și existența clerului și a instituțiilor sale culturale și de caritate.

Dar pentruce nu vreau să audă preoții neuniți de concordat?

1. *Această convențiune ar putea fi dăunătoare țării — zic unii — ori că ar aduce cel mai mare rău... neamului.*

Dar nu se spune, că în ce ar sta răul acesta. Cum poate fi concordatul cel mai mare rău pentru neam, când în el nu se cer drepturi politice ori naționale pentru o

parte a locuitorilor țării, ci se cere pur și simplu respectarea drepturilor religioase ale cetățenilor catolici români. Dimpotrivă, va fi un câștig pentru neam, căci Statul va avea de zis un cuvânt în chestiunile ce-i privesc pe catolici, și va putea înrâuri asupra elementelor străine din mijlocul lor spre a le asimila mai curând.

2. Se spune că, „*Concordatul va aduce cel mai mare rău bisericii (ortodoxe)... și e legea cea mai jignitoare pentru preoții și întregul cler (ortodox).*”

Din ce cauză? Concordatul absolut nu atinge interesele bisericii ortodoxe. Prin el se regulează numai raporturile dintre Biserica catolică și Statul român. Și aceasta e o jignire pentru biserica ortodoxă și clerul ei? Clerul neunit numai întru atât se poate simți jignit întrucât vede, că Statul român tratează cu Biserica catolică ca cu o societate suverană; aceasta nu poate intra în capul lor, căci dânșii făcând parte dintr'o instituție de stat, sunt dedați a asculta orbiș de acesta, chiar și când dispozițiile luate de guvern sunt dezastroase pentru biserica lor.

3. Se mai spune că „*Concordatul este anticonstituțional, prevăzând doar constituția, că înaintea oricărei măsuri privitoare la biserică, trebuie să se facă legea cultelor minoritare*“:

Foarte bine. Dar tocmai aceasta dovedește, pe cât mi se pare, că concordatul

e constituțional, fiind el legea specială, prin care se regulează cultul catolic în România. Ca legea să fie dreaptă și să nu deie loc la neînțelegeri, ea se discută și se stabilește de comun acord între cei interesați, adică S. Scaun și Statul român. După ce se va ratifica de Corpurile legiuitoare, ea va deveni lege atât bisericească, cât și civilă pentru catolicii din România, după care au să se rezoalve chestiunile dintre ei și Statul român. Atât Biserica catolică cât și Statul se obligă reciproc la respectarea celor convenite în concordat.

4. În sfârșit se mai spune, că *Concordatul chiar în țările catolice, unde Papa e atotputernic, nu aduce decât turburări.*

Afirmațiunea aceasta ar fi adevărată, dacă s'ar dovedi că Biserica catolică a fost aceea, carea n'a respectat cele prevăzute în concordate. Aceasta însă nime n'o poate dovedi, pentru că Biserica catolică totdeauna s'a ținut de convențiunile făcute. Vina turburărilor o partă numai Statele, cari nu s'au ținut de învoiala făcută cu Biserica catolică.

Mai bine e acolo unde nu e lipsă de concordate, unde atât Statul cât în Biserica, își recunosc și în respectează drepturile lor fără convențiuni speciale.

Românii catolici nici nu cer cu insistență încheierea concordatului. Ungurii și Germanii catolici din România sunt împot-

riva lui. Preoții neuniți, cari se luptă din rășputeri împotriva concordatului — îndemnați numai, ori chiar și plătiți, e treaba lor — s'au pus în slujba Ungurilor dela Pesta, cari cu ori ce preț vreau să zădarnicească încheierea concordatului. Și în cazul de față, preoțiunea ortodoxă se arată tot așa de potriotică, ca și de altă dată.

18. Colecțiunea Pseudoisidoriană.

Colecțiunea Pseudoisidoriană este o adunătură de acte și decrete false. Papii însă pe decretele cuprinse în ea și-au întemeiat supremația lor. Tocmai de aceea știm ce să ținem despre supremația papilor dela Roma. (Brors 50).

R. Colecția aceasta, se crede, că ar fi făcut-o un anumit Benedict Levita între anii 847—857. Cuprinde canoanele conciliilor ecumenice, decretele papilor și canoanele sinoadelor provinciale. Între epistolele decretale ale papilor se află și vre-o 100 false. Falsificarea nu a făcut-o cu gând rău, ci ne având la îndemână actele originale ori autentice, despre cari aveă cunoștință că există, ori au existat, le-a compus el cum a crezut de bine. Materialul l-a grupat așa, încât vorbește pe rând despre ierarhia bisericească, dreptul de apelație, drepturile corepiscopilor, procedura în cau-

zele episcopilor și a clericilor, drepturile conciliilor, drepturile scaunului apostolic.

Scopul lui a fost să ne deie o icoană completă a canoanelor Bisericii din veacul al 4-lea până la al 9-lea. A avut de gând să compună o colecție completă și unitară și din punct de vedere cronologic, a vrut să completeze legislația bisericească, restaurând decretul papale crezute pierdute, cu ajutorul lui „*Liber Pontificalis*“.

Se înțelege, că în cadrul planului său insistă mai mult asupra unor lucruri, cari i-se păreau, că reclamă lecuire mai urgentă. Între toate, mai mult îi zăcea la inimă înlăturarea asupririi clerului din partea puterii civile și îndeosebi a episcopilor din partea sinoadelor provinciale, din partea metropoliților și a mai marilor lumii. Mai ales îl muncea asigurarea independenței episcopilor, după cum recunosc și protestanții de azi.

Protestanții cei vechi, și după ei, se înțelege, că și neuniții noștri, cari abia acum sunt în literatură și cunoașterea istoriei, unde erau protestanții acum sunt 100 ani, cred că puterea Papei își trage originea din decretul false alui Pseudo-Izidor. Faptul e, că colecția aceasta n'a contribuit întru nimic la ridicarea puterii papale, nici n'a schimbat disciplina sau constituția bisericii. Protestantul Seckel zice: „De altă parte nu trebuie să se exagereze influința inovațiilor pseudoisidoriane asupra dezvoltării dreptului

bisericesc. E drept, că cu Pseudo-Izidor începe o nouă perioadă a istoriei isvoarelor, dar nu o nouă epocă a dreptului bisericesc. Precum am remarcat deja, nu e iertat să vorbim de o contribuție esențială (deși involuntară) ce au avut acestea falsificări la realizarea practică a primatului papal asupra Bisericii, decât numai cu aceea restricție, că suveranitatea Romei abună seamă nu se întemeiază singur numai, sau în primul rând, pe înșelăciunea lui Pseudo-Izidor. (Articolul „Pseudo-Izidor“ în *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche* alui Herzog ed. 3-a an. 1905, vol. 16 pag. 309).

Ne mirăm, că profesorii ortodoxi mai susțin și azi, că puterea papilor se bazează pe colecția aceasta, când însuș Harnack în cartea lui *Lehrbuch der Dogmengeschichte* recunoaște, că primatul de iurisdicțiune al papilor a fost recunoscut și deprins în biserică întreagă, chiar și în cele dintâi trei veacuri; ar trebui să-i cunoască mai bine: dânșii doar trăesc adeseori din fărâmiturile, cari cad de pe masa lor.

Dar e și ridicul a susține, că puterea papilor s'ar baza pe colecția aceasta. Dacă puterea papilor își are originea în decretelor acestea false, eșite la iveală numai în veacul al 9-lea, cum se esplică purtarea papilor de adevărați suverani ai Bisericii chiar și în veacurile de mai nainte de veacul al 9-lea? Bazându-se doară pe decretelor acestea a intervenit papa Clemente I, la sfârșitul vea-

cului întâi în cheștiile din Orient? Papa Victor provocându-se doar la ele a amenințat pe orientali cu escomunicare la 199, dacă nu vor primi data Paștilor? De unde au avut papii puterea să concheme sinoadele ecumenice și să le întărească? Să primească apelate din toate părțile și să aducă hotărîri, căroră se supuneau toți? De sigur că toate acestea le făceau, și tocmai de aceea erau și recunoscute de biserica întreagă, — bazându-se pe cuvintele Domnului: „Tu ești Petru și pe piatra aceasta voi zidi eu biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge pe ea. Și ție îți voi da cheile împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, legat va fi și în cer și orice vei deslega pe pământ deslegat va fi și în cer“ (Mat. 16, 18), precum și pe cuvintele zise lui Petru: „Paște mielușei mele, paște oile mele“. (Ioan XXI. 19).

Papii nici când nu s'au provocat la Colecția pseudoizidoriană pentru a-și dovedi dreptul lor de suveranitate, ci totdeauna la cuvintele Evangheliei de mai sus. Asemenea face și primul sinod ecumenic dela Nicea, ținut cu mai bine de 500 ani înainte de ce s'ar fi ivit Colecția lui P. I., când zice: „Trebue să știe toți bărbații catolici, că s. biserică din Roma, n'a obținut primatul prin decrete sinodale, ci prin glasul din

Evangelie al Dlui cătră Petru: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea“¹⁾ (Harduin, Acta Concil. Tom. I, Concil. nicean. Praefatio, col. 309.)

Cei dintâi cari au răspins colecția aceasta au fost chiar catolicii: Card. Nicolau de Cusa, și alții. E o copilărie a mai susțineă azi, că „colecția pseudozidoriană a falificat din temelii dreptul canonic și dogmatica bisericii apusene“ (Cfr. „Revista Teologică“ Nr. 9-1910, p. 322). Chiar și dintre scriitorii neuniți să află, ca Filaret Vafides, cari conced, că „deși multe din constituțiunile cuprinse în această colecție sunt spurii, dar ideile cuprinse în acele nu sunt de tot noue, ci sunt culese din cele mai deosebite isvoare.“ (Istoria bisericească Constantinopol 1886. tom. II. p. 162.)

Rămâne deci, că nici în punctul acesta n'au drept ortodoxii.

19. Creștinismul și naționalitatea.

Ortodoxilor le place a se făli cu naționalismul lor și pe alții n'au ochi să-i vadă; îi batjocuresc numindu-i minoritari, străini etc. Cine nu e foșian, acela nu poate fi nici patriot bun și nici român adevărat.

¹⁾ Vezi despre chestia aceasta mai pe larg în „Cultura Creștină“ 1911. Nrii 5 și 6: **Colect. Pseudozidoriană** de Dr. Alex. Nicolescu.

R. Sub națiune înțelegem o populație, care vorbește aceeaș limbă, și are comună, mai mult ori mai puțin originea, dezvoltarea istorică, și anumite particularități morale și corporale. Noțiunea de „națiune“ nu e identică cu „statul“, în care pot fi mai multe națiuni. La început a fost numai o limbă, după cum arată și studiul comparativ al limbilor. Prin pedeapsa înmulțirii limbilor, Dumnezeu a și ajutat oamenilor. Prin formarea națiunilor s'a început *emularea*, din care a urmat *progresul și cultura*.

Biserica catolică învață, că creștinul trebuie să-și iubească națiunea proprie, nu numai cu gura, ci mai ales cu fapta. Iubirea părinților nu e ceva facultativ, ci oneros.

De ce suntem obligați să ne iubim neamul? Pentrucă el e o familie mare, o înrudire estinsă. Precum trebuie să ne iubim mai mult rudele mai de aproape, așa trebuie să punem națiunea noastră înaintea celorlalte. Asemenea copilului însă, carele își iubește pe mamă-sa mai mult decât pe celelalte femei, dar fără ca să le urască ori desprețuiască pe acestea, și noi trebuie să preferim națiunea de care ne ținem, dar fără ca pe celelalte să le desprețuim ori batjocorim, așa că iubirea de neam este întemeiată în *legea naturii*. Creștinismul adevărat nu șterge legea aceasta. Noi vedem că și Dl Hristos, P. C. V. Maria și profeții și-au iubit neamul.

Biserica catolică totdeauna a ținut

cont de sentimentul național al popoarelor. Totdeauna le-a trimis misionari cari să le vorbească limba, și cât ce s'au putut pune preoți indigeni, numai decât a și pus de aceștia. Biserica română catolică nici când n'a avut episcopi ori mitropoliți de vre'o altă națiune așa cum a avut biserica ortodoxă, carea se fălește atât de mult cu naționalismul ei. Bis. catolică totdeauna a esplicat popoarelor evangelia în limba națională a fiecărui popor, prin predici, instrucții catehetice, cărți pentru popor. Ce a făcut biserica foțiană pentru limba română? Nimic odată. Introducerea limbei române în biserică au făcut-o calvinii, pe lângă opintirile desperate ale clerului înalt ortodox împotriva limbei române. Să ne aducem numai anumite de instrucțiile patriarhului Dositeiu, pe cari le-a dat lui Atanasie, când l-a sfințit la București în 1700. „Trebue Arhieria ta — zice el la p. 22. — slujba bisericeii adeca, ohtaiul, mineele și alte cărți, ce se cântă Duminecile și sărbătorile și slujba de toate zilele, să te nevoiești cu de a dinsul să se cetească toate pe limba slavonească sau elinească, iar nu românește sau în alt chip“.

Cine își iubește neamul nu trebue să se uite cu ochi răi la cei de altă națiune, căți toți oamenii fiind fiii aceluiaș Dzeu, ne sunt frați. Și față de națiuni are valoare principiul: „Ce ție nu-ți place altuia nu face.“ Iubirea față de neam nu trebue să-l prefacă pe om în

animal furios, ci mai de grabă trebuie să-l înalțe și să nutrească în el sentimente caritative și umanitare. Cine întrădevăr își iubeste neamul, acela nu insultă, nici nu provoacă pe streini; el se nizuește să-și facă iubită națiunea sa înaintea acelorora; el nu caută a provoca dușmăni, rivalități, războaie, ci se nizuește din răspuțeri a asigura pacea. Adevărata iubire de neam și iubirea omenimei, nu sunt două iubiri, cari să nu se poată împacă ci se completează împrumutat. „Cel ce nu cinstește națiunea streină, e nevrednic de a sa” — zice proverbul. (V. Spirago, Catehism vol. II. 37-40.) Dl Hristos ne-a învățat în pilda Sămărineanului îndurător, că trebuie să iubim ca pe aproapele, și pe streini. S. Paul zice: Nu este Iudeu, nici Elin . . . că voi toți unul sunteți întru Hristos Isus. (Gal. 3, 28), Pe lângă aceea națiunile unite în Biserica Dlui Hristos, formează ca o familie și prin urmare au să se stimeze împrumutat. Dl. Hristos a întemeiat anume numai o Biserică și nu pentru fiecare națiune alta, și alta pentruca să adune popoarele și prin o singură credință, prin aceleș porunci să le înfrățească. Trebuie să ne purtăm cum se cuvine față de streini și din motivul, că de la ei avem multe lucruri bune, invenții, medicine etc.

Ura față de națiunile streine era proprie păgânilor. Pentru Romani, cine nu era *civis romanus*, era barbar. Astăzi, dacă vreunul care se chiamă creștin, propagă ura

aceasta, arată că e creștin numai cu numele, dar nu vrea să știe nici de prima poruncă a Dlui, de porunca iubirii.

Conducătorii Bisericii gr. catolice, tocmai pentru că au fost și sunt păstori după Inima lui Isus, și-au iubit totdeauna neamul, s'au luptat pentru drepturile lui, au întemeiat înștituții, cari au folosit neamului întreg. La conducătorii altor Biserici din contra observăm, că până ce nu fost sub stăpânire streină erau lași și slugi plecate față de puterea civilă, iar după ce am ajuns sub stăpânire românească au devenit furioși propagători ai urei între frați.

20. Despotismul Bisericii catolice.

Religiunea catolică e religiunea despotismului și a opresiunii. Cine nu se fe-rește de loviturile ei, cade; în ea nu-i permis nimănui să-și spună părerea. Cine nu cugetă ca Iezuiții, devine suspect — (V. Nr. 53 la Brors.)

R. Nu cumva despotismul acesta îi îngrozește pe ortodoxi că să nu între în Biserica catolică? Fiind ei dedați cu despotismul guvernelor, cari îi joacă cum nu le place, își vor fi făcut idea, că și papa tot așa se poartă cu episcopii catolici. Ce greșală enormă! Tratament mai uman și purtare mai cinstită și creștinească decât a

Capului Bisericii lui Hristos față de episcopii și preoții catolici, nici nu se poate închipui. La urma urmelor papa nici nu se amestecă în treburile provinciilor bisericesti și ale episcopiiilor, ci numai când e rugat. Chiar și în caz de procese mai mari, când se apelează la Papa, cauzele nu se judecă la Roma, ci Papa delegă pe un episcop de al nostru, carele ca for apostolic aduce sentință. Episcopii au să facă referat tot la cinci ani, cum merg treburile eparhiei, și atâta tot.

De vreme ce însă există numai o credință adevărată, credința Bisericii catolice, se înțelege, că cei ce nu cred cum crede Biserica aceasta nu mai pot rămânea în ea. Credința e liberă, cine vrea crede, cine nu, nu; nime nu e silit cu forța a crede ceea ce propune Biserica (e silit numai moralmente sub pedeapsa osândeii de veci). Prin urmare cel ce nu primește învățăturile ei, se eschide pe sine însuș din sânul Bisericii. Nime nu poate lua în nume de rău Bisericii, dacă pe unii ca aceștia îi declară de escomunicați și le sustrage favorurile. Să-i recunoască de ai săi, când ei nu o mai recunosc de a lor? Au n'a făcut așa și bis. ortodoxă cu preotul Popescu dela Cuibu cu barză? Cine a acuzat-o de dispotism? Atunci de ce se acuză Biserica catolică?

Apoi e o adevărată calumnie a zice, că în Biserica catolică este oprită orice manifestație a părerilor proprii.

Se înțelege, că cel ce ar atacă adevăruri absolut sigure, cum sunt dogmele, unul ca acela e chemat la ordine. În matematică, cine nu ar primi că $2+2=4$ ori în geometrie ar zice, că teoria lui Pitagoras nu e adevărată, de bună seamă că ar fi respins și combătut de matematicieni. Cine în astronomie, ar avea o *păreră liberă* cu privire la mișcarea pământului în jurul soarelui, spunând că nu e așa cum cred astronomii de azi, ce credeți, oare n'ar fi luat la răspundere din partea astronomilor? Așisderea și în Biserica catolică, cel ce combate ori neagă adevărurile credinței, (căci nu altceva putem înțelege sub manifestarea liberă a părerilor proprii) cum mai poate fi susținut, lăudat și tolerat? Nu. Biserica nici când nu se poate scobori până acolo. Ea e stâlpul adevărului, și ca atare nu poate suferi erorile în credință. Chiar și cei ce au părerii cari nu sunt eretice de tot, dar se apropie de erezie, de greșeală, sunt făcuți atenți de ea, să grijească să nu cadă cu totul în erezie. Incolo, în Biserica catolică se permite cea mai mare libertate în manifestarea părerilor proprii, cu privire la chestiile dubii: *in dubiis libertas*. Ca adversarii noștri să se convingă despre aceasta, poștească și cetească cărțile de dogmatică și morală ale catolicilor și se vor convinge.

E apoi de tot gratuită aserțiunea, că cei ce nu cugetă cu lezuiții, sunt suspecti de erezie. Doar și între lezuiți sunt divergențe de păreri. Cu care să ții deci, ca să nu fi suspect de erezie ?

21. Divorțul.

„Biserica romano-catolică se deosebește de biserica orientală... și asupra faptului că ea nu admite divorț nici în caz de adulter.“ (D. Stănescu: Dogmele religiunii creștine pag. 63.)

R. Da, e adevărat, că Biserica catolică nu admite divorțul sau desfacerea căsătoriei valide în nici un caz. Și aceasta o face nu din încăpăținare ori tirănie, ci din motivul, că pentru dânsa nedesfacerea căsătoriei este o dogmă, un adevăr descoperit de Dzeu, o poruncă pozitivă alui Dzeu, dată ei prin Isus Hristos și prin ss. apostoli. Biserica apoi are să păstreze depozitul credinței așa cum l-a primit dela întemeietorul ei dumnezeesc, și nu se poate acomoda după peștele stricate ale oamenilor. În privința aceasta e atât de intransigentă, în cât mai bine suferă să se despartă dela ea țări întregi — cum e cazul Angliei sub Henric VIII — decât să admită un singur divorț.

Nu e așa în bisericile făcute de oameni. Așa d. e. la ortodoxi, se desfac căsătoriile în caz de adulter. Și nu e numai atât. Ei

cunună a doua oară pe cei despărțiți de tribunale, fără să mai aștepte și desfacerea căsătoriei înaintea forului bisericesc. (V. *Mariu Theodorian: Dreptul canonic orientat* vol. I. pag. 84.) Aceasta însă e o călcare în picioare a legilor dumnezeiești. Pentru că se zice în Scriptură: „*Ce a împreunat Dzeu, omul să nu despartă.* (Mat. 19, 6), și iară: *Ori cine va lăsa muierea-sa fără numai pentru curvie, și va lua alta preacurvește, și cel ce ia pe cea lăsată preacurvește.* (Mat. 19, 9) Așa dară în caz de adulter bărbatul se poate despărți de muiere, dar fără să poată să se căsătorească a doua oară. Motivul e, că legătura conjugală nu s'a rupt dintre ei; de aceea și zice Mântuitorul, că, dacă bărbatul astfel despărțit va lua o altă muiere, va preacurvi, asemenea și muierea dacă se mărită după altul preacurvește. Dar fiindcă preacurvie există numai în cazul când unul sau una este căsătorit cu altcineva. Prin urmare și în caz de adulter, soții de căsătorie se pot despărți dela pat și masă, nu pot însă să treacă la altă căsătorie. Cumcă această este înțelesul cuvintelor Mântuitorului se vede și de acolo că la Luca și Marcu, unde asemenea zice: „*Tot cel ce își lasă muierea sa și ia alta preacurvește, și cel ce ia pe cea lăsată de bărbat preacurvește*“ — nu face amintire de adulter. Dacă din cauza adulterului s'ar desface cu totul căsătoria, atunci cuvintele Dlui dela Luca și Marcu nu ar fi

adevărate, ceea ce nici decum nu se poate admite. S. Pavel în epist. c. Rom. 7, 2—3, zice: „Muierea cu bărbat, legată este bărbatului, *până când trăiește el, din lege*; iar de i-a murit bărbatul ei, s'a deslegat de legea bărbatului. *Drept aceea trăindu-i bărbatul ei, preacurvă se cheamă de este cu alt bărbat*; iar de va muri bărbatul ei slobodă este de lege, ca să nu fie ea preacurvă fiind cu alt bărbat„; iar la I Cor. 7, 10—11 zice: „Celor căsătoriți poruncesc, nu eu, ci Domnul, *muierea de bărbat să nu se despartă*; iar de se va despărți *să nu se mărite* sau, să se împace cu bărbatul său: și bărbatul pe muiere să nu o lase.“ Din cuvintele acestea ale s. Paul se vede limpede nedesfacerea căsătoriei.

Cononul 48 apostolic stătorește: „Dacă vreun mirean, pe a sa muiere lăpădându-o pe alta va lua, sau pe cea de altul lăpădată, să se afurisească.“ (Pidalion foaia 43).

S. Ioan Gurădeaur încă apără nedesfacerea căsătoriei. În omilia sa despre cartea de despărțire zice: *Așadară, când îi e iertat să se mărite a doua oară? Când? Atunci când se va fi scăpat de lanț, când îi va muri bărbatul . . .* Și să nu-mi ce-tești legi făcute afară (de biserică, cum ar fi ale neuniților, ori ale statului), cari poruncesc să se deie carte de despărțire și să se desfacă căsătoria. Pentru că Dzeu nu te va judeca în ziua aceea după legile acestea, ci după legile, pe cari Insuș le-a făcut.“

Și din punct de vedere al dreptului natural încă trebuie să fie indisolubilă căsătoria, pentrucă divorțul se opune: *a)* iubirii care unește pe soții de căsătorie, care iubire nu cunoaște margini de timp și loc; *b)* educației fiilor, carea numai așa se poate face. dacă ambii soți de căsătorie locuiesc împreună; *c)* se face nedreptate mai ales femeii, carea de loc ori numai cu greu și-ar putea găsi alt soț, mai ales dacă e și înaintată în vârstă; *d)* binelui social, căci s'ar da pildă rea copiilor, se bagă vrajbă între familii.

Pe dreptul deci a osândit papa Pius IX, propoziția aceasta: „Din dreptul natural, legătura căsătoriei nu e indisolubilă și în diferite cazuri divorțul propriu zis poate fi sancționat de autoritatea civilă.“ (Syllabus prop. 67).

Atari dovezi avându-le înaintea ochilor, Biserica catolică nici când nu admite desfacerea căsătoriei, ci cel mult permite, că în anumite cazuri soții să trăiască despărțiți de pat și masă.

Dacă se aude câte odată de desfacerea căsătoriei la catolici, aceasta trebuie înțeleasă de așa, că Biserica a constatat numai, că între soții respectivi nici n'a fost căsătorie validă, din picina unei pedece. Biserica deci nu desface căsătoria, ci numai declară că n'a existat adevărată căsătorie între cei ce se despart.

22. Epicleza.

Forma tainei (Eucharistiei) este rugăciunea preotului: „Trimitе Duhul tău cel sfânt peste noi și peste darurile acestea ce sunt puse înainte și fă adecă pânea aceasta cinstit trupul Hristosului tău, iar ce este în păharul acesta cinstit sângele Hristosului tău, prefăcându-le cu Duhul tău cel sfânt.“ Romano-catolicii cred, că forma sfintei Eucharistii sunt cuvintele de instituire: „Luăți mâncăți: Acesta este trupul meu.“ „Beți dintru acesta toți: Acesta este sângele meu“ (Mihălcescu op. cit. pag. 238.)

R. O mai mare greșeală abia se poate închipui! Cui să credem mai mult, dlui Mihălcescu și altor teologi neuniți, ori Dlui Hristos? Mântuitorul lumii la instituirea acestei preasfinte taine a consacrat cu cuvintele: „Acesta este trupul meu.“ „Acesta este sângele meu.“ E apoi lucru știut, că numai și numai Isus Hristos a avut putere de a institui taine sfinte, stabilindu-le în chip definitiv materia și forma. La instituirea preasfintei Eucharistii s'a folosit de pâne de grâu nedospită (vezi *Azima*) și a rostit vorbele de consacrare: „*Acesta este trupul meu*“, „*Acesta este sângele meu*“. Cum vin acum teologii neuniți să se arete mai cumiți și mai puternici decât Dl Hristos, statorind ei formă nouă? Biserica poate adauge alte multe rugăciuni și ceremonii, cari premerg ori urmează actul principal al

săvârșirii unei taine, dar să schimbe materia și forma tainelor, aceasta n'o poate.

A celebra s. Liturgie, fără de a avea intențiunea de a consacra cu cuvintele Domnului: „Acesta este trupul meu“. Acesta este sângele meu“, înșamnă de a săvârși cea mai mare crimă. Înșamnă a săvârși numai o acțiune teatrală, fără de a aduce adevărată jertfă lui Dumnezeu. Dacă nu este intenția de a consacra cu cuvintele Domnului, pânea aceea și vinul acela tot numai pâne și vin rămân. De unde urmează, că cei ce s'ar închină înaintea speciilor aceloră, ar săvârși un act de idolatrie. S'ar închină înaintea speciilor, ca înaintea lui Dumnezeu, când de fapt Dumnezeu nu se află sub ele. Dar ura împotriva Bisericii catolice e în stare a duce pe unii și până aici.

Pe timpul lui Foție chestia aceasta nu era între biserica de rit latin și cea de rit grecesc. Dacă ar fi fost ceva deosebire între cele două biserici cu privire la forma eucharistică, Foțiu, care a scris în mai multe locuri despre o Eucharistie de bună seamă, că ar fi scos la iveală deosebirea aceasta. Se acață el de chestii cu totul neimportante, dar de una așa de însemnată ca aceasta, nu. Prin urmare pe timpul acela. biserica răsăriteană credea întocmai ca și cea apuseană, că sf. Eucharistie se îndeplinește prin cuvintele, prin cari a îndeplinit-o și Mântuitorul, pentrucă în liturgia apuseană nu este invocarea Spiritului sfânt, ca

în cea răsăriteană. Numai după schisma lui Cerularie au început teologii neuniți să schimbe învățătura despre forma s. Eucharistii, până atunci obștească la întreagă biserică. Cel dintâiu care a susținut contrariul a fost Nic. Cabasila în *veacul al XIII-lea!*

Învățătura veche a sf. Biserici referitor la forma sfintei Eucharistii, o cunoaștem și din actele *conciliului din Florența* (1439). La conciliul acesta a luat parte lamura clerului oriental, din toate țările și gradele ierarhice, și așa au cunoscut bine învățătura și credința bisericii orientale. Din conciliul acela s'a dat un decret pentru Armeni, în care cetim: „Forma tainei acesteia *sunt cuvintele Mântuitorului*, prin cari îndeplinește taina aceasta; pentru că preotul îndeplinește această taină vorbind în numele (persoana) lui Hristos“. Și fiindcă preotul numai când zice cuvintele: „Acesta este trupul meu“. „Acesta este sângele meu;“ vorbește în persoana lui Hristos; prin urmare numai atunci se poate săvârși și consacrarea.

Din actele aceluiaș conciliu vedem, că papa Eugen IV. și Părinții latini au voit că și în decretul unirii Grecilor cu Biserica catolică să se pună mărturisirea despre forma eucharistiei, dar de vreme-ce Grecii ziceau că în privința aceasta sunt de acord cu Latinii, și că profesiunea aceasta ar fi numai injurioasă la adresa bisericii lor, Papa s'a învoit ca profesiunea aceasta să fie lă-

sată afară, dar numai cu condiția, ca Grecii în public să-și mărturisească credința cu privire la forma s. Euharistiei, ceea ce Visarion atât în numele său, cât și a celorlalți părinți, cari reprezentau bisericile orientale, a și făcut-o în o adunare generală, fiind de față Eugen IV. precum și toți episcopii atât latini cât și greci. (Cf. Mansi 31, 1076).

De altmintrelea și în Liturgiile ortodoxilor se cetește în rugăciunea, dela Cherovic: „*că tu ești cel ce aduci și cel ce te aduci*“, adică adevăratul jertfitor este însuș Hristos Domnul. Dar Hristos Domnul numai odată vorbește în persoană, în tot decursul sf. Liturgii, anume, când zice prin preot: „*Acesta este trupul meu*“ etc. Prin urmare și consacrarea respective jertfirea, numai atunci se poate săvârși.

Ss. Părinți încă spun cu toții că Dl Hristos a consacrat cu cuvintele: „*Acesta este trupul meu*“. „*Acesta este sângele meu*“, și că consacrarea se întâmplă tot prin cuvintele acestea. Să auzim numai pe doi.

S. Ambrosiu (397) zice: „*Cum se poate ca ceea ce este pâine, să fie trupul lui Hristos? Prin consacrare. Consacrarea așadar prin cari cuvinte se întâmplă și prin ale cui vorbe? Prin ale Dlui Isus, pentru că toate celealalte câte se zic, dau laudă lui Dumnezeu. Se permite rugăciune pentru popor, pentru regi, iar când e să se săvârșească venerabila taină, preotul nu mai folosește cuvintele sale, ci ale lui Hristos. Așa dară*

cuvântul lui Hristos îndeplinește taina aceasta.“ (S. Ambrosii : De sacramentis lib. IV. cap. IV, nr. 14, Ediț. Venetiis 1751. tom. III. col. 463.)

Tot el vorbind despre cele petrecute la cina de pe urmă spunea : „Cuvintele evangelistului sunt până la: „*Luați* fie corpul, fie sângele. După aceea sunt cuvintele lui Hristos . . . Și vezi-le unul câte unul. Carele, zice a luat pâne în sfintele sale mâni. Înainte de ce se consacră este pâne, iar când s'au adaus cuvintele lui Hristos, este trupul lui Hristos. În fine auzi pe cel ce zice: Beți dintru acesta toți, că acesta este sângele meu! Înainte de cuvintele lui Hristos, potirul e plin cu vin și cu apă, iar când au lucrat odată cuvintele lui Hristos, se face sângele lui Hristos, care (sânge) a răscumpărat poporul.¹⁾ Așa dară la cina de pe urmă trupul și sângele Dlui Hristos s'au făcut prin cuvintele Domnului: „Acesta este trupul meu“, și „Acesta este sângele meu“.

Să auzim și pe doctorul Eucharistiei pe s. Ioan Gurădeaur. „E de față Hristos și acum — zice el — Cel ce a împodobit masa aceea, acelaș împodobește acum și pe aceasta, că nu omul este cel ce face ca cele puse înainte să se facă trupul și sângele lui Hristos, ci însuș Hristos cel ce

¹⁾ Operele S. Ambrosiu edit. de Venetia tom. III, col. 467 an. 1751.

s'a restignit pentru noi. *Preotul îndeplinind forma stă rostind cuvintele acelea, iară puterea și darul este alui Dumnezeu. Acesta este trupul meu, zice. Cuvântul acesta prefăce cele puse înainte*". (Hom. I. despre trădarea lui Iuda Nr. 6).

În legătură cu s. Ioan Gurădeaur mai amintim că înșasă *Pravila* recunoaște aceasta la glava 56 unde zice: „Grăește și dumnezeescul Ioan Zlatoust: mulți preoți fiind păcătoși, aduc daruri, adecă slujesc și nu se sfiește de dânșii Dumnezeu, ci Duhul sfânt sfînțește darurile cari sunt înainte, și însă agnețul se face trupul Domnului și de în potir se face cinstitul sânge al Domnului după glasul Mântuitorului: „Luați de mâncăți că acesta este trupul meu“ și „Beți de într'ânsul toți, că acesta este sângele meu al legii nouă.“

Dacă n'ar fi fost adevărată învățătura acestor doi ss. Părinți, despre forma s. Eucharistii, de bună seamă că atât în Apus, cât și în Răsărit, ceialalți ss. Părinți i-ar fi combătut. Nime însă nu se acață de ei. Semn, că aceasta era credința obștească.

Dar totuși ce rost au cuvintele: „Și fă adecă pânea aceasta, prețios corpul Hristosului tău; iar ce este în potirul acesta, prețios sângele Hristosului tău; prefăcându-le pe dânsele cu Spiritul tău cel sfânt, pentru ca să fie celor ce se vor cumineca spre deșteptarea sufletului, etc.?“ cari cuvinte se află în Liturgiery și despre cari orto-

doxii zic, că prin éle s'ar întâmplă consacrarea, iar în teologie sunt cunoscute sub numele de *epicleză*.

Când sf. Biserică a prescris rugăciunea aceasta, nu a avut de gând să ceară pur și simplu, ca Spiritul Sfânt să prefacă pânea în trupul lui Hristos, — căci prefacerea atunci e făcută deja — ci se roagă, ca pânea, sub ale cărei specii se află trupul lui Hristos, prin venirea Spiritului Sfânt peste noi să nu ne fie nouă spre judecată sau spre osândă, ci spre deșteptarea sufletului, spre iertarea păcatelor, spre împărțșirea cu Sfântul Spirit, spre ajungerea la împărăția cerurilor. Va să zică, sf. Biserică se roagă aici nu pentru prefacerea pâinii în trupul real al Domnului Hristos, ci pentru formarea în noi a trupului mistic al Domnului prin primirea sf. cuminecături.

Aceasta este explicarea ce au dat-o și părinții grecești la Florența. Căci întrebați fiind ei, că de ce mai adaugă după cuvintele Domnului Hristos și cuvintele: „Fă pânea aceasta prețios corpul Hristosului tău,, etc. au răspuns: Noi mărturisim, că pânea cea sfântă se preface și se face trupul lui Hristos prin cuvintele acelea (Acesta este trupul meu), dar după aceea, precum ziceți și voi latinii: „Demândă, ca darurile acestea să se ducă prin mâinile ingerului tău în altarul cel mai pe sus de ceruri“ tot așa ne rugăm și noi zicând, ca Spiritul Sfânt să vină peste noi și să facă

în noi pânea aceasta, prețios corpul lui Hristos și ce este în potir, prețios sângele lui Hristos, și să le prefacă pe dânsule cu Spiritul său cel Sfânt, *ca să fie celor ce se vor cumineca*: spre curățirea sufletului, spre iertarea păcatelor, nu spre judecată sau osândă.“¹⁾

23. Evoluția Dogmelor.

„Numai biserica noastră ortodoxă a rămas credincioasă învățaturii întemeiate pe Sfânta Scriptură și observate timp de mai multe veacuri de întreaga biserică, despre neschimbarea dogmelor. Protestanții susțin, că dogmele se pot schimba, iar romano-catolicii nu susțin aceasta pe față, dar o practică, *căci au admis mai multe dogme noue*“. (Ioan Mihălcescu profesor la facultatea de Teologie din București. Manual de Teologie dogmatică pag. 2. București 1920).

Răspund. Da, și noi catolicii susținem neschimbarea dogmelor. Susținem, că credința în sine e *inmutabilă* și nu se poate schimba. Ar fi ridicul și absurd, dacă mâne s'ar crede, ca descoperit de Dumnezeu, tocmai contrarul la ceea ce se crede azi; aceasta ar distruge adevărul, ar aduce pe Dumnezeu în contradicere cu sine însuși, și ar

¹⁾ La Papadopoli Praenotiones Mystagogicae, Patari 1697 pag. 333, col. 2. Vezi chestia aceasta tratată pe larg la Dr. V. Suciș: Dogmatica specială vol. II. pag. 217-247.

nimici orice certitudine a credinței. Susținem, că credința e *perfectă*, venind ea de adreptul dela Dumnezeu, și așa nu se mai poate perfecționa. Se poate perfecționa însă *cunoștința individuală* a adevărilor de credință, prin studiul făcut asupra lor, din partea singuraticilor indivizi; se va putea perfecționa *expunerea materială* a adevărilor descoperite, în cărți, în tratate, în predici, cu explicări mai ample, cu expresiuni mai clare, cu ilustrări și comentarii. Când vorbim de o dogmă nouă, nu înțelegem un nou adevăr de credință, ci înțelegem, că un adevăr descoperit de Dumnezeu și pururea crezut în Biserică, este propus credincioșilor spre a-l crede, în termini mai clari, cu cuvinte mai limpezi, așa că nime să nu-l mai poată explica altcum. Când Papa ori conciliile definesc dogme noue (d. e. *Conceperea nepătată, Infalibilitatea*), ei nu le creiază din nou, nu le inventează, ci numai le definesc. De aceea se și zice *definirea* Conceperei nepătate, etc. Papa, când definește o dogmă nouă, *declară* numai în mod solemn, că cutare adevăr se cuprinde în depositul credinței, se află în Sf. Scriptură și Tradiție, că a fost totdeauna crezut din partea credincioșilor, și prin urmare și de acum înainte cu toții au să-l creadă tare și fără șovăială, căci altmintrelea nu vor mai fi socotiți de fii ai Bisericii, ci deeretici. De aceea nu poate fi vorba de crearea unui adevăr nou, ci de *definirea nouă a unui*

adevăr vechiu. Prilejul la atari definițiuni îl dau ceice trag la îndoială adevărul acela, de unde Papa intervine nu pentru ca să învețe noutăți, ci pentru ca să apere credința veche. Infalibilitatea Papei d. e. pururea s'a crezut în Biserică (vezi *Infalibilitatea*), dar numai în 1870 a fost definită în conciliul din Vatican, pentrucă pe atunci unii (liberalii, febronianii, iosefiniștii) din anumite scopuri politice o combăteau, aruncând în mare primejdie întregitatea credinței. Minunata Adormire și Înălțare la ceriu a Preacuratei Fecioare e un adevăr de credință, dar nu e dogmă. Papa ar putea-o declara de dogmă. Oare teologii neuniți n'ar striga atunci în gura mare că Papa fabrică dogme noue ? !

Nu! Vaticanul nu e fabrică de dogme. Constatăm numai, că există fabrici de minciuni aiurea.

De altmintrelea și dl. Mihălcescu spune în cartea sa: „Istoria dogmelor arată de cine, când și în ce împrejurări s'au formulat dogmele și cum au fost înțelese în decursul vremii (op. cit. pag. 5.) Ei bine, și noi când vorbim de dogme noue nu înțelegem decât numai *formularea* nouă a unui adevăr vechiu cuprins în depozitul sacru al descoperirii dumnezeiești.

24. Excomunicarea.

Prin excomunicare Biserica catolică își arată spiritul său intolerant, pentru că afurisește și osândește pe fiii săi necredincioși fiind ei încă în viață (La Brors 226),

R. Ce ai zice despre următoarea propoziție: Prin exilarea cuiva guvernul civil își arată spiritul său intolerant, pentru că alungă dela sine pe supușii săi fiind ei încă vii, fără ca să-și bată capul cu aceea, că poate în străinătate au să sufere lipsuri mari, ori chiar să moară de foame. Se poate răspunde: Dacă un supus nu vrea să fie supus, și e un membru periculos pentru Stat, acesta are tot dreptul de a-l exila. Și totuși dacă Biserica lucră în felul acesta, i-se aruncă în față că-și arată spiritul său intolerant.

Dacă în o asociație de funcționari ori în o lojă masonică, un membru nu observă statutele, vine exclus dintre ceilalți membri. Dacă Biserica lucră în felul acesta i-se socotește de crimă. Asta înseamnă a te folosi de două măsuri.

Biserica catolică exclude dela sine prin excomunicare pe membrii pe deplin neascultători. Dar excluderea aceasta este extrem de blândă. Ea îl primește pe cel neascultător ori când se întoarce și se pocăește. Dealtmintrelea nici nu e adevărat, că Biserica prin excomunicare ar osândi pe veci pe cineva, ori l-ar afurisi.

Dar biserica ortodoxă n'a purces la fel cu cei ce propagă protestantismul printre Români, cum sunt diaconul Cornilescu și preotul Tudor Popescu dela Cuibul cu barză ?

Cel excomunicat este lipsit numai de favorurile bisericii, nu și de toate grațiile divine. El poate ori și când să se întoarcă la sânul Bisericii; prin urmare nu e osândit. Dacă el rămâne de bunăvoie în excomunicare și moare ca excomunicat, se va osândi ca oricare alt catolic, care moare în păcat sau în dușmănie cu Dumnezeu. Deci nu Biserica, ci însuși păcătosul e pricina osândirii sale. Biserica este societatea celor ce cred corect. Deci cel ce nu vrea să țină credința cea adevărată, se exclude din societatea dreptcredincioșilor. Păcatul lui va fi și mai mare, dacă va unelti împotriva Bisericii, îndemnând și pe alții la răscoală împotriva aceleia. Atunci vine excomunicat și în mod public.

25. Filioque.

„Învățătura unanimă a bisericii ecumenice din primele opt veacuri este că Sfântul Duh purcede numai din Tatăl. Aceasta o adevăresc toate simboalele de credință, toate sinoadele ecumenice, și unele din cele locale cum și toți sfinții părinți“. Ioan

Mihălcescu Manual de Teologie dogmatică pag. 115)

R. Cine cutează să pună astfel de afirmări pe hârtie sau e un ignorant patentat sau îi presupune pe ceilalți proști ca noaptea. Nu! Nici din simboalele de credință, nici din sinoadele ecumenice și locale, nici din ss. Părinți nu se poate dovedi, că Spiritul sfânt ar purcede *numai* dela Tatăl.

Să ne spună dl. Mihălcescu, că în care simbol de credință se mărturiseste, că Spiritul sfânt purcede *numai* dela Tatăl și că *nu* ar purcede dela Fiul!? Din contra, avem simbolul atanasian, despre care și teologul ortodox Macarie zice că „este admis de biserică și foarte stimat“. (pag. 19) În simbolul acesta, apărut prin veacul al V-lea, se zice că „Spiritul sfânt, care vine dela Tatăl și dela Fiul, nu este nici creat, nici format, nici născut, ci purcezător“ (Macarie pag. 359). E adevărat, că Macarie susține, că cuvintele „și dela Fiul“ ar fi fost interpolate în simbolul acesta, pentrucă în mai multe

exemplare grecești lipsesc. Da, recunoaștem și noi, că cuvintele „și dela Fiul“ lipsesc în exemplare grecești, *dar numai în cele scrise după Fotie*. Atât în exemplarele latinești cât și în cele grecești scrise înainte de Fotie se spune apriat, că Spiritul Sfânt vine din Tatăl și din Fiul. (Vezi Dr. V. Suciuc: Dogm. specială vol. I. pag. 184—185.)

Se provoacă autorii neuniți la Papa Leo III, carele e contra adausului „și dela Fiul“ în Credeu. Acest papă a lăsat să se graveze Credeul în latinește și grecește, dar fără adausul „Filoque“ — „și dela Fiul“. De aici deduc neuniții că papa Leo, a fost contra purcederii Spiritului Sfânt dela Fiul. Dar se înșală amar în deducție, căci papa Leo n'a fost împotriva credinței în purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul, ci numai împotriva adaugerii cuvântului *Filioque la Credeu*, căci voia să dea pildă, să nu adaugă la simbol după plac, câți chemați și nechemați, primejduind credința ortodoxă.

Să ne arate dl. Mihălcescu că unde se spune în S. Scriptură, că Spiritul Sfânt purcede *numai* dela Tatăl? unde se spune că *nu* purcede dela Fiul? Cetim în Ioan 15, 26 despre Spiritul Sfânt că „dela Tatăl purcede“; dar nu se spune că *numai* dela Tatăl purcede, ci simplamite că purcede dela Tatăl, fără să spună că dela Fiul *nu* purcede.

Precum deduc teologii neuniți că Spiritul Sfânt purcede dela Tatăl și din expresiile: „Spiritul Tatălui“ (Mat. 10, 20), „pe care-l va trimite Tatăl“ tot așa se chiamă Spiritul Sfânt și „Spiritul lui Hristos“ (Rom. 8, 9) „Spiritul Fiului“. (Galat. 4, 6) Încă se mai spune: „pe care eu îl voi trimite dela Tatăl“ (Ioan 15, 26) Din expresiile acestea putem deduce că Spiritul Sfânt trebuie să purcedă și dela Fiul, căci altmintrelea nu ar putea fi trimis de El.

Cetim mai departe la Ioan 16, 13, că Spiritul Sfânt dela Fiul își primește știința, pe care va împărtăși-o apostolilor. Cine cât de cât e

umblat în ale teologiei trebuie să știe, că dacă Spiritul Sfânt primește dela Fiul știința, trebuie să primească și esența, pentrucă în Dzeu nu este compoziție, nu este deosebire reală între esență și perfecțiuni. Prin urmare dacă primește esența, și purcede dela el. Așa că prin cuvinte ecvivalente și s. Scriptură ne spune, că Spiritul Sfânt purcede dela Fiul.

Arate-ne dl. Mihălcescu, care sinod ecumenic a definit purcederea Spiritului Sfânt exclusiv dela Tatăl, și care sinod a fost contra purcederii Spiritului Sfânt dela Fiul! Atari sinoade nu există! Le inventează numai teologii neuniți pe hârtie, ca să înșele lumea.

În sinodul ecumenic al doilea (381) a fost vorba despre purcederea Spiritului Sfânt. Prilej a dat erezia lui Macedoniu, carele învăța, că Spiritul Sfânt e o făptură a Fiului și că *purcede numai dela Fiul*. Părinții sinodului au definit numai ceea ce Macedoniu a tăgăduit: purcederea dela Tatăl. De aceea au pus în Credeu:

„Și întru Spiritul Sfânt Domnul^{de} deviață dătătorul, carele dela Tatăl *purcede*...” Au pus numai că *purcede* dela Tatăl, căci aceasta o tăgăduia Macedoniu; nu au mai pus „și dela Fiul” căci aceasta n’o tăgăduia ereticul, ci din contra zicea că *numai dela Fiul purcede*, ceialalți încă o admiteau cu toții. Dar părinții sinodului nici nu puteau să adaugă „și dela Fiul”, căci ar fi mânat apa la moara ereticului. Atunci el ar fi zis credincioșilor, iată că și episcopii bisericii întregi învață, ce învăț eu. El ar fi tăcut despre partea primă a definiției, și s’ar fi acățat numai de a doua: „și dela Fiul” care ar fi explicat-o în favorul învățaturii lui. Cu mult mai înțelepți au fost părinții săborului, decât ca să deie prilej întăririi ereziei prin o definiție nerecerută de împrejurări.

Adaugerea particulei „Filioque” — „și dela Fiul” — nu este împotriva decretului sinodului din Efez (431), care oprește, ca oarecine să compună altă credință afară de cea definită de Ss. Părinți din Nicea (325).

Conciliul din Niceea^a amenințat cu anatema numai pe aceia, cari cu autoritate privată ar compune o credință contrară și diversă de credința definită în Nicea, dar nu a oprit, ca un alt sinod ecumenic să nu explice în caz de lipsă, cu cuvinte mai clare unele adevăruri de credință, trase la îndoială ori explicate greșit de eretici. Cumcă acesta a fost gândul părinților dela Niceea, să vede de acolo, că deja în al 2-lea sinod ecumenic, ținut la Constantinopol la 381, părinții sinodului au explicat încheetura a 8-a și în loc de: „*Cred în Spiritul Sfânt*“ au pus: „*Și întru Spiritul Sfânt Domnul de viață făcătorul carele dela Tatăl purcede...*“ De ce nu a reprobat sinodul din Efez pe părinții din sinodul constantinopolitan I., cari au modificat simbolul compus în sinodul din Nicea? Sigur pentrucă ei au avut autoritatea cuvenită, și au explicat numai cu cuvinte mai clare un adevăr crezut și până aci, și nu au pus o credință contrară credinței dela Nicea.

Dar ss. Părinții ce zic? După

dl Mihălcescu ar fi cu toții contra purcederii Spiritului Sfânt dela Fiul. Ci să-și dovedească aserțiunea aceasta, nu se rușinează a întortochiă un text, zice-se din s. Augustin, fără a indică locul de unde citează. Și nu indică izvorul din simplul motiv, ca să nu fie prins cu minciuna. E cu neputință, că aceea să fie părerea s. Augustin când el în atâtea locuri mărturisește apriat purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul. Așa d. e. în cartea *De Trinitate* c. 5 p. 14 și 15 zice: *Trebue să mărturisim că Tatăl și Fiul sunt principiul Spiritului Sfânt, nu două principii* (de ce se teme dl Mihălescu), *ci precum Tatăl și Fiul sunt un Dzeu, și relativ la făptură un creator și un stăpân, așa relativ la Spiritul Sfânt sunt un principiu.* În aceeaș carte la cap. 15 p. 47 unde arată că Spiritul Sfânt nu vine prin naștere, ci prin purcedere dela Tatăl și Fiul zice: *Deci nu este născut dela fiecare, ci purcede dela fiecare Spiritul amândorora.* Mai mărturirește tot el purcederea Spiritului Sfânt dela Fiul în aceeaș carte la c. 15. p. 17, 29,

apoi în Joannis Evangelium tractatus c. 99, p. 7. zice: *Așadară de ce să nu credem că și dela Fiul purcede Spiritul Sfânt, când el e și Spiritul Fiului? Căci dacă nu ar purcede dela el, după învierea sa din morți arătându-se învățăceilor săi nu li l-ar fi insuflat zicând: „Luați Spiritul Sfânt.“ Căci ce altceva însemnează insuflarea aceea, dacă nu că purcede Spiritul Sfânt și dela dânsul? Dl. Mihălcescu își mai bate joc de teologii papistași, cari voesc să dovedească purcederea Spiritului Sfânt din cuvintele „Luați Spiritul Sfânt“ și zice categoric: „La aceasta e de adăugat, că nici un părinte bisericesc, n'a interpretat astfel aceste cuvinte.“*

Ei și ce zici la citatul de mai sus, adus chiar din s. Augustin? Se vede că dl. Mihălcescu tot așa de bine cunoaște scrierile ss. Părinți, ca mine literatura chinezească. Și de aici se poate vedea, că cu ce minciuni voiesc unii teologi neuniți să țină în greșală pe oameni.

Dacă dl. Mihălcescu nu poate

cită din ss. Părinți decât numai un loc și acela falsificându-l, noi putem asigura pe ori și cine, că toți ss. Părinți (afară doar de unul) mărturisesc, că purcede dela Tatăl și Fiul, ori dela Tatăl prin Fiul și că nu se află nici unul din ei, care să zică, că Spiritul Sfânt purcede *numai* dela Tatăl. Pentru liniștirea unora mai las să urmeze mărturisirile unor Părinți răsăriteni. S. Atanaziu zice: „Că tot, ce are Spiritul Sfânt are dela Cuvântul“ (Arat. 3 contr. Asian. 24); S. Vasile: Că Spiritul Sfânt în ordine este al Doilea dela Fiul, fiindcă dela dânsul are esența, și dela dânsul atârnă ca dela cauză sau principiu“ (Advers. Ecum. l. 3 n. 1); S. Ciril din Alexandria în epistola sinodică către Nestoriu, zice: Spiritul Sfânt nu este strein Fiului, pentrucă s'a numit (de Hristos) Spiritul Adevărului, și adevărul este Hristos; de aceea purcede și dela acesta, ca și din Dumnezeu și Tatăl“ (*Harduin, Acta Conciliorum* (tom. I. col. 1291), încă mărturisesc purcederea Spiritului Sfânt dela Fiul. (Vezi Cărțile bisericești p. 6).

Din cele petrecute cu ocaziunea schismei lui Foție încă se poate deduce credința Bisericii, și chiar alui Foție însuși carele cunoștea foarte bine credința Bisericii întregi. El înainte de a ajunge în conflict cu Papa, nu a acuzat pe papa că ar fi eretic, dacă crede în purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul. Când după moartea lui Ignațiu, ajunge să se împace pe scurt timp cu Papa, de a cărui sprijin și întărire în scaun aveà mare lipsă, asemenea nu face pomenire de „erezia“ aceasta. Semn, că nici el nu erà sincer, când acuza pe apuseni deeretici pentru că cred în purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul.

Numai pe baza dovezilor aduse din S. Scriptură sinoadele ecumenice, cărțile bisericesti și din ss. Părinți, s'a putut defini purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul, în două sinoade ecumenice, la cari a luat parte și biserica orientală: în cel dela Lyon (1274) și în cel dela Florența (1439). În acest din urmă, la care a luat parte și reprezentății Moldovei, în persoanele mitropolitului Damian și a protopopului Con-

stantin, s'a definit, că : „Din partea tuturor creștinilor să se creadă și să se primească acest adevăr de credință, și așa să mărturisească toți, că Spiritul Sfânt este din etern, din Tatăl și din Fiul, și că dela ambii purcede din etern, ca dela un singur principiu și dela o singură suflare.“ (S. Florentinum Universale Ecclesiae concilium. Romae 1865 pag. 266-267, decretul: Laetentur coeli.)

Dacă luăm apoi laturea practică a lucrului, trebuie să deducem, că adevărul numai pe partea catolicilor poate fi. Sfinții ce se ivesc în sânul bisericii, zelul pentru mântuirea sufleteilor, pentru ajutorarea săracilor etc. sunt operele Spiritului Sfânt. Ei, dar unde le aflăm noi acestea după desbinarea bisericilor și după ce neuniții tăgăduesc că Spiritul Sfânt ar purcede și dela Fiul? În biserica catolică! Ea și de atunci încoace are o mulțime de sfinți, are misionari în toate părțile lumii, are eroi ai carității creștine. Aceasta încă arată, că credința catolicilor despre Spiritul Sfânt

nu poate fi greșită. De ce nu lucră Spiritul Sfânt așa și în biserica lui Foție și a lui Cerulariu??

26. Foloasele ortodoxiei.

Preoții ortodoxi neîncetat cântă osanale și trimbițează în lumea largă „opera culturală și națională” a ortodoxiei românești. Că anume ce ar fi făcut această ortodoxie, nu o spun. Dacă ei se feresc să spună rând pe rând meritele ortodoxiei pentru neamul românesc, le vom spune noi, pentruca să se facă lumină și în jurul acestui punct. Deci, ce a făcut ortodoxia românească? („Unirea” nr. 50 din 1922).

R. 1. Ortodoxia românească ne-a ținut veacuri dearândul sub jugul slavismului și mai apoi al grecismului. Ne-a scos limba poporului din biserică și din administrație și a împiedecat orice dezvoltare a aceleia, precum și o înfiripare oarecare de literatură.

2. În numele ortodoxiei românești naționale, tipografiile din cele două principate nu au tipărit în curs de 132 de ani, nici o carte românească.

3. În numele aceleiaș ortodoxii, jumătate dintre mitropoliții cari au păstorit biserica din Muntenia între anii 1605—1819 au fost greci.

4. În numele ortodoxiei românești na-

ționale poseda patriarhia din Constantinopol și principatele românești 6 moșii, cea din Antiohia 6 moșii, cea din Alexandria 11 moșii, cea din Ierusalim 177 moșii, bisericile din muntele Sinai 57 moșii, cele din Macedonia, Epir, Tesalia și Albania 110 moșii, iar bisericile din muntele Atos 186 moșii. În numele aceleiași românești și naționale ortodoxii erau închinat streinilor mai mult de 75 mănăstiri mari și bogate din Muntenia și Moldova cu 561 moșii, cari constituiau a cincia parte din teritoriile țării. Ce n'ar fi făcut Biserica catolică cu venitele acestor moșii pentru ridicarea culturală a poporului român!

5. În numele ortodoxiei românești și naționale ieșiau din țară sumele mari de bani câștigați prin munca aspră a țaranului român, pentru edificarea și împodobirea bisericilor, întemeierea și susținerea școlilor streine din răsăritul grecesc și se cheltuiau sume fabuloase pentru tipărirea cărților de slujbă bisericească chiar și în limbile arabă și georgiană.

6. În numele ortodoxiei românești naționale a dat patriarhul Dosoftei ordin vlădicului Atanasie să nu îndrăznească a folosi limba românească în biserică. În numele aceleiași ortodoxii a fost afurisit în jumătatea primă a veacului trecut alfabetul latin.

7. În numele ortodoxiei românești na-

ționale a năvălit în țările românești nesfârșita serie de Greci, încât bunul patriot, cronicarul Neculce strigă plin de desperare „Focul îl stângi, apa o iezești și o abați în altă parte, vântul când bate te dai în laturi într'un adăpost, soarele intră în nori, noaptea cu întunecul trece și se face iar lumină, iară la Grec milă și omenie, sau dreptate sau neviclesug nici unele de acestea nu sunt, sau frica lui Dzeu; numai când nu poate face rău, se arată cu blândețe, iar inima și firea, tot cât ar putea, este să facă răutate.” (Vezi la *M. Cogălniceanu*, *Cronicele României* tom. II. p. 229. Ediț. II. București 1872). Iată cine a adus ortodoxia între Români și cine au fost și sunt dascălii ortodoxilor noștri.

Dacă la foloasele acestea culturale, naționale și materiale mai adaugem și folosul religios: abaterea poporului român dela calea mântuirii, putem zice că corifeii ortodoxiei pot fi foarte îndestuliți cu foloasele ortodoxiei. (Vezi și articolul: *Bărbații de seamă ortodoxi despre neunire.*)

27. Foloasele Unirii.

Preoțimei ortodoxe îi place să spună câte verzi-uscate împotriva unirii cu Roma, prezentându-o ca cel mai greșit și mai dezastros paș din trecutul neamului nostru, care ne-ar fi desnaționalizat făcându-ne

unguri, despărțindu-ne de mulțimea mare a poporului. Să fie oare adevărate toate acestea ?

R. Băzându-ne chiar pe mărturisirile bărbaților de seamă ortodoxi (Vezi Bărbații de seamă ai neamului despre unire) răspundem categoric, că tot ce se spune împotriva unirii e minciună și calomnie. Când în 1700 — zice Alteța Sa principele moștenitor Carol¹⁾ — s'a făcut unirea sub episcopul Atanasie spre a ușura soarta nenorociților de Români, nimeni cred nici prieteni nici dușmanii mai ales, n'au întrezărit *serviciile neprețuite, ce le-a adus această biserică cauzei Românismului*". Unirea a adus pentru poporul român foloase : religioase, naționale, politice, economice.

1. Prin unire Români s'au pus iarăș pe calea de a-și putea mântui sufletul, ajungând în sânul Bisericii lui Hristos, (Cfr. *Biserica singur mântuitoare*).

2. Foloasele pe teren național sunt, că ne-a adus în legătură vie cu națiunile civilizate ale Apusului, mai ales cu centrul de civilizație al aceluia, cu Roma, „careă primește cu învăpăiată iubire la sânul său de mamă pe fiii îndepărtați ai Carpaților, îi nutrește cu laptele doctrinelor sacre și profane, îi paște cu vederea monumentelor de glorie străbună, le înspiră virtutea romană

¹⁾ Discurs ținut cu ocaziunea consacrării celui dintâi mitropolit unit al României mari la 1 Ian. 1920.

și-i trimete apostoli spre a recuceri plaiurile și câmpiile vechei Dacii, însălbătăcite de oardele barbare, pentru credința adevărată, pentru cultura latină, pentru civilizația apuseană și pentru un viitor strălucit neamului românesc" (Bunea). E meritul exclusiv al Bisericii catolice, că ea a deșteptat în sânul poporului român simțământul național, conștiința latinității noastre, cari fuseseră cu totul amorțite prin ortodoxia stearpă și cu totul streină de inima și interesele poporului român. Biserica catolică, carea e una, a adunat pe toți Românii în un singur popor prin simțământ național propovăduit de dânsa prin școlile sale, prin scrierile și predicile ținute poporului. Un fiu al ei, Samoilă Micu, zicea tuturor: Mare lucru este a fi născut Român! Cine și-au iubit mai mult neamul și au muncit și jertfit mai mult pentru el, dacă nu arhierii uniți ai Blajului și ai celorlalte centre episcopești? Episcopul Ioan Patachi scria la 1713 arhiepiscopului din Strigon, că e gata „să-și verse și sângele pentru mântuirea scumpei sale națiuni române“.

3. Pe terenul cultural este meritul indiscutabil al unirii de a fi deschis cele dintâi școli românești la Blaj, cari de 170 de ani, ca un far luminos, în continuu și-au revărsat razele de cultură și de vii sentimente naționale, nu numai pentru fii săi, ci și peste ceialalți fii ai poporului românesc, dincoace și dincolo de Carpați, și

încă într'un timp, când dincolo spiritul infect al fanarioților eră să îmbrace în vălul întunerecului și al morții tot ce putea reaminti existența unui stat român pe malul mănos al Dunării. Unirea ne-a dat nu numai nouă catolicilor, ci tuturor Românilor pe cei trei luceferi, cari viu strălucesc și astăzi pe firmamentul literaturii române: G. Șincai, P. Maior și S. Micu Klein. Unirea ne-a desbrăcat limba românească de haina străină, ce i-au impus-o Bulgarii, și a îmbrăcat-o iarăși în vestmântul pompos al popoarelor latine, introducând alfabetul latin în locul celui cirilic. Unirea ne-a dat pe G. Barițiu și I. Mureșanu întemeietorii ziaristiceii române; pe T. Cipariu, părintele filologiei române.

4. Pe teren politic bisericii unite și în special marelui ei arhiepiscop Inocențiu avem să-i mulțumim, că a dat poporului român, care nu-și cunoștea menirea sa în țara în care trăia, un program mare și sublim, când acel mare arhiepiscop a strigat puternic, că poporul românesc trebuie să fie recunoscut de a patra națiune politică, și când prin graiul dulce și fermecător al lui Bănuțiu i-a proclamat „independența națională” pe câmpul libertății (Bunea). În trecut sub stăpânirea străină, cine au fost cei mai curajoși apărători ai drepturilor poporului român, dacă nu bărbații uniți, ca Badea George de Băsești, V. Suci, Alex. Vaida-Voevod? Nu tăgăduim, firește, rolul

ce l-au avut și alți bărbați de seamă ortodoxi, pentru neam!

5. Pe teren economic încă a dus foloase mari unirea, căci din venitele moșiei primite dela casa domnițoare, episcopii uniți au trimis tineri la școlile înalte din streinătate, au întemeiat școlile din Blaj, au ridicat mănăstire ai cărei călugări au fost profesori și scriitori renumiți, au ajutat pe copiii iobagilor cu haine, cărți și hrană, ca să se poată lumina și astfel să muncească la ridicarea neamului: Ce deosebire enormă între unire și ortodoxie în punctul acesta. Unirea din o singură moșie e în stare să aducă foloase nespuse de mari neamului; ortodoxia cea putredă de bogată pe atunci, având închinată streinilor nu mai puțin de 561 moșii, n'a făcut nimic pentru luminarea, ridicarea poporului român, a cărui agoniseală o sugea.

Unirea prin propagarea adevăratei credințe, carea îmbrățișează și iubirea deaproapelui, a creat tipul Românului binefăcător, care înțelege lipsele cuturale ale neamului. Dragostea față de neamul lor îi îndemnă pe mulți clerici și mireni, să facă fundații mari, din venitele cărora câți tineri n'au fost purtați la școli, și cari tineri au devenit apoi stâlpi ai neamului! Câte zeci de mii de tineri seraci nu s'au împărțit de "șipăii" din Blaj, pânăce n'ar fi venit nemiloasa Reformă Agrară neînțelegătoare de nevoile tinerimei studioase, ca să distrugă fundația aceea minunată!? Grecii cei

bogați din principate făcut-au vre'odată vr'o atare fundație ?

I se aduce Sf. Uniri, învinuirea, că ar fi despărțit pe Români în două tabere înstrăinându-i pe unii de alții. Adevărul e, că tocmai Unirea prin școlile și apostolii ei ajunși în toate provinciile locuite de Români, a deșteptat sentimentul național, carele a unit pe toți Românii într'un singur neam. Unitatea aceasta sufletească creată de sf. Unire le-a dat apoi putere, să lupte pentru drepturile lor, și așa să ajungă până la independența totală. Desbinarea au făcut-o Grecii și Sârbii prin emisarii lor Visarion, Sofronie și alții. La 1700 toți Românii ardeleni și din părțile alipite cu Ardealul s'au unit cu Roma. Numai printre 1745—1760 s'a făcut desbinarea. Prin sf. Unire nime nu s'a desnaționalizat, cum s'au desnaționalizat prin schismă frații creștini din Bucovina, Basarabia, Macedonia, Epir etc.

Istoria de peste 200 ani ne dovedește că da, unirea a fost foarte folositoare din toate punctele de vedere. Ea a venit să mântuie neamul românesc dela pierire, tocmai când acesta era în cea mai mare primejdie. Pe la 1700, principatele erau deja sub jugul grecismului, care mai întâi prin biserică, apoi ceva mai târziu și pe cale politică le exploatau fără milă; în Ardeal calvinismul sugrumase cu totul biserica ortodoxă și supusese poporul amenințându-l

cu maghiarizare. Românii bănăţeni atunci ajunseseră sub jugul sârbesc.

Unirea a fost un adevărat act providenţial, carele ne-a redeşteptat şi ne-a mântuit de pierirea sigură.

Ea a fost Samarineanul acela milostiv, carele s'a plecat spre acest neam nenorocit, i-a vindecat ranele de care suferea de veacuri, l-a ridicat din starea ticăloasă în care se afla şi l-a dus între popoarele de frunte, i-a îndreptat privirea spre un viitor strălucit, pe când schisma neunită şi „legea românească“ trecea pe lângă el nepăsătoare abia aruncându-i o privire, dar fără să-i ajute ceva.

Tocmai de aceea, fiecare Român adevărat trebuie să aducă omagiile recunoştinţei sale Sfintei Unirii pentru binefacerile, ce în decurs de mai bine de 200 ani le-a revărsat asupra poporului românesc.

Adăogăm încă câteva cuvinte de ale nemuritorului Aug. Bunea despre Sf. Unire pentru toţi cei de bună credinţă :

Unirea a „sfărmat cătuşile calvinismului, care pe arhierii îi umilia, degradă şi schinjuiă, pe preoţi îi despoia de puterea dumnezeiască, pe popor de credinţa adevărată şi legea sfântă, bisericile de sfintele taine, casele de binecuvântările religiunii, cărţile sfinte de învăţăturile sfinţilor Părinţi, mănăstirile de călugări evlavioşi. În locul arhierieilor de odinioară, plecaţi până la

dejosire, lași până la lăpădarea dogmelor creștine, obscure până la perirea numelui lor, morți fără a lăsa urme binecuvântate în calea vieții lor, datu-ni-s'au Arhipăstori după inima lui Hristos, cari neînfricați caută în ochii celor puternici, apără drepturile națiunii și ale bisericii, chiar și față de cei de o credință cu ei, se scoboară din strălucirea tronului arhieresc până în mizerie cumplită și exil amar mai bucuos decât să-și tradeze legea și neamul (Inocențiu Micu Klein), durează monumente neperitoare de cultură și religiozitate, trăesc viață de pustnici „cu legume și ulei“, pentru ca să poată hrăni la școală pe fiii poporului „cu pâne și fiertură“ (Petru Pavel Aron), întemeiază fundațiuni grandioase pentru cei ce setoși aleargă la palatul muzelor, (Grigorie Maior, Ioan Bob, Alex. Șuluț, Ioan Vancea), străbat până la cele mai inaccesibile locașuri ale credincioșilor spre a le predică Evengelia lui Hristos, (Grigorie Maior, Ioan Lemeni) și mor lăsând un nume, care din veac în veac se rostește de un popor întreg cu pietate și recunoștință“ (Bunea). Da, unirea ne-a dat caractere creștine, arhieriei, cu cari s'ar putea lăuda orice națiune mare și cultă.

Uniții au ținut pururea sus și nepătat stindardul național. Unit a fost Andrei Murașan, care a vărsat în „Deșteaptă-te române“ toate durerile, toate aspirațiile neamului românesc. Al ei. apostol a fost Aron

Pumnul redeșteptătorul Bucovinenilor. Ai ei soli providențiali au fost toți acei nenumărați bărbați, cari au vestit și propagat în Muntenia și Moldova ideea românismului și cu brațele lor vânjoase și capul lor luminat au ajutat la ridicarea mărețului edificiu al culturii române și al Statului român.” (Bunea.)

28. Iezuiții.

„Iezuiții ori trebuie loviți în cap, ori alungați, ori cel puțin acoperiți de minciuni și calomnii” — zicea Calvin. Și sfatul lui l-au primit mulți, dintre cari se înțelege că nu pot lipsi nici scriitorii neuniți, cari nutresc față de ei o ură neîmpăcată, cași când ei ar fi cei mai mari făcători de rele; la tot pasul ne acuză în batjocură de „iezuitism”, sub care ei înțeleg cele mai mârșave apucături.

R. Îi asigurăm pe ortodoxii noștri, că iezuitismul nici decum nu se identifică cu bizantinismul lor. Acesta e o realitate, acela e calomnie, făurită după rețeta lui Calvin. Ura nepotolită a tuturor ereticilor împotriva Iezuiților provine de acolo, că ei sunt cei mai harnici și mai neînfricați apărători ai Bisericii catolice. Și fiindcă pe aceasta o urăsc din tot sufletul, se înțelege, că nu pot să nu urască și pe cei mai bravi ostași ai ei. Cei mai mulți îi urăsc și-i vorbesc de rău, fără să-i cunoască. Cine sunt Iezuiții?

Iezuiții sunt un ord călugăresc întemeiat de nobilul spaniol S. Ignațiu de Loyola. El a fost mai întâiu ostaș; rănindu-se în o luptă a ajuns în spital, unde-și petrecea vremea cu cetirea S. Scripturi și a Vieților Sfinților. Acestea din urmă au avut asupra lui o influință atât de mare, încât a părăsit slujba regelui pământesc și s'a dedicat cu totul slujbei Regelui regilor. S'a retras în pustie și acolo a meditat și s'a rugat mult. Rodul meditațiilor sale l-a depus în admirabilele sale „Exerciții spirituale“, despre cari a zis un sfânt, că mai mulți păcătoși au întors la Dzeu, decât sunt literile ce cuprind. După un pereginaj la Ierusalim a început a studia, la vârsta de 33 ani. Studiile universitare le-a făcut la Paris, unde întâlnindu-se cu alți tineri spanioli foarte talentați a format o societate religioasă călugărească, pe care Papa Paul III. la 1540 a aprobat-o sub numele de „Societatea lui Isus.“ Membrii societății au pus vot de sărăcie, curățenie, de convertirea mohamedanilor, ori dacă convertirea aceasta nu s'ar putea îndeplini, că vor săvârși munca apostolică ce le va impune-o papa.

Noul ord, întemeiat în cele mai critice clipe ale Bisericii Domnului, a avut o dezvoltare și succese într'adevăr surprinzătoare. Secretul acestora se explică mai ales din următoarele: a) Intemeietorul, luminat de Spiritul Sfânt, ca om providențial ce eră, a cunoscut foarte bine necesitățile timpului și

astfel a ales mijloacele cele mai potrivite pentru curmarea relelor, a stabilit principiul autorității împotriva abuzului de libertate al protestanților; b) în Societate se exercită un control atât de sever, dar prudent, încât e cu neputință furișarea abuzurilor ori a decadentei morale. 2. Membriilor ei, cari numai bărbați talentați puteau fi, le da o aleasă și temeinică creștere intelectuală și morală. Toți preoții lor au studii universitare. Înainte de începerea studiilor, tinerii primiți au să facă 2 ani de noviciat, când fiind puși la diferite încercări (servicii prin cură în spitale) se alege, oare au chemare sau ba. Tot în timpul acesta ei fac cunoștință cu mijloacele prin cari omul poate să ajungă sfânt. Urmează apoi studiul Filosofiei (3 ani) și al Teologiei (4 ani). Ca știința aceasta să nu-i facă îngânfați, îi mai supun la un an de noviciat.

Astfel pregătiți, nu e nici o mirare, că fac ispravă. Demnități bisericești nu primesc, decât numai la porunca expresă a Papei. Ce privește portul, se acomodează obiceiurilor diferitelor țări. Posturi speciale nu țin, ca astfel să poată munci mai mult.

Scopul ce-l urmăresc în activitatea lor este, ca toate să le facă spre mai marea mărire alui Dumnezeu, conform devizei ce se vede pe toate operele lor literare și științifice: O. A. M. D. G.-Omnia ad maiorem Dei gloriam. La atingerea acestui scop se folosesc numai de mijloace cinstite:

predici, școli, mai ales superioare, misiuni, cărți bune, educarea tinerimii în internate, etc. Despre activitatea lor iată ce scrie istoricul anglican Macaulay: „Unde predicau lezuiții, bisericile erau prea mici pentru mulțimea ascultătorilor; numele de lezuit pe pagina de titlu a unei cărți asigură succesul ei; puternicii și nobilii își șopteau istoria vieții lor în urechile lezuiților. La picioarele lor creștea tineretul clasei superioare și de mijloc din fragedă copilărie și până în vârsta bărbăției. Literatura și știința în mâinile lor au ajuns din nou aliatele credinței creștine“.

Un ord atât de harnic nu e mirare că s'a lățit foarte repede. La moartea întemeietorului (1556) avea deja 100 colegii cu mai bine de 1000 membri. Astăzi ordul are la 17000 membri.

A avut mulți membri marcantți în toate ramurile activității lor; cele mai renumite opere filosofice, teologice, științifice sunt ale lor. Ca misionari au convertit milioane de păgâni și sute de mii de protestanți. Iezuiții au pus stavilă năvălirii protestantismului. Ei au combătut cu mai mult succes învățăturile protestanților; de aci se explică ura ce o au protestanții împotriva lor. Dela protestanți au împrumutat toate calomniile și minciunile și neuniții noștri; aceștia nu-i pot suferi pe Iezuiți și din motivul, că ei au lucrat mult la întoarcerea Românilor ardeleni și biho-

reni la sânul Bisericii catolice. Pentru că prin munca lor s'a săvârșit actul din care a urmat „Minunea resurecțiunii poporului român“¹⁾ și despre care „toți suntem de o părere, că este cel mai de seamă bine cultural din trecutul nostru“,²⁾ prin care ne-am mântuit de calvinizarea și maghiarizarea completă, prin care am ajuns la conștiința națională, stânsă din suflete de ortodoxismul slavo-bizantin, credem că acest ord binemeritat pentru binele general al omenimei și cel special al poporului român, nici decum nu merită a fi încărcat cu hule și calomnii, cum fac neuniții noștri în chip atât de necreștinesc luându-se după protestanți, a căror batjocuri și calomnii le iau de bani buni. Nu poate fi așa de mișel ordul acela, în sânul căruia în timp relativ scurt, s'au ivit 10 sfinți, 139 fericiți, și care are introduse peste 300 cauze de beatificare și canonizare! Dacă ar cunoaște cu toții munca uriașă apostolică ce o desvoaltă ordul, fie în țările civilizate, fie între păgâni, ar amuți multe guri hulitoare.

Că ordul a fost desființat de papa Clemente XIV, n'are nimic de a face contra cinstei acestui ord, pentru că papa nu l-a desființat pentru corupția internă ori pentru că erau primejdioși ordinei publice, ci pentru că

¹⁾ Sextil Pușcariu, Ist. lit. rom. epoca veche vol. I. 1921 pag. 2.

²⁾ Al. I. Lapedatu: Un prinos lui D. A. Sturdza. pag. 316.

francmazoneria n'avea ochi să-l vadă. Cei ce voiau să răstoarne ordinea civilă dărâ-mând tronurile, ștergând religia, cea mai mare piedecă o vedeau în ordul lezuiților, care se opunea din răspuțeri necredinței, fărădelegilor, revoluției. Nu patrioții adevă-rați, nu oamenii de omenie i-au prigonit, ci cei mai perversi, cum au fost un Choiseul, carele a ațîțat pe regele Ludovic al XV-lea împotriva lezuiților, pentru că aceștia n'au voit să-l deslege de păcate până ce nu va rupe legăturile păcătoase cu Madame de Pompadour; un Pombal, carele pe nedrep-tul i-a acuzat că ar fi făcut complot împo-triva regelui (a aruncat în temniță 10.000 lezuiți, de unde au mai eșit vii abia 800); un Aranda, carele a făcut pe Regele Carol al II-lea să creadă, că lezuiții nu-l recunosc de rege, fiind el nelegiuit. Ministrul Pombal cheltuia la an un milion de galbeni, numai pentru a cumpăra pe scriitorii mai renumiți, ca să scrie câte verzi uscate contra lezuiți-lor. Având puterea statului în mână și cheltuind și sume enorme spre scopul acesta, nu e deci mirare, că au reușit să-i învingă. Ceva lucruri grele, vină reală, n'au putut arăta împotriva lor. Motivele expul-zării lor din Spania regele Carol III „le ține închise în sânul său regesc.“

Protestantul Frideric II și schismatica Ecaterina II au protestat împotriva disolvării ordului, și pe membrii împrăștiați i-au che-mat în țările lor, încredințându-i cu instruc-

țiunea tinerimii. Semn, că nu erau ei așa de răi. Frideric al II-lea în o epistolă către D'Alambert, în care face amintire despre desființarea ordului, zice, că e în stare să dovedească, că: „mândria, răsbunarea secretă, și mai ales râvna după câștig a fost cauza la toate.” Urmările desființării ordului au fost: știința a decăzut, autoritatea a început să fie desconsiderată, până ce s'au prăbușit și tronurile. La anul 1814 Papa Pius VII a reînființat ordul.

Cele mai grave acuze ce se aduc împotriva Iezuiților sunt, că: 1. ordul ar avea nește regule secrete — *monita secreta*, — după cari luându-se ei, ar ajunge mai ușor la influință mare; 2. că membrii ordului ar fi învățați, că *scopul sfințește mijloacele*. În aceste două lucruri ar sta renumitul „iezuitism.”

Ce privește instrucțiile acelea secrete azi e lucru constatat, că sunt numai nește scornituri ale dușmanilor Societății lui Isus. Mai întâiu au apărut la 1614 în Cracovia, autor fiind exiezuitul polon Zaorowski. Acesta fiind alungat din ord, și-a răsbunat publicând nește năsbății ca acelea. La 1773, când ordul a fost desființat, toată corespondența superiorilor a ajuns în mâna dușmanilor; hârțile și azi se află în bibliotecile principale ale Europei. Ei bine, în hârțile acestea oficiale și private, se conține cu totul altceva, decât în *Monita secreta*. În epistolele și instrucțiile autentice ale ordului se află,

că membrii Societății din Germania erau îndrumați a nu primi legate pentru ord; să nu se amestece în politică; să facă tot posibilul pentru a convinge pe papa să nu-i numească de episcopi etc.

Cavalerul von Lang, om cu sentimente dușmănoase lezuiților, zice: „Monita sunt o adevărată invenție și parodie, care probabil au fost date la lumină în Bohemia, de nește adversari turbați ai lezuiților, sub pretextul că s’au aflat într-o mănăstire de capucini în Paderborn.“ Catolicii vechi Reucsh, Friedrich și Huber încă le țin de neautentice. Durere, că și Șincai s’a lăsat înșelat spunând, că atari instrucții ar fi autentice. Subscrisul încă am fost bibliotecar la Propaganda, dar pe lângă toate cercetările n’am dat de urma făimosului codice.

Ce privește a doua acuză: *scopul sfințește mijloacele*, adversarii au pățit-o și mai rău. Anume, renumitul *păr. Roh* a pus un premiu de 1000 mărci, pentru acela, care va putea dovedi înaintea unei facultăți iuridice protestante, că vre’un iezuit într’o carte aprobată de ordul său a propus teza de sus cu aceleaș cuvinte ori altele asemănătoare. De 72 de ani așteaptă premiul după câștigător, dar acela pe lângă toată ura ce o nutresc atâția împotriva lezuiților, totuși nu se arată. Ce e drept un ex-iezuit, Hoensbroeck, a încercat, dar a fost respins cu rușine. Și lezuiții, ca toți ceilalți teologi, învață că scopul sfințește mijloacele

indiferente, dar nici decum pe cele rele. Așa s'a dovedit, că e cea mai mare calomnie a spune despre Iezuiți, că ei ar susține teza, că scopul sfințește mijloacele rele, căci numai despre aceasta poate fi vorba. Toți Iezuiții susțin cu cuvinte clare propoziția: Scopul bun nu justifică nici când un mijloc rău. Chiar și când ar urmări un mare folos pentru Stat ori biserică, nu este iertat a minți ori a ucide. Aceasta este învățătura tuturor Iezuiților și a oricărui om întreg la minte. Năcazul e, că cei ce apără în scrierile lor duelul, minciuna, divorțul etc. se descarcă împotriva preinsei morale corupte a Iezuiților. Mai bine de și-ar mătura înaintea ușii lor!

Când, la 1600 un singur Iezuit a susținut teza despre uciderea tiranilor, generalul ordului a șters-o.

Nici frații neuniți nu sunt în drept a huli pe Iezuiți; gândească-se numai că și ei au destule instrucții secrete, conform cărora au să lucreze împotriva Bisericii catolice; dorința de a vedea nimicit catolicismul la Români pentru dânși justifică orice mijloc! Am putea aduce destule exemple.

29. Inchiziția.

Inchiziția ne arată spiritul de intoleranță al Bisericii catolice. Inchiziția a fost un instrument de tiranie și oprimare a conștiințelor în mâinile Bisericii; ea a supus la

torturi și chiar moarte mii și mii de victime din simplul motiv de erezie.

R. Inchiziția era o curte de justiție atât bisericească cât și civilă pentru a descoperi și pedepsi pe eretici. Tribunalul Inchiziției se chemă *Sfântul Oficiu*.

A fost instituită în anul 1200 de Papa Inocențiu III. ca să se poată înfrânge erezia Albigensilor și a Valdensilor. Sectarii aceștia, prin greșelile lor semănaseră spiritul de revoltă atât împotriva autorității bisericești, cât și a celei civile. S'a încercat a-i aduce pe calea cea bună prin instrucții și convingeri, dar totul a fost zadarnic. Atunci puterea bisericească și cea civilă văzându-se pe o formă amenințate, s'au unit împotriva dușmanului comun; cea dintâi satoria vinovăția, iar a doua aplică pedeapsa. Inchiziția s'a estins în mai multe țări, dar totdeauna cu scopul de a feri populația catolică de veninul ereziei, iar statele de revoluții și războiu, cari de regulă urmau din erezii.

În Spania sub Ferdinand I și Izabela s'a dezvoltat așa numita *inchiziție spaniolă*, care se deosebește mult de cea *romană*.

Scopul inchiziției române era de a prezerva pe credincioșii catolici dela erezie și apostazie. Și era oare inchiziția un mijloc *legitim și potrivit* în aplicarea sa?

1. a) Legitimitatea inchiziției pentru Biserică e o urmare naturală din principiul următor: Biserica are dreptul de a veghea

asupra curăteniei Credinții, și de a croi pedepse fie și temporale pentru acei fii ai săi, cari se abat dela adevăr și sunt de sminteală celorlalți frați ai lor. Principiul acesta e sigur, și conform învățaturii ss. Părinți, a Teologilor și hotărîrilor sinodale. Principiul acesta a fost pururea aplicat de Biserică, carea totdeauna a considerat delictele de erezie, apostazie și sacrilegiu nu mai puțin vrednice de pedeapsă, decât atentatele împotriva proprietății, a cinstei și a vieții aproapelui. Au nu e mai mare vătămarea ce se aduce majestății divine, decât cea adusă majestății omenești? Principiul acesta rezultă și din adevărul netăgăduit că Biserică e societate perfectă, și ca atare are drept de a se îngriji de conservarea sa. Deci nimic nu poate fi mai legitim și mai înțelept lucru, decât instituirea unui atare tribunal însărcinat cu cercetarea astor fel de vinovății și a deosebi pe creticii încăpăținați de cei ce numai din nebăgare de seamă căzuseră în greșeală, și de a feri pe cei credincioși de a cădea în erezie prin aplicarea pedepselor cuvenite celor vinovați.

b) Nu mai puțin legitim era și concursul ce-l da Statul creștin autorității bisericesti, pedepsind pe eretici conform legilor sale. Statul în felul acesta își indeplinia numai datoria sa, de a ocroti și apăra biserica. Astăzi oare biserica ortodoxă, simțindu-se cu totul incapabilă să țină piept cu adventiștii, pocăiții, nazarenii etc. au nu cere

în gură mare că statul cu jandarmii săi să pună stavilă lățirii sectelor amintite?! Statul suprimând erezia, carea *de cele mai multe ori ducea la revoltă și atentate împotriva ordinii publice* nu făcea altceva decât se apăra pe sine însuși și pedepsia un adevărat delict social. Aceasta bine au înțeles-o împărații Constantin cel mare, Teodosie cel mare, Iustinian și alții după ei, cari cu toții au luat măsurile de lipsă împotriva ereticilor de pe timpul lor. Și guvernele din zilele noastre au nu fac tot așa? Au nu apără religia primită din strămoși?

2. a) Ce privește apoi feliul în care lucră acest tribunal, ori ce om cinstit și iubitor de dreptate și adevăr e silit să recunoască, că procedura lui era mai blândă, mai prudentă decât a celorlalte tribunale contemporane. Se știe, că Templarii au cerut, ca o grație specială, să fie judecați de inchiziție. Ar fi făcut-o ei aceasta, dacă procedura inchizitorilor ar fi fost așa de barbară, după cum se descrie de dușmanii Bisericii catolice?

De regulă inchizitorii se mărginau la constatarea vinovăției de erezie și a încăpăținării celui vinovat; se nizuiau a-l convinge despre adevăr, iar dacă nu le reușia îl predau brațului secular, ca să-l pedepsească conform legilor în vigoare. Cei mai mari și mai primejdioși dușmani ai Spaniei pe atunci erau Evreii și Mohamedanii. De aceea se luau măsuri contra lor. Dar azi în Ro-

mânia nu se reclamă măsuri contra Evreilor și bolșevicilor? *Biserica n'a cerut nici când pedepsirea cu moartea.*

b) Dacă se i-au în socotință rezultatele obținute, trebuie să recunoaștem, că mulțămită inchiziției, credința adevărată s'a păstrat în cea mai mare parte a Europei, a nimicit înfricoșata revoluție albigensă, și a întărit spiritele pentru a ținea piept mai târziu cu protestantismul.

Putem deci constată, că inchiziția romană în ce privește dreptul a fost legitimă, iar în ce privește efectele folositoare atât pentru Biserică cât și pentru Stat.

Inchiziția spaniolă a fost mai mult o instituție de stat și politică, decât bisericască. Scopul ei principal era de a înfrânge puterea înaltei aristocrații, a ridică autoritatea regească; mai căuta se descopere pe jidovii, cari pe față numai se dau de creștini — morani — și pe mohamedanii ascunși — morischi. Mai cerceta și alte delictes ca: sacrilegiile, căsătoria călugărilor, bigamia, strigoii, sudamele, uzura, ba chiar și exportul cailor în Franța. E o nedreptate a face responsabilă biserica pentru asprimea unor inchizitori spanioli. Papii Sixt IV, Leon X, Paul III, Gregoriu XIII, Piu IV și alții în repețite rânduri au protestat împotriva severității, și au cerut modificarea procedurii, dar n'au fost ascultați.

Pe lângă toată rigoarea, reprobată de altmintrelea și de Biserică, inchiziția aceasta a adus mari servicii Spaniei: i-a păstrat unitatea de credință și a scăpat-o de războaie civile. Astăzi însă e lucru demonstrat și recunoscut și de istorici necatolici cu renume, că abuzurile acelei inchiziții au fost peste măsură exagerate din partea unor scriitori de o excesivă reacredință. Confrontând severitatea atât de calumniată a inchiziției spaniole cu cruzimea reginei Elisabeta din Anglia, un autor protestant, Wilhelm Cobett, declară: că această sân-geroasă regină a trimis la moarte mai mulți oameni în un singur an, decât inchiziția în tot decursul existenței sale (Lettres sur la reforme). Henric VIII a ucis: 2 regine, 2 cardinali, 2 arhiepiscopi, 18 episcopi, 15 abați, 500 egumeni și călugări, 38 doctori, 12 dintre duci și conți, 164 nobili, 124 burgezi, 110 dame, nu din alt motiv, ci numai pentru că nu voiau să primească reforma lui și să nu recunoască pe Papa de cap al Bisericii. Cine poate spune atrocitățile ce s'au comis din partea calvinilor în Franța, în Elveția, și a anglicanilor în Irlanda? În Saxonia, patria reformei, judecătorul Benedict Carpsov din Lipsca (†1666) în decurs de 40 ani a pronunțat de 30 ori mai multe sentințe de moarte, decât a pronunțat inchiziția spaniolă.

Inchiziția, și cea spaniolă trebuie considerată în timpul în care se făcea, și dacă

cunoaştem opinia publică de atunci, legile, datinele, credinţa vie, nu ne vom mira, că judecarea şi croirea pedepselor era mai aspră de cum e în zilele noastre. Peste câteva sute de ani, de bună seamă, că şi noi, cei de azi vom fi socotiţi, ca prea aspri.

Ei dar acestea nu se amintesc din partea duşmanilor Bisericii lui Hristos, pentru că, vezi bine, au fost îndreptate împotriva catolicilor, cari după părerea lor, nici n'ar avea dreptul să se apere. Iar dacă catolicii câte odată şi-au pierdut răbdarea fiind peste măsură asupţiţi şi au ucis şi ei câţivaeretici fanatici, atunci numai de cât se trimbiţează în lumea mare cruzimea, nu a indivizilor cari au săvârşit fapte, ci a Bisericii catolice. Sigur, pentru că Satana nu dela fărădelegi vrea să îndepărteze pe oameni, ci dela Biserica lui Hristos.

Dacă fraţii ortodoxi şi-ar aduce aminte de cele întâmplate în sânul bisericii de rital grecesc cu privire la prigonirea ereticilor n'ar mai trebui să zică o vorbă de acuză împotriva Bisericii catolice. Doară persecuţiile cele mari s'au început în răsărit, pe tema că „e mai mare crimă a vătămarea majestatea divină, decât pe cea lumească”. (Codicele Isustinian I. 5). Sudalma era pedepsită cu moarte după Novela 77 c. 1. Cu moarte erau pedepsiţi şi ademenitorii la vre'o sectă oare care (Cod. I. 5 15). Ereticii messalieni au fost masacraţi în mai multe rânduri. Impăratul Constantin Pogonat

la anul 684 prinzând prin trădare pe ereziarhul manicheu *Silvan*, l-a ucis. Instinian II. auzind că mai sunt eretici Pauliciani a osândit la ardere pe rug pe cei ce cu încăpăținare mai țineau la sectă! (Hergenröther Ist. bis. univer. vol. III. 17).

Soartea aceasta l-a ajuns pe Simeon, șeful lor și mai pe câțiva. Împăratul Mihail I. (811-813) a adus sentință de moarte împotriva Paulicianilor, dar numai față de cei încăpăținați se execută. Leo V. (813-820) a trimis pe episcopul Toma din Neocesarea și pe călugărul Paracondace că *judecători inchizitori* împotriva Paulicianilor. Sub împărăteasa Theodora au fost trimiși la moartea mulți pauliciani. (Hergenröther vol. III, 18.) Sub împăratul Alexiu Comnen (1081-1118) a fost prins Basiliu, șeful Bogomilor împreună cu 12 învățăcei ai săi, dintre cari o bună parte muri în temniță; la anul 1118, patriarhul Nicolae și întreg clerul mirean și monachal din Constantinopol o condamnat pe Basiliu la moartea prin foc; împăratul a întărit această sentință, pentru că numitul stăruia în încăpăținarea lui. Am putea aduce și mai multe cazuri.

Pentru cei ce vreau să se închine adevărului sunt deajuns și numai acestea spre a se convinge, că adevărata închișiție cu toate grozăveniile ei s'a început în răsărit și tot acolo a înflorit veacuri de arândul, chiar cu aprobarea bisericii răsăritene.

Dar vor zice ortodoxii români: Ce ne

privește pe noi ce au făcut grecii?! Mai încet însă cu atari scuze; pentru că și la Români aflăm destule cazuri de prigoire religioasă, chiar și de acelea, cari s'au sfârșit cu uciderea multor nevinovați. Iată câteva cazuri: Călugării minoriți Blasie și Marcu au fost martirizați în an. 1378 la Seret. (Wading Ann. Ord. Min. ad an. 1378). Episcopul Ioan Rosa, a fost omorât de săteni la Orțești în ținutul Neamțului, precum arată un act dela 1522 din aceea mănăstire. *Patru sute* de tineri ardeleni și unguri, ocupați în Muntenia ca dascăli de limbi și negustori pe cari Tepeș-Vodă îi închise și arse într'o șură. (Melchisedec: Papismul p. 17). Episcopul Liubcenie, a fost otrăvit de boieri sub oblăduirea lui Despot-Vodă. (Ibid. 23). Judecătorul Andrei din Câmpulung (finea sec. XVII) ispitit de Șerban Vodă a-și lăpăda religia, și care răspunzând că „nu vrea să-și schimbe aurul și argintul cu plumbul și arama“ fu condamnat și executat în public. (Ibid p. 15). În trei anaforale adresate către Domnitor din partea Divanului moldovenesc cu scopul de a opri restabilirea Episcopilor catolici titulari, se reamintesc letopisețele și istoriile țării, din cari rezultă, că în mai multe rânduri monachii catolici fură „isgoniți cu pietri și cu lemne peste hotar, și unii au fost și uciși de norodul pravoslavnic.“ (Vezi anaforalele la Melchisedec l. c. p. 40. Cfr. și Pravoslavia română față de dreapta cre-

dință romană de Dr. Nerset Marian pag. 70). Cum se împacă cu acestea cei ce trimbițează tot mereu toleranța română?

30. Incoronarea.

„Despre cum a schimonosit papistașismul sufletul românesc al pastorilor poporului unit, va rămânea deapururi o grăitoare dovadă, purtarea lor dela încoronarea din Alba-Iulia (Lumina Satelor Nr. 39-1924).

R. Ba din contra, cea mai grăitoare dovadă despre schimonosirea sufletului, celor din jurul numitei fițiuce, este felul cum scriu ei împotriva achiereilor uniți pe tema încoronării! Trebuie obraz să cutezi a acuză pe prelații uniți, că nu ar fi luat parte la încoronare.

Güvernul a învitat pe episcopii uniți să iee parte la *actul civil* al încoronării, carea și fost încoronarea propriu zisă săvârșită sub baldahinul ridicat anume spre scopul acesta în piața din Alba-Iulia. Ei au primit bucuros și au luat parte cu toții la actul încoronării. Dar nu numai ei au voit să iee parte la acest mare prasnici al neamului, ci prin o circulară dată către cler și popor au dispus cum au să sărbătorească această epocală încoronare.

Atunci la ce atâtea hule și defăimări din partea unor neuniți la adresa Bisericii catolice și a conducătorilor ei? Pentrucă,

țin seama nici de cele mai sfinte drepturi ale omului.

S'ar fi convenit că la slujba religioasă a Bisericii catolice și guvernul țării să fi fost reprezentat. Aceasta o merită o Biserică, carea are atâtea merite pe toate tere-nurile pentru înfăptuirea idealului național. Opera ce s'a încoronat în 1922 s'a început acesta de umilire al Bisericii lui Hristos nu le-a succes. De aceea s'au năpustit cu un potop de calomnii asupra șefilor Bisericii catolice. Dar peste tot, fost-a slujba aceea partea esențială a încoronării? Ba. Partea esențială: impunerea coroanei, a savârșii doară însuș Maiestatea Sa Regele.

Și apoi de când există legea, că biserica catolică nu-și poate face slujbele sale când vrea și cum vrea? Cu alte ocaziuni au nu-și făceau atât uniții cât și neuniții separat serviciile lor religioase și apoi terminate acestea, se adunau la un loc, ca să se sfătuiască asupra treburilor dela ordinea zilei? Au nu se convenia și acum, că Biserica catolică să mulțamească lui Dumnezeu pentrucă a ajuns să vadă ziua aceasta, pentru a cărei înfăptuire a lucrat atât de mult prin școlile și apostolii săi? De când este suspendată în România mare libertatea conștiinței? Sau care este legea, carea să oblige pe cineva a lua parte la ceremoniile altui cult? — Se vede deci, că întreg incidentul acesta a fost provocat numai de mentalitatea bizantină alor câțiva, cari nu

este suspendată în România mare libertatea conștiinței? Sau care este legea, care să oblige pe cineva a lua parte la ceremoniile altui cult? — Se vede deci, că întreg incidentul acesta a fost provocat numai de mentalitatea bizantină alor câțiva, cari nu țin seama nici de cele mai sfinte drepturi ale omului.

S'ar fi cuvenit că la slujba religioasă a Bisericii catolice și guvernul țării să fi fost reprezentat. Aceasta o merită o Biserică, carea are atâtea merite pe toate tere-nurile pentru înfăptuirea idealului național. Opera ce s'a încoronat în 1922 s'a început cu unirea dela 1700! Biserica catolică română în momentele critice ale neamului nici când nu s'a dat pe partea dușmanului, nici n'a trădat interesele mari naționale, cum au făcut cei ce se dau acum de mari români. E regretabil, că guvernul țării s'a arătat atât de puțin conștient de datoria sa; ar fi fost și un act de mare însemnătate diplomatică, a da atențiune religiei popoarelor aceloră, cari au adus jertfe atât de mari pentru înfăptuirea României mari și ne-au susținut cauza cu atâta căldură. E drept, că pentru a face aceasta trebuie și puțin simț de dreptate și spirit creștinesc.

31. Indulgințele.

„Invățătura despre indulgințe etc. etc.

Spre binevoitoare atențiune!

Paginele 158 și 159 culese corect:

— 158 —

vezi Doamne, episcopii uniți n'au luat parte la serviciul religios săvârșit de episcopii ortodoxi în bisericuța din cetate, ci ei au ținut în acelaș timp un serviciu divin separat, în biserica gr. catolică din Alba-Iulia. Hinc irae! Șefii bisericii ortodoxe ar fi dorit să vadă pe șefii Bisericii lui Hristos între marele rabin și mufti musulman. Actul acesta de umilire al Bisericii lui Hristos nu le-a succes. De aceea s'au năpustit cu un potop de calomnii asupra șefilor Bisericii catolice. Dar peste tot, fost-a slujba aceea partea esențială a încoronării? Ba. Partea esențială: impunerea coroanei, a săvârșit-o doară însuși Maiestatea Sa Regele.

Și apoi de când există legea, că biserica catolică nu-și poate face slujbele sale când vrea și cum vrea? Cu alte ocaziuni au nu-și făceau atât uniții cât și neuniții separat serviciile lor religioase și apoi terminate acestea, se adunau la un loc, ca să se sfătuiască asupra treburilor dela ordinea zilei? Au nu se cuveniă și acum, că Biserica catolică să mulțamească lui Dumnezeu pentrucă a ajuns să vadă ziua aceasta, pentru a cărei înfăptuire a lucrat atât de mult prin școlile și apostolii săi? De când

vezi Doamne, episcopii uniți n'au luat parte la serviciul religios săvârșit de episcopii ortodoxi în bisericuța din cetate, ci ei au ținut în acelaș timp un serviciu divin separat, în biserica gr. catolică din Alba-Iulia. Hinc irae! Șefii bisericii ortodoxe ar fi dorit să vadă pe șefii Bisericii lui Hristos între marele rabin și mufti musulman. Actul cu unirea dela 1700! Biserica catolică română în momentele critice ale neamului nici când nu s'a dat pe partea dușmanului, nici n'a trădat interesele mari naționale, cum au făcut cei ce se dau acum de mari români. E regretabil, că guvernul țării s'a arătat atât de puțin conștient de datoria sa; ar fi fost și un act de mare însemnătate diplomatică, a da atențiune religiei popoarelor acelora, cari au adus jertfe atât de mari pentru înfăptuirea României mari și ne-au susținut cauza cu atâta căldură. E drept, că pentru a face acestea trebuie și puțin simț de dreptate și spirit creștinesc.

31. Indulgențele.

„Invățătura despre indulgențe este o inovațiune, de care s'a abuzat și se abuzează mult în lumea papistașă. Se știe că traficului cu indulgențe se datorește începerea reformei lui Luter“. (Mihălcescu op. cit. pag. 236) „Papii dau pe bani sau pentru alte servicii cărți (țidule) de iertarea păcatelor (indulgențe). (Dr. P. Barbu: Istorioare bisericesti pag. 37.)

R. Se înțelege că numai bazaconii de acestea pot scrie, cei ce se iau după protestanți. Acești doi domni nu pot fi scuzați, că doară ar vorbi din ignoranță, căci știu ei bine, care este adevărata învățătură a bisericii catolice; scriu așa numai îndemnați de rea credință, ca să înșale pe cetitori și să bage în ei ură și antipatie față de biserica catolică. Fără rușine cutează a afirma, că Biserica catolică ar vinde pe bani iertarea păcatelor. *Și iertarea aceasta a păcatelor, dată pentru bani, ar fi indulgențele* — după părerea lor. li provocăm pe acești domni, să ne arete un singur autor catolic, o singură carte de dogmatică ori de morală, aprobată de autoritatea bisericească, în care s'ar spune, că Biserica catolică sub indulgențe înțelege *iertarea păcatelor și încă pe bani*. Atari autori ori cărți nu vor afla în veci. Vor afla bazaconii de acestea, și altele și mai mari, la protestanți, dela cari împrumutându-le le vor vesti în lumea largă, ca pe o învățătură a Bisericii catolice. Așa e ușor a huli o Biserică și a o face odioasă.

Dar ce înțelege Biserica catolică sub indulgențe ?

Sub indulgențe se înțelege iertarea pedepsei temporale datorite încă dreptății dumnezeiești pentru păcatele iertate deja în ce privește vina și pedeapsa lor vecinică, care iertarea se dă de superiorul

*legitim, afară de taina pocăinței, prin aplicarea tezaurului bisericii.*¹⁾

Dogma despre indulgențe se bazează pe următoarele învățături ale Bisericii: 1. După iertarea păcatelor mai rămâne de ispășit o parte din pedepsele temporale, cari omul trebuie să le sufere pentru păcatele sale sau în lumea aceasta, sau în cealaltă în purgător; 2. Dl Hristos, Preacurata Fecioară Maria, Sfinții și Martirii au multe merite prisositoare, căci ei au câștigat mai multe merite, decât s'au recerut la răscumpărarea noastră, respective la intrarea lor în cer; meritele acestea formează tezaurul Bisericii, care se poate aplica și altor suflete lipsite; 3. existând împărțășirea Sfinților, unii membrii ai Bisericii pot să ajute pe alții; 4. Biserica poate dispune de tezaurul compus din meritele prisositoare și poate ajuta din el sufletele celor vii și a celor morți în cele trebuincioase la mântuire.

Cumcă Biserica are putere de a da indulgențe, se vede din s. Scriptură. Dl Hristos a dat sfântului Petru puterea supremă de-a lega și de-a deslega, când i-a zis: *„Voiu da ție cheile împărăției cerurilor, și orice vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri (Mat. 16, 19).* Prin urmare Papa are puterea de a aduce orice fel de lege, care ar fi necesară și folositoare pentru

¹⁾ Vezi Dr. V. Suciuc: Dogmatica specială vol. II. pag. 413, unde pe lung și pe larg se expune învățătura Bisericii catolice despre indulgențe.

mântuirea credincioșilor, și poate deslega orice legături, cari pe credincioși îi împiedecă dela mântuire; prin urmare poate să deslege și legătura pedepselor, cari încă împiedecă pe unii dela intrarea în rai. Cumcă Dl Hristos a dat putere apostolilor săi de a deslega și dela legăturile ce provin din păcat, sau dela pedepsele temporale, se vede și din cuvintele: „*Luați Spirit sfânt. Căroră veți iertă păcatele, se vor ierta lor; și căroră le veți țineă, vor fi ținute* (Ioan 20, 22-23). Prin cuvintele acestea Dl Hristos a dat apostolilor puterea, de a ierta păcatele credincioșilor și tot ce se ține de păcat, ori urmează din păcat, ca astfel credincioșii neîmpiedecați de nimic să poată intra în rai. Și fiindcă între piedecile, cari opresc intrarea în rai sunt și pedepsele temporale, datorite păcatelor; prin urmare Dl Hristos prin cuvintele de mai sus a dat apostolilor săi și puterea de a iertă pedepsele acestea temporale. Cu alte cuvinte a dat apostolilor puterea de a da indulgențe.

Indulgențele nu sunt o inovație în Biserică, căci s'au practicat din cele mai vechi timpuri. Pe vremea s. Gregoriu Marele (600) se dedeau celor ce vizitau anumite biserici în Roma (stationes). În veacurile prime, Biserica ierta pedepsele publice, satorite de canoane, ori cel puțin o parte din ele.

A spune, că Biserica catolică a traficat cu indulgențele, e o inzultă numai, ce

se aduce Bisericii Domnului Hristos. Câştigarea indulgenţelor este legată de anumite rugăciuni ori număr de rugăciuni, de cercetarea de biserici, de posturi, de fapte bune, de elemozină. Elemozina încă se socoteşte între faptele bune, cari trebuiesc făcute, dacă vreă cineva să se mântuie (Mat. 6, 3).

Când în 1514 papa Leo X a publicat indulgenţe, a pus între condiţii şi împlinirea de fapte bune: mărturisiri, cuminecări, posturi, privegheri. Cei mai bogaţi aveau să deie şi ceva elemozină pentru terminarea bisericii S. Petru. Cu publicarea indulgenţelor în Germania a fost încredinţat ordul Domenicanilor în frunte cu Tetzl, om învăţat şi foarte cinstit. Se poate, că se vor fi întâmplat şi abuzuri. Acestea au dat prilej lui Martin Luter să se ridice împotriva Bisericii catolice. Adevăratele cauze ale răscoalei sale împotriva Bisericii lui Hristos, sunt, că el mai de mult îşi făurise o nouă religie şi ciuda, că cu publicarea indulgenţelor n'a fost încredinţat ordul augustinianilor, din care făcea şi el parte.

Tetzl la 1519 aflându-se pe patul de moarte avea remuşcări, crezând că el e de vină, ca s'a făcut așa mare turburare. Luter i-a scris, să fie liniştit, că nu din pricina lui a început reforma, căci era gata s'o înceapă şi fără de publicarea indulgenţelor". (Dr. Wette-Seidemann, Luthers Briefwechsel, 16, 18).

E de notat, că Luter la început, nici n'a tăgăduit valoarea indulgențelor, ci s'a acățat numai de abuzuri.

De altmintrelea frații ortodoxi de loc nu sunt îndrăptățiți, ca luându-se după protestanți, să aducă împutări Bisericii catolice cu privire la indulgențe. Căci doară chiar arhieriei „ortodoxi“ se îndeletniceau cu meseria aceasta. Nemuritorul istoric și marele român George Șincai ne spune, că „...mai ales Dositeiu patriarhul Ierusalimului și el grec fiind, carele venise în Ardeal la Brasov, cât să ceară milă dela creștini, cât să-și vândă indulgențele sau iertările de păcate, da care și tatăl meu Ioan Șincai își cumpărase una cu 40 de Lei, ca să i se pună pe piept, când se va astruca, dar eu nu am lăsat să i-se pună, bine știind, că darul lui Dumnezeu nu se poate vinde pe bani“.

(Cronica Românilor la an. 1701.)

Pe la anul 1748 a umblat printre Români patriarhul Antiohiei, *Silvestru*, îndeletnicindu-se anume cu vânzarea iertării de păcate pentru bani. Pentru 40—70 zloți da păcătoșilor o „șidulă“, în care între altele se spunea: „Smerenia noastră... am iertat pe fiul nostru sufletesc Daniil... încât și el a greșit, și pe Dumnezeu a mâniat, cu cuvântul cu gândul, cu voie sau fără voie și cu toate simțurile lui... Deci de acestea greșeli de toate și de legături îl slobozim și îl iertăm. Iscălit: Silvestru, cu mila lui Dumnezeu Patriarh al mării și dumnezeești

cetăți a Antiohiei și a tot Răsăritul.“ Hârtia aceasta s'a putut vedea și la Expoziția din 1906 sub nr. 3863. Nici când, dar nici când nu vor putea frații ortodoksi, să ne arate vre-o „țidulă“ de aceasta dată de Papa, pe care atât de mult îl hulesc.

De-asemenea n'au dat nici când Papii pașapoarte pentru lumea cealaltă, cum a dat Macarius arhiepiscopul Kiewului, pentru ca clienții lui să poată pătrunde în raiu: „Noi Macarius, din mila lui Dumnezeu, arhiepiscop al Kiewului, Volhiniei și întregii Rusii, cătră stăpânul și prietenul nostru, sfântul Petru, portarul Atotputernicului Dzeu. Prin aceasta adevărim, că azi un serv alui Dumnezeu cu numele prințul Teodor Vladimirski, a trecut la cele eterne. Îți recomandăm a-i înlesni de urgență intrarea în împărăția cerului. Noi l-am deslegat de toate păcatele săvârșite și i-am dat binecuvântarea noastră arhierască. Numai e deci nici o piedică pentru a nu fi slobod să treacă.

„Dar ca să se întâmple aceasta, l-am prevăzut cu acest certificat.

„Dat în mănăstirea noastră din Kiew, în ziua de 20 Iulie anul 1541. Cu smerenie, Macarius, arhiepiscop al Kiewului Volhiniei și Rusiei întregi.“ Originalul se păstrează în British Muzeum din Londra.

Istoricul Ionescu-Gion e silit să esclame: „Ah, călugării, înalții prelați ai Constantino-polei, Antiohiei, Alexandriei, Copadochiei,

Mirelor, Smirnei și tuturor locurilor depărtate din Răsărit, de câte ori venit-au în țările române și cu câte milioane dusu-s'au iarăș în preasfintele și de toate patimele lumești desbrăcatele lor eparhii! Veniau pentru o săptămână și ședeau câte doi ani... Au furat țara luându-i moșiile, făcând Liturghii nici odată mai jos de zece galbeni, și vânzând indulgințe — patamale scrise, cu cari pe piept se înmormânta credinciosul — atât de multe, încât după ce le isprăviau pe cele aduse din eparhia lor, puneau pe brânci tipografia mitropoliei din București să le tipărească alte sute." (Studii din istoria Fanarioților, București 1891, pag. 69-70). Iată unde și de cătră cine se practică, adevărata vindere de indulgințe!

32. Infalibilitatea Papei

„Prin infalibilitate se înțelege însușirea de a nu putea greși sau păcătui. Aceasta însușire o are — după învățătura bisericii noastre (ortodoxe) — numai biserica învățătoare în întregimea ei, adeca episcopii când sunt adunați în sinod. Biserica romano-catolică a falsificat și această dogmă cu rădăcini adânci în sf. Scriptură și Sf. Tradiție. În sinodul din Vatican, la 1870, s'a hotărît că papa este infalibil nu numai în chestiunile privitoare la credință, ci și în cele privitoare la moravuri, la administrație la disciplină, cu un cuvânt în toate atribu-

țiile sale de arhipăstor. O rătăcire mai grozavă ca aceasta nu se putea. Omul se vede aici îmbrăcat cu atribuțiile dumnezeirii! A avut dreptate Luter când a numit pe Papa Antihirist.“ (I. Mihălcescu op. cit. p. 217—218).

R. Cine în felul acesta se exprimă împotriva infalibilității papei, arată numai, că sau nici idee nu are despre ceea ce scrie, sau că vorbește numai din ură față de Biserica catolică. Dacă s'ar cunoaște învățătura adevărată a Bisericii catolice despre infalibilitate, nu s'ar scrie împotriva ei bazaconii, ca cele de sus. Ce ne învață Biserica catolică în conciliul din Vatican? Iată ce zic părinții conciliului: „Așadară noi ținând strâns și fidel tradițiunea primită dela începutul credinței creștine ... propunem și definim, că e dogmă descoperită de Dumnezeu că: Pontificele roman, când vorbește din Catedră, adecă atunci când împlinindu-și datoria de păstor și învățător al tuturor creștinilor, definește cu autoritatea sa apostolică supremă o învățătură de credință ori de morală, carea trebuie ținută de întreagă biserica, prin asistința divină, promisă lui în fericitul Petru se bucură de aceea infalibilitate, cu care (infalibilitate) dumnezeescul Răscumpărător voi să fie înzestrată biserica sa în definirea învățăturai *de credință și de morală*; și pentru aceea atari definițiuni ale Pontificalui roman nu se pot schimba din sine înseși, iar nu din consimțământul

bisericii. — Iar dacă cineva ar cuteza să contrazică definirea acesteia a noastre, de ce Dumnezeu să ferească: să fie anatemă”.

Iată adevărata învățătură a catolicilor despre infalibilitate! Din cuvintele conciliului se vede că *infalibilitatea nu înseamnă impecabilitate. A fi infalibil înseamnă a avea dela Dzeu darul de a nu putea greși, dar nu de a nu putea păcătui.* Nu se află nici un scriitor catolic cu mintea sănătoasă, carele să fi spus vre'odată, că papa nu poate păcătui. Și în ce e infalibil papa? Nu cumva și în administrație și disciplină, după cum, din ignoranță, ori mai bine zis din rea credință afirmă dl Mihălcescu? Nu. Ci numai când propune pentru toți credincioșii săi în calitate de Cap al Bisericii, o învățătură de *credință ori morală*; nimic mai mult. Dar atunci Papa e îmbrăcat cu atribuțiile dumnezeirii? E cu puțință așa ceva, că un om să nu poată greși? Da, e cu puțință! Cei patru Evangeliști au nu erau oameni și totuși, când au scris Evangeliile au fost infalibili? Prin urmare și Papa poate să fie infalibil, când în calitate de Învățător suprem proclamă deciziunile de credință. Infalibilitatea aceasta însă nu o are dela sine, cum n'au avut-o nici Evangeliștii, ci dela asistența Spiritului Sfânt. Deci toți creștinii, cari privesc sf. Scriptură, ca un izvor infalibil al credinței (cum o fac și ortodoxii noștri), declară prin aceasta, că oamenii pot fi infalibili. Creștinii ade-

vărați nu pot respinge infalibilitatea pe motivul, că e atribut divin. Până ce există un Dzeu atot puternic și atot știutor, El poate să apere pe un om de greșală.

În viața de toate zilele oare nu sunt deciziuni inapelabile, ținute ca și infalibile: deciziunile Curții de Casație? Dar apoi Luter nu se ținea pe sine infalibil: „De vreme-ce eu sunt sigur de ea (adecă de învățătura mea) eu vreau să fiu în virtutea ei judecător al vostru și al îngerilor, cum scrie sf. Paul (Gal. I, 18); așa că cine nu primește învățătura mea nu poate fi fericit.“ (Luther's Werke. Erleugen Ausg. XXVIII, 143)

N'am cetit, că vre'un teolog ordox să fi tăgăduit infalibilitatea lui Luther, cum tăgăduște pe a Papei, cu toate că pentru infalibilitatea celui dintâi n'avem nici o dovadă, pe când pentru infalibilitatea Papei avem destule.

Lui Petru și urmașilor lui le-a promis Domnul, că-i face piatra, pe carea va zidi Biserica sa, și porțile iadului nu o vor învinge pe ea. Papii deci sunt temelia Bisericii. Precum dela temelie depinde tăria și unitatea edificiului, tot așa și unitatea Bisericii depinde dela Petru și urmașii lui. Și după ce tăria și unitatea Bisericii trebuie să se verifice mai ales în credință; tăria și unitatea Bisericii depinde dela Petru și Papi, urmașii lui Petru. Dar fiindcă credința aceasta nu poate fi *invincibilă*, dacă ei nu ar fi infalibili, ei trebuie să fie deci infalibili.

Dacă s'ar clătină Petru, temelia Bisericii, atunci s'ar clătină și credința adevărată s'ar nimici Biserica zidită pe el, porțile iadului o ar învinge. Dar fiind că aceasta e cu neputință în urma promisiunii Domnului, rămâne cc Petru și urmașii lui, papii, să fie infalibili.

Dl. Hristos a dat lui Petru și urmașilor săi cheile împărăției carurilor, că ori ce vor lega pe pământ să fie legat și în ceruri (Mat. 16, 19). Dacă Dl. Hristos, le-a dat puterea aceasta a trebuit să le deie și darul infalibilității; căci altcum s'ar fi putut întâmpla, că Petru ori urmașii lui să lege ceva, sau să aducă vre'o hotărîre de credință greșită, carea pe baza cuvintelor Mântuitorului, ar fi trebuit aprobată și în ceriu; ceea ce e absurd.

Petru și urmașii lui au primit slujba de *a paște mielușei și oile* (Ioan , 21) D-lui. Și fiindcă datorința păstorului nu este numai de a governa turma, ci și de a o duce la pășune. De oficiul de pastor alui Petru se ține și pașterea Bisericii cu învățături bune. Și din motivul acesta deci, Petru și urmașii lui trebuie să fie infalibili, căci dacă nu ar fi infalibili, ar putea paște turma (biserica) cu învățături gășite, și astfel ar greși în credință întreagă Biserica, ceea ce nu se poate admite.

Cea mai limpede și puternică dovadă despre infalibilitatea papei, sunt cuvintele Domnului dela Luca 22, 31—32: *Simone,*

Simone, iată Satana v'a cerut pe voi să vă cearnă ca grâul; iar eu m'am rugat pentru tine, să nu scadă credința ta: și tu oarecând întorcându-te, întărește pe frații tăi". Aici ne spune Mântuitorul, că satana a cerut pe apostoli să-i ispitească cu privire la credință. Că e vorba de credință, o vedem de acolo, că Domnul Hristos sa rugat pentru Petru — și numai pentru el — ca credința lui să nu scadă. Și de ce a voit Dl, ca credința lui Petru să nu scadă? Din motivul, ca Petru la timpul său, să poată întări pe frații săi. Și fiindcă rugăciunea Dlui Hristos trebuie să fie ascultată, fiindcă El este Fiul lui Dzeu și Dumnezeu Tatăl totdeauna a ascultat rugăciunea dânsului: „Și eu știam că pe mine mă ascuți” — zice Dl la Ioan 11, 42 — drept aceea credința lui Petru, pentru carea s'a rugat Mântuitorul, nici când nu va scădea, cu alte cuvinte: Petru este infalibil.

Darul infalibilității nu s'a dat ca un privilegiu personal lui Petru, ci ca un dar perpetuu, ce aveă să treacă dela el la urmașii lui, la episcopii din Roma. Aceasta se vede de acolo, că cuvintele Dlui: iată satana v'a cerut pe voi, să vă cearnă ca grâul“ nu se mărginesc la nici un timp, ci se estind la toate timpurile. Dacă în toate timpurile vor fi ispite cu privire la credință, trebuie să fie și cine se întărească pe cei ispitiți, arătându-le credința cea adevărată. Deaici urmează, că rugăciunea Dlui nu s'a

făcut atât pentru Petru, cât mai ales pentru urmașii lui.

Dacă s'ar fi făcut numai pentru Petru, ar fi fost *zădarnică* și *superfluă*. Zădarnică, pentru că înainte de înviere, Petru a fost acela, carele a avut mai mare lipsă de întărire, el a fost cel mai ispitit și a și căzut; superfluă, pentru că după pogorîrea Spiritului Sfânt, toți apostolii au fost infalibili, și așa nu aveau lipsă de întărirea lui Petru. Rămâne deci, că oficiul de a întări pe frați în credință, avea să se deprindă după moartea apostolilor personal infalibili, când urmașii lor, episcopii, se vor afla între vârtejurile ereziilor de tot felul. Dar cine să-i întărească pe aceștia? Petru? El a murit în 67. Atunci cine? Nime altul, decât urmașii lui: Papii dela Roma.

Infalibilitatea Papei se poate dovedi nu numai din sf. Scriptură, după cum văzurăm, ci și din cărțile bisericii orientale, din scrierile ss. Părinți pe cari îi cinstesc și ortodoxii, din praxa sinoadelor ecumenice și din istoria bisericească. (Că ce ne spun *Cărțile bisericești*, vezi Nr. 13.)

Dintre ss. Părinți fie mai întâiu s. Vasile († 379), carele în epistola sa a 69-a scrisă către episcopii din Italia, când se adresează papei, iată cum vorbește: „Dreptul, care Domnul l-a dat sfinției tale e peste toată lauda: *pentru că datorința ta este a deosebi adevărul de falsitate și a vesti cre-*

dința părinților noștri fără nici o șovăială.“

S. Epifaniu († 403) vorbind despre mărturisirea dumnezeirei lui Isus din partea lui Petru, zice: *Intrânsul*, în cel ce a primit cheile cerului, în cel ce desleagă pe pământ și leagă în ceriu, *s'a întărit credința pe dep-lin*. Pentru că la el se desleagă toate chestiile de credință mai sublime (S. Epiphanius Ancoratus nr. IX.) S. Maxim Mărturisitorul († 662) îndeamnă pe ereticul Pyrrh să se legitimizeze înaintea Scaunului din Roma, și atunci toți îl vor socoti de ortodox.

„Dacă Pyrrh vrea se nu fie eretic, nu satisfacă acestuia *ori aceluia... ci grăbiască-se înainte de toate și satisfacă Scaunului din Roma. Pentru că satisfăcând acestuia, pretutindeni îl vor ține de un evlavios și ortodox.*“ De ce? Pentru că pe atunci era pretutindeni lățită credința, cum că Papa dela Roma nu poate greși în a declara pe cineva, că e dreptcredincios ori eretic. Pe atunci se chemau ortodoxi, cei ce țineau credința definită de Papa dela Roma. Urmași ai acelor ortodoxi se numesc cu emfază ortodoxi de azi, dar pe nedreptul, căci numirea aceasta nu le mai compete. S. Teodor Studitul († 826) zice despre Biserica din Roma: „Fiindcă Hristos Dzeu după ce a dat marelui Petru cheile împărăției cerurilor, i-a dat și demnitatea de a guvernă turma: *e necesar că toate inovațiunile, câte se fac de cei ce greșesc în biserică să se raporteze lui Petru, adecă*

următorului lui.“ Tot el zice, că dacă ar fi suspiciune despre credința lui „*să se ceară declarațiune dela Roma, precum a fost datina primită dela părinți din început.* Pentru că biserica aceasta este cea mai superioară dintre toate bisericile lui Dzeu, în carea Petru a fost cel dintâiu episcop cătră care zisese Domnul: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge pe ea.“ S. Ignățiu († 877) chiamă pe papa Nicolae „*medic universal*“ și „*pentru aceea mulți din antecesorii Sfinției Tale au șters și au nimicit în multe rânduri ereziile ivite, deja din timpurile cele vechi.*“ Așa dară și ss. Părinți au mărturisit, că Papii dela Roma nu pot să greșească în credință. De n'ar fi crezut în infalibilitatea lor, n'ar fi scris așa despre ei.

Sinoadele ecumenice încă au recunoscut infalibilitatea Papei, căci în osândirea ereziilor se țineau strict de îndrumările date de episcopul Romei, iar hotărârile totdeauna le supuneau aprobării aceluia. Numai după aprobarea papei aveau valoare hotărârile sinodale. Atunci se putea zice, cum a zis s. Augustin, când papa i-a trimis înapoi aprobate deciziunile luate în sinoadele din Africa contra Pelagianismului: *Roma locuta,*

causa finita. Roma a vorbit cauza s'a isprăvit, numai este apelare. Ar fi putut să vorbească așa, dacă nu ar fi fost firm convins despre infalibilitatea papei?

Papa Agaton impune părinților sinodului ecumenic VI. că : „*să nu schimbe nimic din ceea ce a hotărît el, pentru că toate bisericile și sinoadele ecumenice au înbrățișat totdeauna și au primit intru toate autoritatea bisericii din Roma, ca pe a mai marelui tuturor apostolilor*“. Părinții sinodului n'au protestat împotriva epistolei Papei, ci au primit-o cu supunere. Ba iată ce scriu în raportul lor către împăratul : „*Se lupta împreună cu noi supremul principe al apostolilor ; pentru că am avut pe imitatorul și succesorul aceluia, pe Agaton, carele prin epistole a desvălit tainele credinței. Cetatea vechei Rome a adus mărturisirea credinței, scrisă de Dumnezeu, și a făcut, că lumina zilei să răsară peste dogme dela Apus. Se părea hârtie și negreală, și prin Agaton vorbià Petru*“ (Harduin : Acta. Concil. tom. III. col. 1422-23). În sinodul ecumenic al VIII-lea s'a cetit epistola papei Adrian II. pe care au subscris-o toți părinții sinodului, cari erau în majoritate absolută greci.

Iată ce se ziceă în scrisoarea aceea : „*Prima mântuire este păzirea regulei credinței celei drepte. . . Și fiindcă nu se poate trece cu vederea zisa Domnului*

nostru Isus Hristos: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica mea“; acestea, ce s'au zis se dovedesc prin efecte: pentrucă în scaunul apostolic totdeauna s'a păstrat nepătată religiunea catolică și s'a ținut sfântă învățătura. Așa dară nevrând a ne despărți de credința și învățătura acesteia și urmând întru toate hotărârile sfinților părinți și ale episcopilor scaunului apostolic, anatemizăm toate ereziile etc. În sinodul ecumenic din Lyon, unde a fost reprezentată biserica răsăriteană ortodoxă s'a mărturisit: „Și precum e datoare biserica Romană să apere credința mai mult decât celealalte, tot așa e datoare, să definească cu judecata sa chestiunile de credință, ce s'ar ivi“. În sinodul dela Florența s'a hotărît: „Definim — zic părinții sinodului — că sf. Scaun apostolic și pontificele Roman“ are primatul peste biserica întreagă și pontificele Roman este urmașul fericitului Petru principelui apostolilor și adevăratul vicariu alui Hristos, și el este capul întregii Biserici și părintele și învățătorul tuturor creștinilor“. Așa dară părinții grecești, în concillile din Lyon și Florența au mărturisit destul de expres infalibilitatea papei, când învață pe toți creștinii, ori când definește o învățătură de credință pentru biserica întreagă.

În sfârșit însaș *mintea sănătoasă* ne arată, că papa trebuie să fie infalibil. Dl Hristos a voit că în Biserica sa să se

păstreze cea mai perfectă unitate de regim și de credință. Unitatea de credință însă, este imposibilă fără infalibilitatea unuia. Pentrucă conciliile ecumenice, cari ar fi chemate să se îngrijească de unitatea aceasta, se țin foarte rar; consultările episcopilor împrăștiați pe la scaunele lor, încă sunt împreunate cu multe greutateți. Și așa dacă papa n'ar fi infalibil, erezia, ce eventual s'ar ivi, s'ar putea lăți fără nici o piedecă, așa că conciliul ecumenic, care eventual s'ar întruni mai târziu, n'ar afla, decât o biserică sfâșiată. Prin urmare a fost convenient, ca Dl Hristos să se îngrijească a pune în Biserică pe unul, care să fie infalibil, și acesta e Capul ei, numit papa dela Roma.

Din cele spuse mai sus se vede, că infalibilitatea papei, definită ca dogmă în conciliul ecumenic din Vatican la 1870, nu e un adevăr nou de credință, ci e un adevăr descoperit de Dumnezeu și pururea crezut în Biserică. Nu e o rătăcire grozavă, ci definirea cu cuvinte clare a unui adevăr vechiu.

Tot în favorul infalibilității papei stă și faptul, că până acum pe scaunul sf. Petru din Roma n'a stat nici un papă eretic. Și de bună seamă, că aceasta nu e o întâmplare oarbă, când știm, cu câte greutateți au avut să se lupte, cât de multe și grele de înțeles au fost ereziile, ce s'au ivit în decursul veacurilor. În toate celelalte scaune patriarhale istorice, au fost și sunteretici.

E adevărat, că contrarii catolismului acuză de erezie pe papii Liberiu și Honorius I. Ce privește pe Liberiu, să ne dovedească acuzatorii lui, că mărturisirea credinții semnată de dânsul conține erezie. Iar Honoriu a fost condamnat de sinod nu pentru erezie, ci pentru negligență în reprimarea ereziei monotelitice.

Prin urmare, cine neagă infalibilitatea ori o ia în răs, sau nu știe ce vorbește, sau vorbește numai din ură față de Biserica catolică și augustul ei Cap.

Încă ceva. Dl Mihălcescu zice, că după învățătura bisericii ortodoxe, numai biserica învățătoare în întregimea ei, adecă episcopii când sunt adunați în sinod, este infalibilă.

Și noi catolicii admitem, că biserica învățătoare e infalibilă, și încă nu numai când e adunată în sinod sub prezidiul papei, ci și când fiecare episcop vestește cuvântul Dlui în dieceza sa, se înțelege, ținând totdeauna cont de deciziunile conciliilor, papilor și de Evangelie. Cum poate Biserica să nu fie infalibilă, când Dl Hristos e cu ea până la capătul lumii? Cum poate să nu fie infalibilă, când Dl Hristos ne-a impus sub pedeapsa de veci, de a ascultă de ea? Și atunci, se poate, ca cineva se fie osândit, dacă nu ar primi o învățătură greșită a Bisericii?

Prin urmare e un neadevăr a afirmă, că noi catolicii numai pe papa îl ținem de infalibil.

Dar dacă admitem infalibilitatea pentru Biserica învățătoare catolică, negăm cu desăvârșire infalibilitatea bisericii învățătoare ortodoxe. Motivul e, pentru că biserica aceasta a dat dovezi evidente, că nu e infalibilă. Și anume, în conciliile ecumenice din Lyon și Florența, biserica aceasta prin reprezentanții ei supremi, în mod oficial a mărturisit articole de credință, ca primatul papei, purgatorul, purcederea Spiritului sfânt și dela Fiul, pe cari azi nu le mai crede. Ei bine, așa ceva nu se poate întâmpla în o biserică infalibilă, o biserică cu care este Dl Hristos și Spiritul sfânt până la capătul veacului. Să ni se arate, când a mărturisit Biserica catolică vre'odată un adevăr, ca apoi să se lapede de el! Mai adaugeți, că șefii bisericilor ortodoxe de multe ori au fost eretici publici. Dintre cei 60 patriarhi Constantinopolitani dintre al II. și VII. sinod ecumenic 27 au fost eretici publici. Și totuși cu atari șefi, bisericile ortodoxe particulare întrețin „legături dogmatice“.

33. Intoleranța.

„Intoleranța catolicilor e o primejdie neîncetată pentru pacea religioasă“ (Brors. p, 113).

R. Că intoleranța francmasonăriei, a socialismului, a ortodoxilor, mai ales cum era în Rusia și cum începe acum și în România, e o primejdie pentru pacea religioasă,

o înțelegem; dar că biserica catolică ar primejdui pacea între oameni, aceasta nu se poate admite pentru că nici nu se poate dovedi.

În Anglia d. e. sub Enric VIII. și Elisabeta au fost uciși și chinuiți, schingiuiți, închiși, lipsiți de averi mai multe mii de catolici, numai și numai pentru că nu voiau să se lapede de religia catolică. Tot așa s'a întâmplat în Suedia, Norvegia, Danimarca și Olanda. În Franța revoluționarii francmasoni au trimis la ghilotină sute de mii de catolici nevinovați, între cari foarte mulți preoți. Că ce intoleranți au fost și Rușii schismatici se vede de acolo, că sub Alexandru I cei vre'o 20 milioane de grco-catolici din imperiul rus, au fost oprți de a mai avea legături cu Sfântul Scaun apostolic și au fost făcuți neuniți cu sila. Intoleranța protestanților din Germania o arată îndestul Kulturkampful, dela 1870—75. Au nu intoleranța protestantă a provocat multe rășboaie, între cari și pe cel de 30 ani? În suși Luter mărturisia: „Eu cred că trebuie să fie tocmai așa, ca anume, cei ce se fac evanghelici, sunt mai violenți după evanghelie (adeca după evanghelia lui Luther), de cum erau mai nainte. Durere, că noi vedem în fiecare zi, că cei ce au primit evanghelia poartă ure și invidii mai mari și mai încăpăținate, sunt mai zgârciți, mai nemanierați și intoleranți, de cum erau mai nainte sub papalitate“ (Luter: Hauspostille ed. Wolch. XIII. 2193, 2195).

Ca să ne convingem de intoleranța neuniților dela noi, e de ajuns a ne cugeta numai la felul cum scriu ziarele pe chestia concordatului împotriva bisericii catolice, la cele săvârșite la Cib, Poiana, Șesuri, la plicarea reformei agrare față de bisericile unite, la felul cum sunt tratați și amenințați slujbașii catolici.

Biserica catolică este intolerantă față de greșală, de eroare. Ea fiind stâlpul adevărului nu poate fi indiferentă față de neadevăr. Adevărul e pururea intolerant. Pe cei ce greșesc însă, ea nu-i urăște nici persecută, ci se nizește a-i lumină. Bisericile celealalte din contră sunt tolerante față de eroare și intolerante cu persoanele. Dacă au fost prigonite și popoare necatolice, eretice, lucrul se explică așa, că acelea *tulburau și ordinea publică*. Combăteau căsătoria, proprietatea, autoritatea. Nu e deci mirare, că ajungeau în conflict cu legile aspre din evul mediu. De multe ori sectarii luptau pentru a ajunge la puterea supremă în stat; așa s'a ajuns și la noaptea s. Bartolomeu în Paris (24 Aug. 1572).

34. Legea românească.

„Ortodoxii“ se mândresc cu legea lor zicând, că e românească și ne batjocuresc pe noi catolicii, că suntem de legea ungu-rească, papistașă și mai știu eu ce.

R. Înainte de toate le punem fraților ortodoxi întrebarea : de ce zic ei, că suntem de legea ungurească, și nu că suntem de legea italienească, franțuzească ori spaniolă, căci acești frați latini ai noștri sunt cu toții catolici, pe când între unguri sunt foarte mulți luterani, calvini și unitari ? Religia popoarelor romanice, latine peste tot, e cea catolică. Adevărata noastră lege strămoșească încă a fost cea catolică. (*v. Legea strămoșească*).

Cine cutează să vorbească despre o lege românească, arată numai, că nu pricepe mult, sau că e plin de răutate și voiește să înșele pe cei nepricepuți : E o mare greșală a crede, că Mântuitorul ar fi lăsat anume o lege pentru Români. Dl Hristos s'a pogorît din cer nu pentru *noi Românii* ci pentru *noi oamenii*. El nu a întemeiat o lege și o biserică curat românească (pe atunci nici nu există poporul român) ci a întemeiat o singură lege creștinească, o singură Biserică pentru toate popoarele : „Mergând învățați toate popoarele, învățându-i pe ei să țină toate, câte am poruncit vouă“. Dacă *toate* popoarele trebuie să țină *toate* adevărurile de credință vestite de Mântuitorul și apostolii lui și nu unele mai multe adevăruri altele mai puține, *urmează că toate popoarele trebuie să aibă una și aceeași lege*. Adevărurile de credință sunt ca și cele matematice : sunt aceleași pentru toți. Dl Hristos, n'a vorbit românește, nici măcar latinește

Sf. Scriptură de asemenea nu s'a scris în limba română.

Nu. Legea noastră nu e ungurească; nu zicem nici că e românească, ci zicem, că e creștină, căci este întemeiată de Hristos, și nu de v'run ungar. Dar cu atât mai puțin este românească legea fraților ortodoxi. Legea aceasta, deși în cele din afară aduce cu legea creștină, n'a fost făcută de Dl Hristos *anume pentru români*, nici n'a fost făcută de v'run român, ci e o lege curat grecească, făurită de doi patriarhi greci; Foție și Mihail Cerularie. Acești doi îngânfați au ridicat steagul răscoalei împotriva autorității puse de Dl Hristos în biserica sa. Așa că frații neuniți de loc n'ar trebui să se supere, dacă i-l am numi Foțiani sau Cerulariști, căci de fapt ei țin legea făcută de Foție și Mihail Cerularie. Că are multe părți și din legea lui Hristos, n'are nimica de a face, *căci dacă nu țin legea creștină întreagă*, așa cum a lăsat-o Mântoitorul, *nu le folosește nimic*.

În legea aceasta au căzut Români în urma legăturilor, ce le-au avut cu popoarele din peninsula balcanică. Le-a fost impusă cu forța. Înbrățișarea acestei religii a fost o nenorocire nespus de mare pentru Români. Folosindu-se de legăturile religioase au venit între Români o mulțime de greci hămisiți, care aici sau înbogățit, au pus mâna pe mitropolii, episcopii, mănăstiri și averile lor. Au luat totul pentru sine, iar pentru Români

n'au făcut nici o școală, nici o casă pentru copii săraci, n'au predicat cuvântul lui Dumnezeu, ca să lumineze poporul, cum făcea biserica catolică, ci l-a lăsat în întunec, ca astfel mai ușor să-l poată stoarce.

Dacă totuș vrem să vorbim de o lege românească, într'un înțeles oare care mai restrâns, atunci *aceasta numai cea catolică poate fi*. Aceasta e legea tuturor popoarelor romanice. În legea aceasta s'a născut și a crescut poporul român, aceasta i-a dat putere să înfrunte puvoiiul năvălirilor barbare; legea aceasta ne-a mântuit neamul și l-a ridicat din groapa, în care îl aruncase „Legea românească“ alui Foțiu și Cerulariu. Legea catolică ne-a deșteptat sentimentul național prin legăturile, în care ne-a pus cu Roma, mama noastră. Din Blaj a răsărit soarele Românilor și nu dela București. Ce românească mai era legea aceasta la 1700 când prin patriarhul Dositeu a dat episcopului Atanasie porunci aspre, ca cea dela pag. 98! Bun român mai era și episcopul acela, care la 1847 porunceă să se cânte sârbește Te Deum-ul în catedrala din Sibiu, iar la 1860 rupea cererile pentru stipendii ale studenților români, *pentru că erau scrise cu litere latine*, zicând: „Ce? pe astfel de scrisoare să vă dau eu stipendiu? Tu vrei să bagi literile latine în biserica mea? (Din memoriul lui Iosif Sterca Suluțiu, Par-tea III. pag. 173).

35. Legea strămoșească.

Toți Românii trebuie să țină la „ortodoxie,” e legea lor strămoșească-zic preoții neuniți.

R. Oare să fie chiar adevărat, că legea ortodoxă să fie adevărata lege strămoșească a Românilor? Răspundem hotărît, că nu. Peste tot, noi Românii, putem vorbi oare de o lege strămoșească a noastră? Strămoșii nostri Romanii au fost păgâni. Din coloniștii romani și din Daci s'a format poporul român. În timpul în care s'a format poporul nostru, s'a întâmplat și încreștinarea lui. Creștinismul l-au adus în parte coloniștii cu ei, și așa s'a lățit tot mai mult, până ce întreg poporul s'a încreștinat. Creștinismul acesta însă a fost un adevărat creștinism catolic, adus din Italia, unde nici pomină de neunire pe timpurile acelea. Cum că noi dela Latini am primit religia creștina, se vede și din cuvintele, prin cari se exprimă ideile fundamentale religioase, ca: Dumnezeu, Duminecă, cuminecătură, cruce, Paresemi, cari toate sunt cuvinte latinești. Și istoricii nostri mai de frunte, ca Onciul ¹⁾ Dobrescu, ²⁾ Pârvan, ³⁾ toți profesori de

¹⁾ „Papa Formosus în tradiția noastră istorică.”

²⁾ Cursuri, fasciculul 11 pag. 15—86 și fasc. 12. pag. 89—90.

³⁾ Contribuțiuni epigrafice la istoria creștinismului dacō-roman.

universitate, apoi dl. Șt. Meteș ⁴⁾ ne spun, că poporul român a primit creștinismul sub formă latină, a avut legături ierarhice cu Papa dela Roma și că aproape o mie de ani a fost romano-catolic. Mai târziu, ajungând sub dominațiunea Bulgarilor ni-au impus cu sila în biserică ritul și limba slavă, carea mai târziu în unele locuri a fost înlocuită cu cea greacă. Când Foție și ceva mai târziu Mihail Cerulariu au rupt biserica de ritul oriental de Biserica catolică, poporul român, fiind și el de ritul oriental, grecesc, a căzut și el în schismă, spre mare a lui nenorocire. La 1700, Români ardeleni s'au întors iarăș la sânul Bisericii catolice, dela care îi despărțise ticăloșia omenească și urgia timpurilor. În urma uneltirilor grecești și sârbești mulți au ieșit iarăș din sânul bisericii lui Hristos. Înainte de unire mulți Români erau cu totul calvinizați. Și acum se ne întrebăm: care e adevărata lege strămoșească a poporului român? De sigur nu cea „ortodoxă“ ivită abia la 8—900 ani după încreștinarea poporului român, ci trebuie se răspundem: *Legea catolică*, pentrucă aceasta a fost cea dintâie lege a poporului român și în carea s'a născut și a trăit aproape la o mie de ani. Foție numai pe la 860 pune bazele bisericii sale, pe carea o întemeiază cu adevărat Mihail Cerulariu la 1054.

⁴⁾ Istoria bis. și a vieții relig. a Românilor în Ardeal și Ungaria vol. I. pag. 17.

Așadară adevărata lege strămoșească a poporului român e legea catolică, unită cu Roma, și nu legea făcută de grecoteii Foție și Cerularie.

36. Lupta pentru investitură.

Lupta pentru investitură n'a fost altceva decât una dintre încercările papilor în râvna lor de a ajunge ei mai mari și peste regi și împărați — ziceau protestanții și după ei ortodoxii noștri.

R. Afirmarea de mai sus dovedește, că sunt unii oameni, cărora le place să vorbească bucuros despre lucruri, cari nu le cunosc, ori le cunosc rău de tot. Dacă vrem să fim drepti, trebuie să zicem, că lupta pentru investitură dovedește numai, că *Biserica catolică nu se pleacă înaintea cesaropapismului.*

Cesaropapismul era un sistem, — și există și azi în România, după cum o recunoaște un arhiereu ortodox — după care împăratul voia să fie în acelaș timp și papă, uzurpând puterea papală mai ales prin conferirea demnităților bisericesti. Lupta pentru investitură a ajuns la culme sub Henric al IV-lea, regele Germaniei. Acesta numia persoane nevrednice la scaunele mitropolitane, episcopești, abațiale și îi investia cu inelul și cârja, semnele puterii bisericesti. Ducând o viață desfrânată, avea lipsă de bani și așa a pus la vânzare demnitățile bisericesti,

conferindu-le celor ce dau o sumă mai mare. Aceasta era cea mai urâtă simonie. Împotriva uzurpării puterii spirituale, a negocierii neiertate și a simoniei s'a ridicat neînfricatul papă Gregoriu VII, pe care și istoricii protestanți *Voigt* și *Hurter* îl laudă pentru apărarea civilizației împotriva tirăniei imperiale. Ce s'ar fi ales de s. Biserică, dacă un desfrânat ca Henric IV, ar fi continuat — și după el alții și alții — să numească tot episcopi însurați, pretini de ai lui de petreceri, oameni fără nici o pregătire teologică? (Odată a numit de episcop pe mai marele grajdurilor sale!) — Ar fi ajuns unde se află acum biserica ortodoxă: o jucărie în mâna politicianilor. — Prin urmare lupta pentru investitură nu e altceva: decât lupta papalității împotriva numărului episcopilor din partea domnitorilor.

Tot omul cu scaun la judecată înțelege, că lupta din partea papei era justă și necesară. Ea nu se poate aduce ca o dovadă a ambiției papilor, ci mai vârtos dovedește ambiția împăraților, cari cu puterea voiau să iee drepturile papei. Dl. Hristos nu împăraților și regilor, ci lui Petru și urmaților lui, Papilor dela Roma, a încredințat guvernarea turmei sale cuvântătoare. Suveranul văzut al împărăției lui Hristos de pe pământ, al bisericii, este Papa și numai el are dreptul de a numi episcopi. Dacă în biserica catolică se întâmplă în câte o țară, că la aparență, Suveranul acelei țări nu-

mește episcopii, aceasta se întâmplă numai cu puterea primită dela papa prin un concordat și numai după ce papa și-a dat învoirea la numirea respectivului candidat.

Precum statul nu ar suferi, ca papa să numească pe magistrații statului, tot așa și Biserica lui Hristos, ca societate perfectă și independentă cum e, nu poate suferi, ca autoritatea lumească se numească pe episcopi și să-i investească cu insigniile demnității episcopoești, cari sunt inelul și cârja.

O biserică care nu-și poate apăra independența nici în lucrurile atât de esențiale, numai biserică creștină nu se poate numi. Motivul e pentru că episcopii aleși de laici, de parlamente, fiind adevărați robi ai partidelor și atârând existența lor pe scaunele arhieresti dela bunul plac al laicilor, de multe ori necredincioși, ba chiar desprețuitori ai bisericii, nu-și pot îndeplini slujba sublimă de păstori sufletești. Protejații liberalismului, și cei ce cu bani își cumpără voturile alegătorilor, numai păstori după inima lui Isus nu pot fi.

Lupta pentru investitură a încetat cu concordatul dela Worms la anul 1922. Împăratul a renunțat la conferirea demnităților bisericesti prin inel și cârje, a conces libertate bisericii în alegerea demnitarilor, deși aceasta se făcea în prezența delegațiilor împăratului; de aci înainte împăratul investia pe demnitarii bisericești numai cu sceptru, întru cât ei erau și stăpânii feude-

lor. Mai ales feudele acestea dăruite în mare parte de stat bisericii, au contribuit mult la ivirea neînțelegerilor dintre papa și împărat.

Trei dintre mitropoliții Germaniei aveau vot la alegerea împăratului, apoi după mărimea venitelor de pe feude trebuiau se ajute pe împărat și cu miliție în caz de războiu. De aceea împărații se străduiau să aibe și în scaunele episcopoești, oameni cari se pricep bine la mânuirea armelor și sunt buni diplomați, fără se iee în considerare și partea spirituală a oficiilor.

În conciliul I. ecumenic din Lateran (1123) s'a aprobat concordatul dela Worms, în înțelesul, că puterea spirituală vine numai dela biserică. Lupta pentru investitură a fost o luptă uriașă între cele două puteri supreme, cea bisericească și civilă. Cea dintâie își apără demnitatea și justiția, ceialaltă voia se pună mâna pe toate drepturile bisericii, făcându-și-o sclavă și dând curs liber tuturor pasiunilor. Biserica, ca supremul factor moralizător și sfințitor al lumii a pornit și dus la biruință lupta pentru purificarea moravurilor, pentru încetarea abuzurilor și restabilirea vechei disciplini sănătoase. Despre papa Gregoriu VII, carele a dus greul luptei acesteia, zice istoriograful protestant Gregorovius: „Biruința fără de arme a călugărului, are mai mult drept la admirația lumii, decât toate faptele de arme ale lui Alexandru cel mare, Iulius Cesar sau Napoleon.“

N'avem ce să ne mirăm de luptele acestea, când vedem că și azi, statele cu ori ce preț voiesc se poruncească în biserică. Cei dedați cu o biserică slăbănoagă și bisericile conștii de neputința lor, se înțelege că acuză cu încăpățănare și poftă de stăpânire pe Capii Bisericei catolice, când aceștia conștii de datorința lor, luptă pentru independența bisericii lui Hristos, și pentru stârpirea abuzurilor, ce eventual s'ar fi furișat în ea.

37. Misiunile.

„Și dacă cauți în biserica ortodoxă să descoperi vre'o *misie* sau să numeri *misionarii*, pe cari îi trimit (patriarhii greci) să evangelizeze păgânii, — în mijlocul cărora trăiesc, — ești surprins că misiile și misionarii *lipsesc la apel*“. (Dr. N. C. Paulescu: Sinagoga și biserica vol. II. p. 57). Ce sunt misiunile bisericei catolice, pe cari biserica ortodoxă nu le are, ba se face că le chiar desprețuește? (Ibidem).

R. Misiunile nu sunt altceva decât împlinirea poruncii Domnului Hristos, date apostolilor: „Mergând învățați toate popoarele...“ Care biserică nu împlinește porunca aceasta, nu se poate socoti pe sine de a lui Hristos, ori cât s'ar numi ea de creștină și dreptcredincioasă.

În biserica catolică putem deosebi două feluri de misiuni: a) *Misiunile dintre*

păgâni, cari au de scop principal convertirea acestora la creștinism; b) *Misiunile ce se țin între creștini*, cari au de scop principal întărirea acestora în credință și îndreptarea moravurilor.

Misiuni de felul din urmă se țin și în biserica noastră unită. Ele sunt un șir de slujbe sfinte, ținute în biserică, timp de mai multe zile, la cari preoții misionari vestesc cuvântul lui Dumnezeu, spre a lumina poporul, iar credincioșii prin mărturisire și cuminecare primesc harul dumnezeesc, pentru a putea duce o viață nouă într'adevăr creștinească. Misiunile se țin pentru regenerarea sufletească a poporului, ca să se desbrace de omul cel vechiu supus patimilor și să se îmbrace în omul cel nou, carele este după Hristos. În predicile ce se țin la misiuni, se arată care este scopul omului, datorința de a-l ajunge, pedecile cari opresc pe om de a ajunge la scop, mijloacele prin cari se pot delătura pedecile acestea (păcatele), să arată cum trebuie rânduită o viață creștinească prin împlinirea datorințelor față de Dumnezeu, de sine însuși, de aproapele, de patrie.

Unde este primejdia să se lățiască sectele pocăitismului, acolo se ține și o predică, în care să se combată greșelile acestor sectari, atât de primejdioși și din punct de vedere național. Scopul misiunilor noastre în mijlocul poporului este, a lupta în contra imoralității și a sectelor subverzive, amân-

două atât de răspândite acum, după marele războiu. Nici n'au visat membrii reuniunilor de misiuni, să samene vrajbă între uniți și neuniți, după cum i-se năzărește nu știu cărui erou de tufă, carele prin însinuări perfide vrea să atragă atențiunea autorităților civile asupra reuniunii de misiuni din dieceza Lugoșului, ca asupra unei instituții primejdioase binelui public.

Pe lângă toate denunțările perfide ale dușmanilor bisericii lui Hristos, biserica noastră va continua a ține misiuni între popor, pentrucă așa pretind interesele sufletești ale poporului și interesele naționale. Fapt e, că după războiul mondial moralitatea a scăzut foarte; pe lângă aceea se așează între noi tot mai mulți de aceia, de a căror instrucție religioasă nu s'a îngrijit nimeni, și așa duc o viață, care numai creștinească nu se poate numi. Biserica adevărată are datorința de a se îngriji de ridicarea morală a credincioșilor săi și de a-i întări împotriva primejdiilor. Apoi e lucru știut, că o țară nu poate înflori fără de a avea o puternică bază morală. Baza aceasta lipsește azi României. Biserica catolică lucră și va lucra din răspuțeri la așezarea bazei acesteia. Înalt Preasfințitul nostru Mitropolit dela Blaj, Dr. Vasile Suci, a spus, că biserica gr. cat. „*până acum a făcut pe Români Români; iar de acum înainte are să facă pe creștini creștini*“. Da, pentrucă sentimentul național, care este elementul

esențial la unitatea națională, Biserica catolică prin școlile și apostolii ei l-a deșteptat în sânul poporului românesc, pe lângă toate piedecile ce i-le-a pus biserica ortodoxă. În noua muncă de încreștinare a poporului nostru, de executare a programului primit dela întemeietorul bisericii dela Hristos, știm bine, că va întimpină mari greutăți din partea bisericii ortodoxe, carea nu-și bate capul cu așa ceva, având ea cu totul altceva de făcut, decât să se ocupe și cu predicarea cuvântului lui Dumnezeu, cu administrarea sf. Taine, cari sunt lucruri grele, obositoare, cari pretind multă pregătire, lăpădare de sine, și pe deasupra nu aduc parale.

Noi preoții catolici știm, că acestea daruri cerești gratis le-am primit, gratis le și dăm. Mereu ne sună la urechi cuvintele sf. Paul: „Vai mie, de nu voiu predică“. Nici nu voim să ne acuze lumea, ca pe preoții din legea veche, cari nu-și împliniau datorința: „Câni muți, cari nu știu lătră“.

38. Ortodoxia.

„Ortodoxilor“ le place nespuse de mult, să se fălească cu „ortodoxia“ lor. Zic, că sunt ortodoxi, ceea ce ar însemnă, că sunt dreptcredincioși.

R. Că ortodoxia, sau dreapta credință, în sine e bună, nime nu o trage la îndoială; dar că „ortodoxia“ neunită nu e bună, nici adevărată, încă e sigur. Și iată de ce. Cuvântul „ortodox“ s'a inventat pe timpul când în Răsărit bântuiau multe și mari erezii, adecă greșeli în credință.

Biserica, ca mamă îngrijitoare de mântuirea vecinică a fiilor săi, își adună episcopii în concilii sau soboare ecumenice. În adunările acestea, convocate de mai marele episcopilor, de Papa dela Roma, se examină s. Scriptură, s. Tradiție, ca să se vadă, ce a învățat Dl Hristos, ss. Apostoli, și ce s'a crezut în biserică până la timpul acela. Dupăce statoriau, care este adevărata credință, față de ceice credeau altcum, o scriau în cuvinte cât se poate mai limpezi și o trimeteau în formă de epistolă la Papa, să o subscrie și s'o publice Bisericii întregi.

Acei credincioși, cari primiau și mărturisiau credința stabilită, ca mântuitoare a sufletelor și întărită de Papa

prin subscriere, se numiau ortodoxi sau dreptcredincioși: Va să zică, pe timpul acela se numiau ortodoxi acei creștini, cari trăiau în legătură de dragoste și supunere cu Papa dela Roma. Țineau mult la aceea, ca să trăiască în legătură cu papa, deoarece știau că Papa e infalibil, când definește adevăruri de credință și morală.

Din cele de mai sus orișicine poate vedeă, că frații nostri rătăciți numai pe nedreptul se numesc ortodoxi. Ei țin numai numele, dar nu și credința vechilor ortodoxi, cu adevărat dreptcredincioși. *Azi adevărații ortodoxi, sau dreptcredincioși, suntem noi gr. catolicii*, căci mărturisim credința cea adevărată, și recunoaștem și autoritatea supremă pusă de Dl. Hristos în Biserica sa, cum făceau și vechii ortodoxi. Neuniții au încetat de a mai fi cu adevărat ortodoxi, când luându-se după Foșie și Cerularie, au ieșit din Biserica lui Hristos.

39. Papa.

Ortodoxii și împreună cu ei protestanții zic, că Papa nu e capul Bisericii, căci Capul Bisericii este Dl Hristos; că puterea ce o deprinde nu e dela Dl. Hristos, ci a primit-o dela împărați ori conciliile ecumenice; sunt prea dornici de domnie și stăpânire: vreau să cucerească lumea întreagă; apoi au fost atâția papi răi, etc.

R. Și noi catolicii recunoaștem pe Domnul Hristos de Cap al Bisericii; dar Dl. Hristos este *Capul nevăzut al Bisericii*. Sf. Biserică fiind întemeiată ca *societate văzută*, Dl. Hristos cu înțelepciunea sa dumnezeiască a trebuit să-i deie și un *cap văzut*. Și Dl. Hristos l-a și dat în persoana sf. apostol Petru, căci nu se poate închipui o societate văzută cu un cap nevăzut.

Dl. Hristos chiar la începutul vieții sale publice, când mai întâiu a văzut pe Simon alui Iona, i-a schimbat numele în Petru, dând celorlalți apostoli să înțeleagă, că are ceva de

gând cu el. Ceva mai târziu i-a promis solemn, că pe el va zidi biserica sa: „*Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi biserica mea, și porțile iadului nu o vor învinge pe ea. Și voi da ție cheile împărăției cerurilor, și orice vei lega pe pământ, va fi legat și în ceruri.*“ (Mat. 16, 18-20). Prin cuvintele aceste Dl. Hristos zice, că pe Petru îl va pune de temelie Bisericii sale. Temelia dă tărie și unitate edificiului. Intr'o societate tăria și unitatea atârnă dela autoritatea supremă. Deci dacă Domnul a promis, că pe Petru îl pune de temelie, atâta a voit să zică, că pe el îl va pune mai mare, lui îi va da autoritatea supremă.

După învierea sa din morți, arătându-se Domnul apostolilor săi la lacul Tiberiadei, a zis lui Petru: „*Paște mielușei mele, paște oile mele*“ (Ioan 21, 15--17). Mielușei sunt credincioșii de rând, iar oile episcopii și preoții. Toți aceștia formează turma cuvântătoare alui Hristos. Intreagă turma aceasta Hristos Domnul a în-

credințat-o lui Petru, ca el s'o guverneze și s'o conducă cu poruncile dumnezezești, și s'o pască cu învățăturile cerești.

Sf. Biserică, și după părerile teologilor ortodoxi, e infalibilă. Deci dacă și ea explică lucrurile de mai sus ale Sf. Scripturi așa cum le explicăm noi, nu rămâne decât a recunoaște pe Petru mai mare în Biserică. Iată cum explică sf. Biserică în *cărțile sale liturgice* lucrurile de mai sus: „Stăpâne mult îndurate Doamne Isuse Hristoase, Dumnezeuul nostru, carele pe verhovnicul învățăceilor și apostolilor tăi Petru ai zidit biserica ta, și i-ai dat lui cheile împărăției cerurilor“ (Rug. II dela mort. Molitvelnic, Sibiu. Tipogr. arhidiecezenă 1874 p. 446.) (E adevărat, că unii preoți ortodoxi cetesc pasajul de mai sus: Stăpâne mult îndurate D-ne Isuse Hristoase, carele pe apostolii tăi ai zidit biserica ta etc., deși în carte e tipărit negru pe alb, așa după cum am citat noi). Iar despre locul al doilea cetim: „Mai întâiu pe tine te-a pus, Petre, mărturisitor iubirii celei spre Hristos, Cuvântul cel ce știe toate, ca un Dumnezeu: Pentru aceasta și turma sa cea iubită ție și-a încredințat.“ (Mineul luni lunie p. 295, edit. Sf. Sinod, București 1894).

Cumcă apostolii și evangeliștii încă au fost convinși despre întâietatea lui Petru, se vede de acolo, că în cataloagele aposto-

lilor pe Petru îl pun totdeauna în locul prim, pe când pe ceilalți îi schimbă.

Petru așa s'a purtat între apostoli, în cât se vede îndată, că avea putere peste ei. Așa d. e. el dispune, să se aleagă alt apostol în locul lui Iuda, el predică mai întâiu și apără pe apostoli în ziua de Rusalii, el rostește judecată asupra lui Anania și a Safirei, el condamnă pe Simon Magul. el vizitează toate bisericile — și pe cele ce nu le întemeiase el, el primește mai întâiu pe păgâni în biserică, pentru el se roagă biserica întreagă, de el se alipesc cei din Antiochia, părăsind pe Paul etc.

Superioritatea aceasta a sf. Petru peste ceilalți apostoli o mărturisesc și *cărțile liturgice ale bisericii ortodoxe*. (Vezi Nr. 13. Cărțile bisericești p. 1-2.)

Așadară primatul sf. Petru și al urmașilor săi, al papilor dela Roma își are baza în sf. Scriptură, lucru ce și biserica orientală îl recunoaște în cărțile sale liturgice, în cari este depusă o parte a sf. Tradiții, adecă a celuiialt isvor al descoperirii dumnezeești. Și biserica nu se poate înșela în compunerea laudelor sale dumnezeești, căci este infalibilă. Dacă sf. Petru chiar de Mântuitorul a fost încredințat să pască mie-lușei și oile Domnului, dacă lui i s'au dat cheile împărăției cerurilor, dacă tot ce leagă ori desleagă el pe pământ, este legat ori deslegat și în ceriu, atunci el și urmașii lui nu pe nedreptul și-au însușit o putere atât

de mare. Din cuvintele Mântuitorului se vede apriat, că Petru e vicarul sau locțiitorul Domnului pe pământ, el e suveranul împărăției lui Dumnezeu de pe pământ, e independent de oricine, e Invățătorul, Păstorul și Părintele tuturor popoarelor.

Să fi primit doară Papii puterea lor cea mare și demnitatea aceea sublimă dela împărați și dela soboarele ecumenice?

Dela care împărat? Când și unde? Dela împărații creștini? Dar o aveà deja și mai înainte. Au nu și-a deprins Papii puterea lor peste biserica întreagă și înainte de Constantin cel mare? Papa Clemente, cam pe la 100, au n'a amenințat pe cei din Corint cu pedepse aspre, dacă nu se supun mai marilor lor? De ce nu au recurs Corinteni la apostolul și evangelistul Ioan, carele trăia încă și petrecea nu departe de Corint? De ce tocmai papa Clemente a trebuit să facă ordine în biserica lor? Pentru că știau ei bine, că Clemente e urmașul sf. Petru, și prin urmare el e suveranul Bisericii, carele are putere peste toți. Papa Victor I. de ce a silit la 199 pe cei din Asia, să celebreze Paștile deodată cu ceialalți creștini și nu cu Jidovii? Împăratul păgân Aurelian au nu îndrumă pe cei din Antiohia, să se întoarcă cătră episcopul din Roma, căci acela e mai mare peste creștinii de rând și peste episcopi?

Nu cumva dela soboarele ecumenice a primit a demnitatea aceasta? Nu, căci iată

ce zice în privința aceasta cel dintâru și cel mai de frunte sobor ecumenic în epistola, ce au scris-o Părinții acelu sobor către papa Silvestru, în care îl roagă să întărească canoanele și credința statorită de ei: „Trebuie să știe toți bărbații catolici, că s. biserică din Roma n'a obținut primatul prin decrete sinodale, ci prin glasul din Evanghelie al Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, precum a zis fericitului Apostol Petru: Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi biserica mea.“ (Harduin, Acta Concil. Tom. I. Concil. nicean. Praefatio col. 309).

Insuși *Pidalionul*, cartea de legi a bisericii orientale recunoaște, că Papa e mai mare și peste soboarele ecumenice, când scrie: „In cele șapte soboare dintâi nici un Papă n'a fost în persoană de față; iar în al II-lea și al V-lea, papii Damasus și Vigilius nici personal, nici prin delegați n'au fost de față, dar soboarele aceste sunt ecumenice, pentrucă pe acelea Papii le-au primit subscriindu-le“.

Ce zic ss. Părinți? Și ei cu toții mărturisesc că Petru a primit puterea mai mare în biserică, și că puterea aceasta a trecut și la urmașii lui, la papii dela Roma. Să auzim numai pe doi. S. Ioan Gurădeaur zice că „Dl Hristos de aceea și-a vărsat sângele, ca să poșeadă oile, ca pe o proprietate necontestată, pe care a concretizat-o în grija lui Petru și a următorilor lui“. (Cartea

II. Despre preoție.) Iar s. *Ciril* din Alexandria scrie: „Trebue că noi, ca membrii să ne alipim de capul nostru carele e Pontificele roman și Scaunul Apostolic, căci de acolo trebue să întrebăm, că ce trebue să credem și ce să ținem. Pentrucă numai acela are drept de a osândi, a corege, a pedepsi, a hotârî, a dispune, a legă și deslegă“. Și pe câți alți nu i-am mai putea aduce. Împotriva primatului papei apoi nu e nici unul. (Vezi nr. 12-14 din seria „*Să fie lumină!*“)

Mintea sănătoasă încă ne spune că Biserica, ca o societate văzută cum de fapt e, trebue să aibă un cap văzut. Orice societate își are capul său. Un sat cât de mic își are primul său; în fruntea plasei stă primpretorul în a județului prefectul, în a țării regele. În Biserică vedem că în fruntea unei parohii stă preotul, în a districtului protopopul, în a diecezei episcopul. Trebue să fie cineva și peste episcopi, căci dacă nu ar fi, nu am putea vorbi de biserică, ci numai de bisericile lui Hristos, căci atâtea biserici ar fi, câți episcopi. Aceasta ar fi împotriva Sf. Scripturi, din care aflăm, că Mântuitorul a în-

temeiat numai o biserică. Prin urmare și în fruntea Bisericii trebuie să fie un singur cap văzut.

De aceea Dl Hristos, i-a și dat un cap văzut în persoana sf. Petru. Dar fiind că sf. Biserică a fost întemeiată de Răscumpărătorul pentru mântuirea tuturor oamenilor, a fost de lipsă să rămână așa cum a întemeiat-o El, până la capătul lumii. A trebuit să rămână și capul văzut după moartea lui Petru. De aceea adevărată Biserică a Dlui Hristos a recunoscut totdeauna de cap văzut al ei pe episcopul din Roma, carele e urmașul sf. Petru. Puterea papilor dela Roma, au recunoscut-o toate soboarele ecumenice, toți ss. Părinți, după cum văzurăm în parte și mai sus.

Supremația papei dela Roma peste Biserică întreagă a recunoscut-o și Foție, autorul schizmei, când a cerut dela papa să-l recunoască de patriarh și să trimită delegați sub prezidiul cărora, să se țină un conciliu.

Biserica orientală a recunoscut

în mod oficial prin cei mai aleși reprezentanți ai ei, primatul de iurisdicțiune al papei, când în sinodul ecumenic din Lyon (1274) a mărturisit că: „*Primatul și principatul suprem și deplin al bisericii din Roma peste întreagă biserica catolică, pe carele l-a primit cu plinirea puterii dela însuși Domnul*“, iar în cel din Florența (1439): „*Definim, că Sfântul Scaun apostolic și pontificele Roman are primatul peste biserica întreagă, și pontificele Roman este urmașul fericitului Petru, principelui apostolilor, și adevăratul vicar alui Hristos, și el este capul întregii biserici și părintele și învățătorul tuturor creștinilor și lui i-s'a dat, în persoana sfântului Petru, din partea Domnului nostru Isus Hristos, putere deplină de a paște, de a cârmui și de a guvernă biserica universală, precum se află și în lucrările conciliilor ecumenice și sfintele canoane.*“ — Textele acestea trebuie să le primească și ortodoxii de azi. De ce? Pentrucă dacă nu le primesc, atunci trebuie să recunoască, că biserica lor a greșit, când a recunoscut

în mod atât de solemn primatul papei. Prin aceasta și-ar tăia creanga de sub picioare, pentrucă recunoscând greșala bisericii lor, recunosc că nu e infalibilă, prin urmare că nu e alui Hristos. Biserica lui Hristos nici când nu greșește în adevărurile de credință, nici când nu propune de crezut un lucru pe care mai nainte l-a tăgăduit, ori tragăduște ceea ce mai nainte a propovăduit; așa ceva poate numai o biserică lipsită de conducerea și luminarea Spiritului Sfânt. Și vedem, că biserica ortodoxă o face. Urmarea e, că la nici un caz nu poate fi biserică adevărată alui Isus Hristos!

Autoritatea mai mare în biserică nu poate fi conciliul ecumenic, pentrucă de autoritate supremă este lipsă foarte des, iar conciliile ecumenice se adună foarte rar. Dacă ar fi adevărată teoria aceasta, atunci luându-ne după părerea unor ortodoxii, biserica lor ar fi fost tot fără de cap dela 787 încoace, când s'a ținut cel din urmă conciliu ecumenic, primit de toate bisericile neunite. — P e lângă aceea conciliul nu poate fi fără de

cap. Care e capul acela? Istoria ne spune, că toate conciliile ecumenice au fost întărite de papa, și numai așa au avut valoare.

Luptele ce le-au purtat Papii cu împărații ori cu guvernele civile, nu au avut de scop supunerea acestora, ci numai apărarea drepturilor Bisericii, stârpirea abuzurilor și a nerânduelilor, ce se furișaseră în viața bisericească și creștină. Papii nici când nu s'au luptat ca se ajungă de împărați lumești (cum doriă Cerularie, desbinătorul bisericilor!) peste popoare, ci numai pentru a aduce pe toți la lumina credinței, a-i face supușii lui Hristos și ai pregăti pentru viața vecinică. Dacă papa trimite misionari în toate părțile lumii, aceasta nu i-se poate lua în nume de rău, căci așa făcând își împlinește o datorință gravă, și împlinește porunca Domnului Hristos: „Mergând învățați toate popoarele...” Numai aceia se scandalizează de acțiunea misionară a papei și-l acuză pentru ea, cari nu sunt în stare se facă nimic pentru lățirea credinței Dlui Hristos. De ce ură trebuie se fie ei stăpâniți, când nici încreștinarea păgânilor nu o văd cu ochi buni!

Ce privește chestia cu papii răi, vezi punctul *Papii răi*.

Părinții ortodoxilor de astăzi se plecau cu smerenie înaintea urmașului sf. Petru

zicându-i: „Prea fericitului și Preasfântului și întocmai îngerilor întru Hristos Părintele Părinților și *Stăpân a toate adevăritele biserici*, ca niște robi ție înaintea căzând sărutăm urmele picioarelor Măriei și Preasfinției Tale, Putere și Domnie.“ (Pravila de Târgoviște 1652, pag. 434, glava 395).

40. Papii răi.

Dușmanii Bisericii catolice neagă sfințenia acesteia, și nu admit că ea ar fi școala indefectibilă de moralitate, din simplul motiv, că Papii ei câte odată au dat exemple de corupție, și în anumite epoce Scaunul lui Petru a fost dezonorat de șcandalele papilor.

R. În principiu admitem și noi catolicii purtarea mai puțin corăspunzătoare demnității lor înalte alor 2—3 papii. Din aceasta însă nici decum nu se poate deduce ceva contra sfințeniei Bisericii în general. Papii sunt infalibili, când definesc vre'un adevăr de credință ori de morală, ce trebuie crezut de toți catolicii, dar nici decum ei personal nu sunt impecabili. Infalibilitatea îi apără de a nu greși în credință, nici decum însă de nu putea păcătui în viața lor privată.

2. Ce privește apoi faptele: a) Cei 261 papi, afară de 2—3, au fost cu toții model de virtute; mai bine de 60 ani au fost declarați de sfinți; cea mai mare parte dintre ei s'a bucurat de stima și admirația contemporaniilor.

b). Numărul Papilor, cari au dus o viață nu tocmai corespunzătoare oficiului lor înalt și sfânt, e extrem de mic; mai departe nu trebuie să uităm, că cea mai mare parte din faptele atribuite unor Papi, în partea cea mai mare sunt exagerate, denaturate, chiar anume scornite. Dovadă clasică despre aceasta avem în scornirea despre Păpeasa Ioana, una dintre cele mai mari minciuni istorice, precum o recunosc înșiși protestanții.

c) Figura multor Papi, pe nedreptul falsificată din partea unor scriitori dușmani ai bisericii, a fost pe deplin restabilită de istorie și încă chiar prin mijlocirea unor istorici necatolici. Marele și sfântul Pontifice Grigorie VII și Inocențiu III au să mulțamească la doi istorici protestanți, lui Voigt și lui Hurter, dacă azi sunt recunoscuți de toți, ca cei mai mari oameni ai neamului lor și de apărătorii civilizației împotriva pretențiunilor tiranice ale domnitorilor Germaniei.

d) În sfârșit nici un Papă, ori cum a fost purtarea lui personală și privată, n'a decretat nimic contra curățeniei credinței ori a bunelor moravuri: ceeace e o dovadă despre asistența continuă promisă de Dl Hristos Bisericii sale. Pe lângă toate semnele de corupție și decadință, Biserica catolică totdeauna s'a știut ridica din starea tristă, în care se află. Chiar și în timpurile acelea ea a avut sfinți, semn că și atunci Spiritul Sfânt lucra într'ânsa și că purtarea

slabă alor câțiva nu o făcea să înceteze de a fi Biserica lui Hristos, carea este asemănată de însuși Intemeietorul ei cu o holdă, în care este și grâu bun și neghină, cu o mreje în care se prind și pești buni și răi. Numai sectele necatolice ajunse odată pe povârnișul decadinței nu se mai pot întoarce pe calea cea bună și nici chiar în epoce de înflorire nu pot arăta vre'o dovadă, că ar fi sfinte, necum să producă sfinți.

Dintre papii răi se amintește mai des — ca să nu zicem exclusiv — numele lui Alexandru VI. Nici noi nu voim a-l scuză de păcatele sale, dar și aceea e adevărat, că o mulțime de fapte, ce i se împrută, sunt numai scornituri. Trebuie să judecăm pe oameni în lumina timpului lor. Pe atunci moravurile erau foarte decăzute atât la curțile împărătești și regești, cât și între popor, și așa viața mai puțin creștinească chiar a unui cleric nu scandaliză așa de tare pe credincioși. Deși viața lui Rodrigo Borgia era bine cunoscută, alegerea lui de papă a fost salutată cu mare bucurie. El avea toate calitățile unui bun principe secular, dar eră lipsit de calitățile unui bun cleric, cu atât mai mult de ale unui papă.

Papi slabi au mai ajuns pe scaunul s. Petru, când peste Roma stăpâniă facțiunile politice. Acestea se amestecau și în alegerea Papilor; îi depuneau pe cei vechi și alegeau din partida lor de multe ori persoane prea tinere și necorespunzătoare

oficiului de Păstor suprem al Bisericii lui Hristos. Trist nume și-a lăsat în istorie în privința aceasta două femei: Teodora și Maroția, cari având puterea politică în mână alungau, înveninau pe Papii buni și în locul lor puneau neamuri și fii de ai lor. Atari disordine nu compromit sfințenia Bisericii, ci dovedesc numai, că Biserica e mai înfloritoare când e libera a se desvoltă după principiile sale. Corupția vine în ea numai prin amestecul laicilor, prin urmărirea de scopuri politice și a intereselor omenești.

Istoria Papilor scrisă în mod leal și imparțial nu poate strica Bisericii, nici nu clatină credința credincioșilor. Papa Leo XIII a deschis și arhivele secrete ale Vaticanului, ca astfel să se scrie o istorie adevărată, bazată pe documente reale. El zicea, că istoria nu trebuie să spună nimic fals, și nu trebuie se tacă despre nimic, ce e adevărat: Biserica se teme numai de ignoranță, de reacredință și calomnie.

41. Păpeasa Ioana.

Atât de jos a decăzut papalitatea, încât a ajuns pe scaunul papal și o femeie cu numele Ioana — zic unii ortodoxi luându-se după protestanții vechi.

R. Protestanții de azi nu mai susțin o bazonie, ca aceasta, carea nu e altceva decât o glumă proastă, de care sau folosit mai ales protestanții la început, când în

ura lor spuneau atâtea și atâtea lucruri ne-sărate la adresa Papei. Fiindcă lovește în numele cel bun al papalității, se înțelege că și unii ortodoksi o primesc cu dragă inimă.

Păpeasa aceasta după unii ar fi domnit 2 ani, 5 luni și 4 zile între sf. Leon al IV-lea și Benedict al III-lea pe la anul 855.

Cumcă e numai o poveste de prost gust, se vede din următoarele:

1. Foșie, patriarhul Constantinopolului, abia la 6 ani după aceasta, la 861, s'a revoltat împotriva Papei, pe care de ciudă, că nu l-a întărit de patriarh, îl acuză de erezie și câte toate. Dar se poate oare, să nu fi cunoscut un scandal atât de mare, să nu-l fi amintit între acuzele sale și să nu-l fi trimbițat în lumea întreagă, când chiar și de celibat și de barba preoților se acăță? El însă nu face nici o amintire despre păpeasa Ioana, semn că pe atunci nu se știa nimic despre ea.

2. Prima amintire despre ea se face cu 5 veacuri mai târziu, iar Centuriatorii de Magdeburg au vestit-o ca un adevăr istoric. Puțini au și crezut-o, istoricii adevărați însă totdeauna au ținut-o de scornitură.

3. Intre Leon IV și Benedict III nici nu este loc pentru alt papă: a) În toate cataloagele Papilor după s. Leon IV (847—855) urmează Benedict III (855—858); b) Pe o medalie comemorativă se află scultați împăratul Lothar I (840—855) împreună cu Papa Benedict III. Dar împăratul Lothar a

a murit în 855; dacă în medalie e împreună cu Benedict, trebuie să deducem, că în 855 Benedict III era deja papă. c) Arhiepiscopul de Reims, Hincmarus, trimisese la Papa s. Leon IV o delegație. Delegația pe drum a auzit, că Papa Leon a murit. În loc să se reîntoarcă acasă, și-a continuat calea, socotind că încurând se va alege alt Papă. De fapt, când a sosit delegația la Roma, a și aflat ales de Papă pe Benedict III. Unde rămâne deci loc pentru pretinsa Păpeasă Ioana, să domnească 2 ani și mai bine, ori după alții 19 ani?

4. Istoria vieții ei încă arată, că e opera închipuirii. Se naște în Germania, îndrăgostindu-se într'un călugăr din Fulda, se dă de bărbat, fuge cu el la Paris, unde ia doctoratul, umblă apoi prin Atena, în sfârșit ajunge la Roma, unde ajunge renumită și e aleasă Papă cu numele Ioan VIII. Fiind descoperită are o moarte tragică.

Multe contraziceri încă dovedesc, că numai de o scornitură poate fi vorba: După unii a domnit 2 ani, după alții 19. După unii s'a născut în Mainz ori Ingelheim din Germania, după alții în Anglia. O chiamă Agneta, Dorotea ori Gilberta; unii o fac să moară în procesiune, alții în mănăstire, alții în prinsoare. Jocuri de fantazie!

Se poate că anză la povestea aceasta să fi dat vocea subțire și înfățișarea cam femeiască alui Ioan VIII (872—882). Despre excelentul fizician, matematician și chimist

Papa Silvestru II încă scoseseră vorba, că ar fi vrăjitor.

A mai vorbi azi despre păpeasa Ioana ca despre o persoană istorică, înseamnă a ignora cronologia riguroasă, a da semn de ușurătate și ignoranță și o bună doză de reacredință.

42. Patria.

Catolicii în inima lor sunt fără patrie, deși în afară vreau să se arate patrioți. Mai întâiu sunt catolici și numai în al doilea rând sunt Români. În caz de conflict între interesele statului și ale catolicismului, ei s'ar da pe partea cestui din urmă. De aceea nu trebuie pusă în ei mare încredere, nici nu trebuiesc ridicați la posturi înalte în administrație și militarie.

R. Catolicii sunt fii tot așa de credincioși patriei și neamului, cum sunt și ortodoxii; ba nu ne temem a spune, că în caz de lipsă în ei se poate pune mai mare încredere, decât în cei de altă lege. Cine sunt mai mari patrioți ca tocmai francezii, italienii, spaniolii, cari cu toții sunt catolici? În Germania au nu centrul catolic este partidul cel mai bine disciplinat, cu ideile cele mai sănătoase pentru patrie? Biserica catolică, carea crește eroi nenumărați pentru validitatea idealului creștin între neamuri păgâne și streine, au nu va crește eroi și

buni patrioți pentru neamul, din care ies eroii aceia? De sigur, că da.

Fiecare creștin adevărat crede, că peste Stat este Dumnezeu, carele este autorul statului, și cărui trebuie să-i servească înainte de toate. Cea dintâie virtute este iubirea de Dumnezeu, din care urmează serviciul ce trebuie să-l facem în onoarea Lui. Înainte de toate trebuie să urmeze religia cea adevărată, în care se servește lui Dumnezeu în chipul convenit și poruncit de Dânsul. Îndeplinirea exactă a datorințelor față de Dzeu formează apoi cea mai solidă bază a fidelității față de patrie. Cine nu cinstește pe Dzeu cum se cuvine, adeca nu ține legea cea adevărată, acela nu va ține nici porunca așdoua dumnezeiască, carea ne îndeamnă să iubim pe de aproapele, ca pe noi înșine. Din cei ce sunt de aproapele nostru, atât mintea sănătoasă, cât și sf. Biserică ne spun, să iubim mai întâiu de toate pe părinții și neamurile noastre și mai apoi întreg neamul nostru. Domnul Hristos încă ne-a dat exemplu să ne iubim neamul. El a iubit Palestina și a plâns asupra Ierusalimului.

Creștinul adevărat nu poate subordona religia sa naturei sau naționalității, căci subordonarea aceasta constituie esența păgânismului. Scopul adevărat al omului este de a ajunge la fericirea de veci. Acolo însă vom ajunge nu pentru că suntem Români — căci atunci toți Românii și numai ei s'ar mântui, — ci pentru că trăim ca creștini adevărați.

Credința cea adevărată este comoara cea mai scumpă, fără de care e cu neputință a plăcea lui Dumnezeu. Tocmai de aceea trebuie să ținem la ea, și s'o apărăm împotriva atacurilor, chiar dacă ar veni din partea statului. Noi urmând porunca lui Hristos-Dumnezeu, dăm cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu, și cele ce sunt ale Cezarului, Cezarului. Dacă statul ne cere unele lucruri, cari nu-i compet lui, ci lui Dumnezeu, noi se înțelege, că i-le vom nega. Dealtmintrelea trebuie să se știe, că între adevăratele interese ale neamului și între interesele Bisericii catolice nu se poate ivi conflict. Dacă se ivesc conflicte și neînțelegeri, acestea provin numai din nepriceperea ori răutatea unor oameni puși la conducere. Când de ex. uniții s'ar împotrivi unor legi, cari le vatămă conștiința și calcă în picioare drepturile Bisericii catolice, ei nu pot fi acuzați, că ar fi mai întâiu catolici și numai în rândul al doilea Români, pentru că ei și atunci sunt buni Români, voind să abată statul dela o politică greșită, carea totdeauna se sfârșește rău pentru dânsul. E apoi lucru cunoscut, că legilor nedrepte oricine se poate împotrivi.

Din împrejurarea, că catolicii au curajul să-și apere religia lor față de atacurile nedrepte ale statului, nu urmează, că catolicii nu ar fi oameni de încredere între ori și ce împrejurări. Cel ce pururea se târăe și se lingușește înaintea statului, acela nu e

un caracter loial și cinstit. Se lingusește și se dă de omul statului, până ce își vede asigurate interesele personale. Cât ce statul nu-l mai favorizează, numai decât îi întoarce spatele. În momentele critice de loc nu-l trage inima a se expune primejdiei pentru binele patriei ori cinstea neamului. Pe mulți dintre „patrioții mari“ de azi îi cunoaștem bine, ce poame bune erau sub rășboiu.

Noi catolicii ne simțim obligați în conștiință, de a ne iubi patria. Cuvântul lui Dumnezeu ne obligă chiar și la jertfirea vieții pentru patrie, dacă e de lipsă. Cine nu cunoaște pe Dumnezeu ori nu-i servește cum trebuie, cum își va putea iubi patria? Ce-l poate îndemna la așa ceva? Catolicul știe, că nu este autoritate decât dela Dumnezeu, și prin urmare nu se poate împotrivi cineva autorității civile, când aceasta poruncește ceva pentru binele public, fără ca să nu vatăme pe Dumnezeu. Adevărații catolici își împlinesc toate datorințele față de stat, în cele ce statul are drept să pretină. Celce zice, că-și iubește mai mult patria, decât pe Dumnezeu și religia lui, acela nu are adevărată iubire de patrie; nu în urale stă adevărata iubire de patrie, ci în jertfele, ce e gata cineva să le aducă pentru patrie.

Avem și azi bărbați catolici, cari prin cunoștințele și cinstea lor ar trebui să ocupe cele mai înalte posturi în administrație și la miliție. Dar fără nici un motiv real, ci

numai și numai din motivul că sunt uniți, sunt înlăturați și substituiți cu alții neapți pentru atari posturi, dar sunt buni, pentru că sunt ortodoxi. Lucrul nu se spune, dar îl simțim la tot pasul. Măsura aceasta nu e dreaptă, și vai de statul, care nu are la baza sa dreptatea. Câți nu au părăsit cariera militară pentru șicanele, la cari au fost expuși. Și suntem siguri, că la caz de lipsă aceștia vor mântui patria. În Franța nu i-s'a dat delă început comanda supremă generalului Foch, pentru că fiind el catolic practicant, nu era bine văzut înaintea francmasonilor. Când a ajuns în postul, ce i-se cuvenia, și-a știut face datoria.

Da. Și ca Români ne mărturisim catolici, și suntem siguri, că numai catolici fiind, putem fi adevărați Români și buni patrioți.

43. Prozelitismul.

Ceeace e mai de reprobabil în biserica catolică, este prozelitismul său, adică năzuința de a se folosi de toate mijloacele, mai ales de căsătoriile mixte, pentru a-și înmulți membrii săi; procedura aceasta a ei turbură pacea confesională a familiilor.

R. Cei ce trăiesc între ortodoxi ori protestanți, știu foarte bine, că prozelitismul se face mai mult din partea acestora, decât din a catolicilor. Se face prozelitism din partea lor prin căsătoriile mixte, prin

răspândirea de ziare pline de calomnii și minciuni la adresa catolicilor, prin cărți didactice pline de afirmații gratuite în contul catolicismului, cărți aprobate chiar de minister, prin eschiderea uneoria dela oficiile publice, prin eschiderea nu arareori dela primirea loturilor de pământ, la cari ar avea drept după legea agrară, ca să nu mai vorbim de alte multe intimidări, la cari sunt expuși catolicii din partea oficianților necatolici de tot felul.

Cel ce se încearcă a câștiga pe alții pentru religia cea adevărată, are tot dreptul s'o facă; altmintrelea nici n'ar mai fi creștinism adevărat, nici nu s'ar mai observa porunca lui Hristos: „Mergând învățați toate popoarele“ (Mat. 28, 19). Ceeace este de reprobabil e, că se face prozelitism cu mijloace *neiertate* d. e. prin minciuni, calomnii, amenințări, promisiuni etc. Convertirea celor de altă credință prin mijloace iertate se chiamă *propagandă*, iar prin mijloace neiertate *prozelitism*.

Cei ce acuză Biserica catolică de prozelitism, o fac aceasta numai pentru ca să înșele lumea, ca nu cumva să se observe prozelitismul lor. Ce nu fac ortodoxii pentru a sili pe catolici să se lapede de credința cea adevărată? Toată lumea știe, că un arhiereu neunit a strigat în gura mare, că nu va da odihnă oaselor sale, până ce nu va nimici catolicismul dintre Români! Il asigurăm, că pentru munca aceasta nici când nu

se va odihni! Dar pocăiții și tot felul de secte protestante, câte jertfe nu aduc pentru a-și asigura mijloacele de convertire, de multeori necreștinești, când e vorba de a lua lupta cu Biserica catolică?! Dar socialiștii câtă larmă nu fac, până ce nu înscriu pe toți muncitorii în partidul lor? Toți caută să-și propage evangelia lor. Numai Bisericii catolice să nu-i fie permis așa ceva? De ce? Pentru că ea e alui Isus Hristos, e semnul, cui pururea trebuie să i-se zică împotriva.

44. Purgatorul.

„Catolicii cred, că — în afară de raiu și iad, sau de locurile și de starea de fericire și nefericire a sufletelor — mai există un al treilea loc intermediar, în care merg sufletele celor cari au murit cu păcate veniale și ale celor cari n'au împlinit satisfacțiunile impuse de biserică“ (Mihălcescu op. cit. pag. 267).

R. Am mai crede și noi catolicii, că preoții ortodoxi nu cred decât în raiu și iad, dacă acești preoți nu ar mai luă stole pentru înmormântarea celor morți, nu s'ar mai ruga pentru ei, nu ar merge la pomeni etc. Până le fac acestea e sigur, că și ei admit

purgatorul, dacă nu cu numele, cel puțin cu fapta. Căci dacă nu există purgator, ce rost mai au pomenile, rugăciunile pentru cei morți? Cei din raiu nu mai au lipsă de ajutorul nostru, ci noi de al lor; iar celor din iad nu le mai folosește nimic, ori cât ne-am ruga pentru ei, ori câte milostenii am face în favorul lor. Deci, dacă preoții ortodoxi nu vreau să umble cu minciuna și să nu înșale poporul, ei trebuie să șteargă pomenile și rugăciunile dela morți.

Că există purgator, a recunoscut-o și biserica orientală în conciliul din Florența, unde împreună cu Biserica catolică a zis: „Definim... că sufletele aceloră, cari s'au căit în adevăr și au ieșit din viața aceasta în iubirea lui Dumnezeu, dar înainte de ce ar fi satisfăcut pentru păcatele de comitere și de omitere, prin roade vrednice de pocăință, se curăță după moarte prin pedepse curățitoare și le sunt de folos — ca să se scape de pedepsele acestea — ajutoarele credincioșilor vii, adecă jertfele liturgice, rugăciunile și milosteniile și cele-

lalte lucruri de pietate, pe cari s'au îndatinat credincioşii a le face pentru alţi credincioşi, după datina Bisericii.“

Existenţa purgatorului se dovedeşte din s. Scriptură. Cetim la Luca 12, 58-59: „Când mergi cu pârâşul tău la drum nevoieşte-te — pe cale să te izbăveşti de el, ca să nu te tragă la judecător, şi judecătorul te va da temniţerului, şi temniţerul te va aruncă în temniţă. Zic ție, nu vei ieşi de acolo, până nu vei plăti şi banul cel mai de pe urmă.“ Cuvintele acestea ale Mântuitorului numai despre viaţa de dincolo se pot înţelege. Cel ce nu s'a împăcat pe deplin cu Dumnezeu în lumea aceasta, va trebui să facă destul dreptăţii dumnezeieşti pentru păcate în viaţa cealaltă, în o temniţă, de unde nu va scăpă, până ce nu va suferi întreagă pedeapsa. Temniţa aceea nici decum nu poate fi iadul, căci din iad nime nu mai scapă. Ne-a spus-o doară limpede Dl Hristos, când în pilda despre Bogatul îmbuibat şi săracul Lazar pune în gura

fui Avram cuvintele: „între noi și între voi prăpastie mare s'a întărit: ca cei ce vor să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo la noi, să treacă“ (Luca 16, 26). Prin urmare, dacă Dl Hristos vorbește de o temniță de curățire în lumea cealaltă, din care sufletele pot scăpa, și dacă ne mai spune că temnița aceea nu este iadul, căci din acela — ne-o spune tot El — nime nu scapă, trebuie să existe, afară de iad o temniță, unde sufletele se curățesc pe deplin pentru raiu. Temnița aceasta, biserica catolică o numește loc curățitor sau purgator.

Tot existența purgatorului o dovedesc și cuvintele dela Mac. II v. 46: „Drept aceea, sfânt și cucernic gând a fost, că a făcut curățenie pentru cei morți, ca să se slobozească de păcate.“ Iar la Matei 12, 32 Mântuitorul spune, că sunt unele păcate, cari nu se vor ierta nici întru acest veac nici în cel ce va să fie. Dar nu toate păcatele sunt atari, și prin urmare există păcate, cari se pot ierta și în cealaltă viață.

Existența purgatorului au admis-o chiar și popoarele păgâne. Romanii credeau, că sufletele înainte de ce ar ajunge la pacea din Eliseu, trebuie să se curețe de păcate și de rugina, cu care s'au întinat pe pământ. Grecii credeau că sufletele se curățesc în Acheron cu pedepse proporționate păcatelor făcute în viața aceasta.

Mintea sănătoasă încă ne spune, că trebuie să fie un loc curățitor, sau purgator. Cei ce mor, sau sunt cu totul curați, sau încărcăți cu păcate grele, sau întinați numai cu păcate ușoare, ori n'au făcut destul în viață pentru păcatele grele, dar iertate. Cei cu totul curați sau sfinți, merg deadreptul în raiu; cei cu păcate grele, merg deadreptul în iad; cei ce nu sunt cu totul curați, nu pot ajunge numai decât în raiu, pentru că ar fi împotriva sfințeniei lui Dumnezeu: *tot ce e spurcat nu va intra într'însa*, adică în cetatea cea nouă, în raiu; dar nu pot fi aruncați nici în iad, de unde nu mai este scăpare, căci aceasta ar fi contra dreptății dumnezeiești, care nu poate pedepsi cu

pedepse vecinice pe cei ce s'au pocăit și au murit în legătură de dragoste cu Dumnezeu. Așa dară, chiar perfecțiunile dumnezeiești pretind, ca să existe loc curățitor sau purgator.

45. Roma.

— Pentru ce nu ne vom lăpăda de Romani când? —

Organul oficial al mitropoliei din Sibiu, „Telegraful român“, în numărul său de anul nou (1924) a provocat pe Preasfințitul Arhiepiscopului uniți cu Roma se treacă la sânul bisericii strămoșești (!?). Se vede că cei dela numitul ziar presupun despre conducătorii Bisericii române unite cu Roma, că ar fi niște simpli năimiți, cari slujesc nu din adânci convingeri religioase, ci numai din interese meschine vremelnice și ca atari își pot schimba convingerile așa după cum își schimbă o haină, după climă și anotimpuri, ori după capriciul modei nebune.

Preasfințitul Dr. A. Nicolescu dela Lugoj, nu a rămas dator cu răspunsul. Dânsul — chiar abstrăgând dela partea dogmatică, carea ne învață în mod infalibil, că mântuirea sufletelor numai în Biserica catolică se poate dobândi — și punându-se numai pe teren național, a arătat motivele puternice și neresturnabile, pentru cari și

numai ca români trebuie să ținem la Biserica Romei.

„Noi Românii trebuie să ținem la Biserica Romei:

1. Pentru că *Roma ne-a încreștinat* prin apostolii săi, prin preoții săi latini, cum o recunosc toți istoricii noștri mari: Onciul, Dobrescu, Pârvan și Xenopol. Roma ne-a dat deci viața trupească și sufletească. Și veacuri de-a rândul am stat apoi sub ascultarea directă și nemijlocită a Romei papale, prin vicarul său dela Tesalonic (Onciul, *passim*).

2. De Roma și papii săi (Silvestru Leo, Clemente, ș. a.) ca de urmași ai verhovnicului (capeteniei) apostolilor ne vorbesc Mineiele fraților ortodoxi — cum se poate convinge oricine, răsfoind ediția oficială a Mineiului, cea din urmă, edată de s. Sinod din București. (Vezi *Cărțile bisericești*). Or, se știe, că „Legem credendi, lex statuat supplicandi.“

3. De Roma și de Pontificii săi respective de autoritatea lor supremă, ne vorbesc hotărârile întâielor mari soboare ecumenice, cum se poate convinge oricine răsfoind „Pravila“ (dela Târgoviște) sau „Pidalionul“ — aceste vechi colecții de canoane ale bisericii române răsăritene. (Vezi *Papa*)

4. *Cu Roma sunt uniți frații noștri latini din apusul Europei și din lumea nouă.* Este indicat deci, ca în alianța universală

latină, să nu alcătuim o notă discordantă chiar noi, cari am gravat amintirea străbunilor noștri în numirea noastră de „Români“, ca un semn al nobleței noastre antice. De ce să nu fim deci legați tot așa de mult și de Roma creștină, mama sufletească a celor mai multe popoare de pe pământ, dar mai cu seamă a popoarelor neolatine ?

5. *Roma n'a nimicît nici odată vre'un popor, ca popor*, ci ori unde a venit în atingere cu națiunile singuratice, le-a înobilat din punct de vedere cultural, moral, religios, aducându-le la înflorire și mărire. Pe când religia ortodoxă ne nimicește frații noștri din Sârbia, Grecia, Bulgaria (Vezi „Cartea verde“ a ministerului nostru de externe, de pe vremea conflictului greco-român), și i-ar fi expus peririi sigure pe frații noștri din Basarabia, tocmai sub pretextul, că bisericile ortodoxe sunt și trebuie să fie biserici naționale, ceea ce în practică echivală cu exclusivism și șovinism, pe atunci Biserica catolică fiind internațională — în senzul nobil al cuvântului — îmbrățișează de o potrivă soarta tuturor popoarelor, nu suprimă nici o limbă, ci imitând caritatea generoasă a lui Dumnezeu, se interesează de toți și de toate.

6. *Roma reprezintă și azi cea mai mare forță spirituală din lume și ei se închină prietini și dușmani deopotrivă, cultivând legături cu ea, menținând ambasadori și miniști delegați pe lângă această putere,*

care nu dispune de miliție și are numai un palmar de loc ca teritoriu, dar are în schimb stăpânire peste sute de milioane de suflete, cari îi admiră activitatea profund umanitară și civilizatoare dealungul tuturor veacurilor. — Puterea ei spirituală se vedește mai apoi în mod strălucit în miile de misionari, pe cari — potrivit poruncii divine „Mergeți și învățați toate popoarele“, — îi trimite și azi în toată lumea spre a o încreștină și întoarce la Hristos. O și admiră toți pentru acest lucru, care, deși atât de esențial, nici urmă nu are în organizația bisericilor așa zise ortodoxe.

7. *In era aceasta când popoarele cer-
că să se înfrățească, privirile tuturor sunt
ațintite asupra Romei*, — dovadă acțiunea lordului Halifax și a arhiepiscopului (angli-
can) de Canterbury, și dovadă iarăș zecile
de mii de conversiuni din Anglia și Ame-
rica, cari pun în uimire cu adevărat lumea
întreagă.

8. *Și apoi nu Romei datorim noi re-
nașterea noastră ca neam?* Prin reunirea
cu Roma în 1700 ne-am renăscut ca neam,
și am putut înfăptui unitatea noastră națio-
nală de mai târziu. Foloasele imenze cultu-
rale, ce au rezultat de pe urma reunirii cu
Roma, au produs ca rezultat acest fapt feri-
cit pentru noi toți. Aceasta este deducția
logică din discursul de recepțiune al mini-
strului Lapedatu la Academia română, și
din constatările altor bărbați de seamă, ca

Titu Maiorescu, Ursu și alții. (Vezi Nr. 4, pag. 31.)

9. În sfârșit, *primejdia slavă*, permanentă pentru noi, nu vom putea-o ocoli cu eficacitate decât în strânsă legătură sufletească cu frații noștri din Apus, separându-ne cât mai mult de popoarele slave, cari prin ortodoxie se infiltrează în sufletul neamului, ca și în trecut (dovadă Rusia), și cearcă să ne aservească și să ne exploateze cât mai mult. În schimb Austro-Ungaria catolică nu mai există și așa nu mai constituie pentru noi o primejdie ca mai înainte, pe care însă Biserica română unită — o spunem cu mândrie, — a știut s'o înfrunte în toată vremea.

Sapientii sat !“

Puternicile argumente aduse de P. S. Sa au făcut pe redactorii dela Sibiu să amuțiască și să nu mai publice atari provocări nesocotite. De combătut, n'au combătut cu nici un cuvânt nici un punct din răspunsul P. S. Sale. Semn, că înșiși s'au convins, că e un lucru zadarnic și s'ar face numai de râs. (Abia un laic, dl Bogdan Duică a încercat să răspundă ceva bătând câmpii și constatând, că nu se țin de dsa atari chestii). De cumițit însă nu i-au cumițit, căci nu și-au recunoscut vina, nici *primejdia* nespuse de mare, la care expun neamul prin „ortodoxia“ lor. Dacă au văzut că nu se fericesc cu Preasfinții Arhieriei uniți, s'au năpusit asupra poporului, folosindu-se nu arare ori

de cele mai barbare mijloace, ca la Cib și Poiana.

Dar dacă argumentele aduse de P. S. Sa și primite de toți oamenii cu scaun la judecată, au făcut pe profesorii ortodoxi dela Sibiu să amuțească — răsbunându-și doar prin calumniile cele mai mârșave în legătură cu Cibul — ele au avut un ecou foarte mare în inimele alor noștri. Credincioșii greco-catolici din Târgu-Mureș, începând cu președintele Curții de Apel, prefectul județului Murăș-Turda, elita societății în număr de 37 inși — au publicat în Nr. 9 al „Unirei“ articolul „*Răspundem și noi*“ în care fac o splendidă mărturisire de credință creștină și română: „Citind în numărul 7 c. al ziarului „Unirea“ — zic ei — răspunsul lapidar al Preasfințitului Episcop Dr. Alexandru Nicolescu al Lugojului, dat în chestia legăturilor noastre cu Roma papală, am aflat cu multă surprindere, că domnii dela Sibiu au îndrăznit să invite pe iubiții noștri arhieriei, să treacă la ortodoxie, înșinuând, că dacă ar trece ei, ca păstori, întreagă turma credincioșilor i-ar urmă fără cea mai mică discuție și împotrivire.

Afle deci „Telegraful Român“ din Sibiu, și toți cari ar crede la fel, că noi credincioșii mireni ai bisericii române unite, stăm neclintiți pe lângă această biserică, ținând atât de mult la Roma originii noastre, încât chiar dacă — presupunând imposibilul — toți arhieriei nostri ar trece la orto-

doxie, noi nu i-am urma, spunând un puternic „veto“ împotriva unei atari defecționări. Convingerea ce o avem despre imenzul aport național și moral rezultat de pe urmă legăturilor noastre cu Roma este atât de profundă, încât dacă unirea religioasă cu Roma nu s'ar fi făcut la 1700 — din partea părinților noștri, ar trebui neapărat să o facem noi astăzi.

Aprobăm deci în întregime răspunsul dat în 9 puncte de Preasfințitul Alexandru al Lugojului, pe care îl felicităm din tot sufletul, exprimându-i deodată și admirația, mulțumita și recunoștința noastră cea mai adâncă.

Binecuvântăm pe aceeia, cari au făcut marea operă a unirii din 1700, prin care — spre marele noroc al întreg neamului nostru, — am fost legați și prin credință de gîntea latină și de cultura Apusului. Nu vedem anume nici un singur motiv acceptabil, pentru care astăzi Românii ar trebui să se aprobe prin credință de marea slavismului, de cre e bine să ne ținem cât mai departe. Și deă prin forța împrejurărilor, Slavii au reușit să-și impună credința unei părți atât de înemnată a neamului nostru, această încă n'însamnă, că ea ar fi fost primită din convingere de acest popor — urmaș al Romei — care în chip firesc, trebuia să se orienteze și în cele religioase, spre frații săi de sînge, popoarele mari și civilizate ale apusului. *Ortodoxismul Grecilor, Sârbi-*

lor, Bulgarilor și Rușilor este o lege atât de nefirească pentru neamul nostru latin, încât originea ortodoxiei române nu poate fi decât o siluire de conștiință.

Dacă putem deci regreta ceva, e faptul că aceasta s'a putut întâmpla. Deaceia noi subsemnații mireni ca fii recunoscători ai bisericii române unite, căreia îi datorăm renașterea noastră națională, pivotul principal al înfăptuirii unității noastre de azi, am fost, suntem și vom fi totdeauna cu mai aprigi apărători ai credinței române, de care nu este putere lumească să ne poată despărți vreodată. „Ortodoxia românească!) voind să-și răsbune asupra aceloră, cari au subscris manifestul de mai sus, a recurs la puterea civilă a statului, amenințând cu lipsire de oficiu pe unul și pe altul. Seem, că ea de ea, e neputincioasă să se apere. Atari manifeste au mai dat Sibienii și Iăt-mărenii. Da, lupta de exterminare, e a pornit-o ortodoxismul strein împotriva Bisericii unite, trezește conștiințele curae și formează mărturisitori și eroi.

46. Schisma cea mare

— Desbinarea bisericilor —

„Cauzele desbinării sunt învățăturile noi, ce s'au introdus în biserica apuseană. Apusenii s'au abătut în decursul impului dela adevărata învățătură a bisericii lui Hristos.“ Apoi înșiră învățăturile în cari s'au

abătut: 1. Primatul papei, 2. purcederea Spiritului Sfânt și dela Fiul, 3. pânea azimă, 4. purgatorul, (Dr. D. Barbu, Istorioare bisericești pag. 34).

R. Cumcă punctele acestea nu sunt abatere dela adevărata învățătură a Bisericii lui Hristos, se poate vedea unde am vorbit anume despre ele (Vezi: *Papa, Filioque, Azima, Purgatorul*). Cauzele desbinării bisericii grecești dela Biserica lui Hristos, sunt cu totul altele. Teologilor ortodoxi li-e rușine să le spună, căci cauzele acestea sunt identice cu cauzele căderii Ingerilor și a primilor oameni: *îngânfarea*, dorul de a ajunge tot mai sus. Așa e și aici. Desbinarea bisericilor s'a făcut din simplul motiv că Fotie a voit să-și răzbune asupra Papei dela Roma, pentru că acesta n'a voit să-l întărească în scaunul patriarhal, în locul sfântului Ignațiu, carele pe nedreptul fusese alungat de pe scaun.

Lucrurile s'au întâmplat așa: Pe la anul 857 împărat în Constantinopol era Mihail III, copilandru încă. În locul lui, treburile împărăției le conducea mama împăratului, Teodora, și unchiul lui, Bardas, fraatele Teodorei. Bardas era un păcătos public: trăia în nelegiuire chiar cu noru-sa. Pentru aceasta S. Ignațiu, carele era patriarh, l-a certat și l-a îndemnat să nu mai fie de sminteală tuturor. Bardas n'a ascultat. Ba a avut nerușinarea să se ducă să se cuminece în ziua de Bobotează a an. 857.

S. Ignațiu n'a voit să-l cuminece. Din răsbunare, Bardas și-a făcut o partidă de episcopi, cu ajutorul cărora a depus pe s. Ignațiu și în locul lui a pus pe Foție, un simplu laic, slujbaș în cancelaria împărătească. Bardas promisese fiecărui mitropolit și episcop a parte, că pe el îl va pune de patriarh, dacă va vota contra lui Ignațiu.

Acum văzându-se ei înșelați, nu au mai voit să știe nici de Bardas, nici de Foție. Știind ei bine, că s. Ignațiu pe nedreptul a fost depus și că Foție, numai prin înșelăciune a ajuns la rangul de patriarh, nici n'au voit să-l consacreze. Știau ei bine, că aceasta e o crimă, carea nu poate rămânea nepedepsită de capul Bisericii; de Papa dela Roma. Abia s'a aflat un episcop, carele s'a angajat să-l consacre pe Foție. Și cine a fost acesta? Un episcop din Sicilia, George Asbestos, depus de Papa pentru fărădelegile lui. În 6 zile l-a făcut lector, călugăr, diacon, preot, episcop. La început Foție a încercat să câștige cu buna pe episcopi. Dacă a văzut, că cu buna nu merge, a început a-i prigoni cu cruzime, ajutat fiind și de prietinel său Bardas. Când a văzut, că nici așa nu se pleacă înaintea lui, simplaminte i-a depus și în locul lor a pus alți episcopi ori mitropoliți. În felul acesta mai toate scaunele mitropolitane și episcopești ajunseseră, să aibă câte doi episcopi, unul cel adevărat, și unul intrus de Foție. Poporul s'a împărțit în partide, cari se dușmă-

niau de moarte. În urmă văzând Foție, că așa nu se poate susține pe scaunul patriarhal, s'a pus și a scris Papei Nicolau I. cerând să-l întărească de patriarh în locul lui Ignațiu, care fiind bătrân a abzis de bună voie — zicea Foție; a mai cerut dela Papa și delegați, sub a căror prezidiu să se țină un sinod ecumenic. Credea, că prin întărirea primită dela Papa, se va scăpa de contrari. Tot atunci a scris Papei și împăratul, cerând și el delegați; dar despre Ignațiu zicea, că a fost depus. Papa cetind epistolele, a înțeles numai decât. că nu e lucru curat cu alegerea lui Foție. De aceea nu l-a întărit numai de cât, ci a trimis numai doi episcopi, să vadă ce s'a întâmplat în capitala imperiului de răsărit, și apoi să-i raporteze. Pentru ținerea sinodului nu aveau nici o împuternicire.

Pe delegații aceștia, Foție, cu ajutorul lui Bardas, i-a prins și i-a aruncat în pușcărie, le-a luat epistolele, sub cuvânt că le traduce pe grecește, dar de fapt le-a compus de nou el după placul său. A adunat apoi 318 episcopi și a ținut un sobor, în care a introdus și pe delegații Papei, pe cari mai înainte îi amenunțase în fel și formă să lase totul după el, și să nu spună, că ei nu au împuternicire de a ținea sinod. În sinodul acela Foție a cetit epistolele Papei, — dar așa cum le falsificase el, — din cari se vedea că Foție e recunoscut din partea Papei de patriarh, că pe el, pe

Foție, îl încredințează cu aranjarea lucrurilor bisericești din Constantinopol. Sf. Ignațiu a fost adus cu sila în sobor, și silit să abzică.

Totuși a avut curajul să strige în fața întregului sobor: *Apelez la Papa!* Și nime nu i-a răspuns, că nu are drept să apeleze. Ca nu cumva să apeleze, Foție cu ai lui îl țineau în prinsoare foarte strictă. Pe delegați i-a corupt, și așa ei n'au spus nimic Papei din isprăvile lui Foție. Totuși vine vremea ca adevărul se învingă și minciuna să se deie de gol. Mai mulți mitropoliți și episcopi, au scris o epistolă Papei, în care au desvălit toate mișeliile lui Foție. Când a văzut Papa, că cu cine are de lucru, numai decât l-a depus pe Foție și a restituit pe Ignațiu în scaunul său. Sentința aceasta a produs o mare turburare în Constantinopol, se înțelege între partizanii lui Foție. El văzându-se osândit, nu s'a plecat, nu și-a recunoscut păcatele și nedreptățile, ci s'a revoltat împotriva autorității, carea îi închi-dea calea de a ajunge pe căi nedrepte, la scaunul patriarhal. S'a gândit la răsbunare împotriva Papei, și și'a răsbunat amar, trăgând în prăpastia vecinică milioane și milioane, cari s'au luat după el.

A scris o epistolă către toți patriarhii, mitropoliții și episcopii din Răsărit, în care spune, că Papa nu e mai mult capul Bisericii, căci capul Bisericii trebuie să fie în capitala imperiului (în Constantinopol), că Papii au căzut în erezie, căci cred că Spi-

ritul sfânt purcede și dela Fiul, că preoții lor nu poartă barbă, că nu se însoară și alte lucruri de nimic.

Iată adevărata cauză a desbinării bisericilor: răsbunarea lui Foție, pentru că nu a fost întărit de patriarh în locul sfântului Ignațiu, carele era adevăratul patriarh.

Dacă Foție a ținut atât de mult, la curățenia ortodoxiei, de ce nu a acuzat pe Papa de erezie înainte de numirea sa de patriarh, căci aveă cunoștință despre credința apusenilor? Dacă Papa nu e Capul bisericii lui Hristos, de ce a cerut să fie întărit de el? De ce a cerut delegați? De ce a voit să-i aibă în soborul său? De ce n'a spus lui Ignațiu, că nu are drept să apeleze la Papa, căci capul bisericii e la Constantinopol?

Foție puțin timp a stat pe scaunul patriarhal, căci murind părtinitorii lui, Bardas și Mihail III, pe cari i-a ajuns pedeapsa lui Dzeu, pentru că au dat mână de ajutor la săvârșirea unei crime așa de mari, — a fost alungat și închis în mănăstire. Prin mișelești apucături a ajuns în grația noului împărat, carele la moartea s. Ignațiu, i-a permis să ocupe iarăș scaunul patriarhal, dacă îi va îngădui și Papa. La cererea împăratului și alui Foție, papa Ioan VIII l-a și întărit, dar' numai sub condiția că-și va cere scuze pentru mișeliile din trecut. Dar și de astădată Foție s'a arătat tot cel vechiu: a falsificat epistolele Papei sub pretext că le

traduce; de scuze înaintea sinodului nici vorbă. Fiind descoperit, a fost afurisit, alungat de pe scaun și închis în mănăstire, unde a și murit la 891.

După alungarea lui Fotie de pe scaunul patriarhal, iarăș a fost pace și unire între patriarhia din Constantinopol și Papa dela Roma. Bunăînțelegerea a ținut până la 1054, când a ajuns patriarh Mihail Cerulariu, om peste măsură de îngânfat. Acesta din bun senin a început a închide bisericile de rit latin și a acuza pe Latini, că la sf. Liturgie folosesc pâne nedospită, că postul lor a mai scurt, că folosesc „Lacticinii” etc. Inzadar a trimis Papa Leo IX pe cardinalul Humbertus, ca să-l mai îmblânzească pe Cerulariu. Acesta nici n'a voit să steie de vorbă cu delegații Papei.

Ruptura săvârșită de Cerulariu ține până în zilele noastre. E adevărat că s'au unit de 2 ori cu Biserica Romei, la 1274 în sinodul ecumenic din Lyon și în 1439, în cel dela Florența. Unirea aceasta însă n'a ținut mult. Mai ales Turcii au fost aceia, cari s'au opus reunirii orientalilor cu Biserica lui Hristos, pentrucă se temeau, că atunci apusenii vor ajuta pe răsăriteni să scuture jugul turcesc. Mari apărători ai neunirii au fost și țarii Rusiei. Războiul mondial i-a șters și pe unii și pe alții de pe fața pământului. Astăzi ortodoxia e în plină destrămare.

„Cele patru patriarhii ortodoxe din

Răsărit azi nu mai au însemnătatea pe care ar trebui s'o aibă. Destinul istoriei a făcut, că splendoarea lor de altă dată, să fie eclipsată de puteri politice păgâne. Unele din aceste patriarhii abia au câteva biserici, (D. e. patriarhia din Antiochia avea în sec. XVI numai o singură biserică ortodoxă; azi are abia 4000 credincioși) iar trei din patru, nici nu și mai au vechile reședințe". (Vezi revista *Societatea de mâine* 1925 Nr. 11-12 articolul: Patriarhiile vecine și patriarhia românească, de Ioachim Creciun.)

S'ar înșela amar cine ar crede, că acordarea titlului de patriarh mitropolitului primat al României înșamnă ceva pentru ortodoxie în general, ori pentru regenerarea morală a țării noastre în special. Nu cu titlurile, ci prin munca apostolică ridică biserica pe un neam. Schisma însă înșamnă sterilitate, vițiu ce-l au din naștere toate bisericile ortodoxe, după cum recunoaște și P. C. S. arhimandritul Scriban. Nu învie morții e înzadar copile!

Ura și antipatia ce au nutrit-o totdeauna Grecii față de Latini se explică din mai multe cauze. Grecii au fost cucerți de Romani, cari s'au purtat aspru cu ei; Grecii se țineau mai culți decât Romanii; după invazia popoarelor barbare, Romanii erau socotiți de barbarizați; le era ciudă Grecilor pe Biserica din Roma și din motivul, că pe timpul ereziilor totdeauna a eșit învingătoare învățătura Bisericii romane;

era uimitor pentru ei, că nici un Papă n'a căzut în erezie, pe când patriarhi de ai lor destui au fost osândiți în sinodele ecumenice pentru erezie; mai erau deosebiri de rit, disciplină, limbă; că Papa Leo III a încoronat pe Carol Marele de împărat roman, asemenea nu o puteau înghiți. Motive de desbinare erau destule, și se așteptă numai prilejul; ca să izbucnească și pe față patimile. Și prilejul l-au dat Fotie și cu Cerularie. Acestea sunt cauzele adevărate, și nu cele patru puncte.

Românii n'au avut parte la începutul schismei, ci numai mai târziu s'au trezit înjugați la schisma lui Mihail Cerulariu, pentru referințele lor politice și rituale. E nespuse dureros însă a constată, cum preoțimea ortodoxă a știut totdeauna și știe și azi să se identifice cu interesele Grecilor, cari totdeauna au fost și sunt împotriva adevăratelor interese ale poporului român. Că ce binefaceri ne-a adus schisma, am văzut la Nr. 3 și 26 din cărticica aceasta. Una neîmpăpăcată ce au sădit-o călugării grecotei în inima Românilor împotriva a tot ce e latin și mai ales împotriva Romei, o cultivă cu multă sârguință și preoțiunea ortodoxă română. Ți-e milă să auzi din gura Românilui, batjocura infiltrată cu vicleșug în sufletului lui: *latină spurcată*, pe care înconștient o spune la adresa Romei, el, care mai apoi cântă: *Latina ginte!* Barem de n'ar fi fost vitregimea timpurilor. (Dr. V. Suci Teolog. fund. vol. II. pag. 189.)

47. Scriitorii protestanți și ortodoksi străini ce zic despre Biserica catolică?

Biserica Romei pentru minunatele sale binefaceri, ce le-a revărsat asupra omenimei în decurs de 19 veacuri este obiect de nemărginită iubire și venerațiune pentru sute de milioane de catolici. În acelaș timp însă este și obiect de nepotolită ură din partea multor eretici și schismatici. Nu cumva se află și între acești din urmă unii, spirite mai alese, cari desbrăcându-se de prejudeții și de ură, carea numai lucru creștinesc nu-i, se recunoască adevărul și să-l și mărturisească în fața lumii?

R. Ba da, sunt și de aceștia. Fie cel dintâi glas al protestantului *Macaulay* din Anglia, unde mai adânc ca ori unde, s'au înrădăcinat prejudețiile față de papalitate. Acesta în „Meditări asupra istoriei Papilor“ zice: „Nu este și nici nu a fost cândva vre-o operă a înțelepciunii omenești, care se merite o mai mare atențiune decât Biserica Romei. Istoria acestei biserici cuprinde în sine ambele epoce mari a întregii civilizațiuni omenești... Cele mai superbe dinastii regești sunt numai de ieri-alaltăieri, în asemănare cu șirul Papilor domnitori... Papatul trăiește nu numai ca ceva antic, ci e plin de putere și de viață tinerească... Încă nu vedem nici un semn, care se vestească apropiata cădere a lungii sale

domnii. Ea a văzut începutul tuturor regi-
murilor și instituțiilor, și cine știe, nu e
oare destinată se vadă și sfârșitul tuturor.”
Ba da, e sigur că are să-l vadă!

Alt protestant, Dr. *Briggs*, profesor
de teologie în New-York, scrie: „Papali-
tatea este una dintre cele mai mărețe in-
stituțiuni, ce au existat vre-odată pe lume;
și la tot cazul e cea mai mare dintre toate
ce există azi, și cu liniștea siguranței poate
privi în fața unui viitor și mai mare. Pu-
terea i-se extinde peste *singură biserica
ecumenică din întreagă lumea*; celealalte
biserici în organizația lor, sunt numai niște
biserici provinciale sau naționale. Prin suc-
cesiune neîntreruptă, firul ei ne conduce
peste 18 veacuri îndărăpt, până la sf. Petru,
pe care Mântuitorul lumii, l-a designat să
fie capul Apostolilor. Poruncește corpora-
țiunii mari a creștinilor ca una, care de pe
vremea Apostolilor până astăzi, totdeauna
a păstrat una și aceeaș organizație. (Vezi
„Cultura Creștină“ 1911 nr. 16).

Nu mai puțin elogios se exprimă și poe-
tul *Shiller* despre Papi și Biserica catolică:
„S’au văzut împărați și regi, bărbați
de stat luminați și beliduci inflexibili jert-
find sub presiunea împrejurărilor drepturi,
devenind necredincioși principiilor lor, ce-
dând necesității; așa ceva nu s’a întâmplat
nicicând, ori numai rar, cu un Papă. Chiar
și când trebuia să rățăcească sărac, și nu
avea în Italia nici o palmă de loc, nici un

suflet sie-și credincios și trăia din mila străinilor, chiar și atunci ținea cu tărie la prerogativele Scaunului său și ale bisericii. Dacă orice altă comunitate politică a suferit și suferă în anumite timpuri prin calitățile personale ale acelora, cărora s'a încredințat conducerea, aceasta abia s'a verificat cu biserica și șeful ei. Oricât de neegali să fi fost papii în temperament, mod de gândire și capacitate, politica lor a fost totuși *constantă, egală, neschimbată*. Aptitudinile lor, temperamentul lor, modul lor de gândire părea că nu influențează oficiul lor; personalitatea lor am fi ispitiți să spunem, că se contopia cu demnitatea lor, și că patimile se stângiau sub coroana triplă. Deși lanțul succesiunii la tron se rupea cu frecare pontifice decedat și se inoda cu fiecare papă nou ales, deși nici un tron pe lume nu și-a schimbat săpânul așa de des, n'a fost ocupat și părăsit, așa de furtunos, totuși *a fost singurul tron în lumea creștină, care părea că nici când nu-și schimbă stăpânul*, pentru că muriau numai papii, dar *duhul* care îi însuflețea, era *nemuritor*". (Citat la Dr. A. Nicolescu: *Adevăruri eterne*, pag. 209-210.) Da, pentru că cu Biserica catolică, mai ales cu Capul ei văzut este Isus Hristos, carele a promis apostolilor săi, că va fi cu ei până la capetul lumii, și spiritul lui e același ieri și azi!

Un paroh protestant a lăsat în testament motivele, cari l-au îndemnat să iubeas-

că biserica catolică, îndemnând cu toată dragostea pe fii săi, să se răsgândească mult asupra celor cuprinse în testamentul său, că poate cu ajutorul lui Dumnezeu vor găsi și ei încetul pe încetul drumul spre adevăr.

Iată motivele :

1. Biserica catolică e un organism unitar.
2. E universală, adeca se răspândește tot mai mult printre toate popoarele.
3. Stă în legătură neîntreruptă cu Apostolii.
4. Ea produce oameni, cari se ridică la cel mai înalt grad de sfințenie și iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui.
5. Întrânsa se găsește și astăzi și încă în plină activitate puterea minunată a Spiritului Sfânt.
6. Ea și-a apărat totdeauna neatârarea sa față de puterea lumească.
7. Ea păstrează neștirbită întreagă Sfânta Scriptură.
8. Învățătura ei este un tot strict logic, care concordă minunat în toate părțile sale.
9. Sacramentele ei corespund întocmai trebuințelor naturei omenești.
10. Slujba ei dumezească e tot pe atât de mișcătoare, cât și de variată.
11. Ea își însușește toate artele în slujba religiunii.
12. Sfânta spovadă aduce în sânul ei mare binecuvântare.
13. E mișcătoare comunitatea de iubire, pe care o păstrează atât cu eroii credinței din trecut, cât și cu iubiții ei adurmiți în Domnul.
14. Ea dă fiecărui libertatea de a fi sfânt în felul său.
15. Ea nu se rușinează să-și mărturisească credința sa în fața lumii.
16. Ea e blândă în judecata sa față de cei de altă credință.

17. Ea cinstește starea preoțească și-i învoiește a exercita cuvenita-i înrâurire, cruțându-o în acelaș timp și de lupte interne. 18. Mișiunile ei merită cea mai înaltă stimă. (Sentinela Catolică“ Iași An. IV. Nr. 10. Oct. 1924.)

Din gura acestui protestant poate auzi ori și cine o marturisire a adevărului, a măreției și frumseței Bisericii catolice și a învățaturii ei.

Testamentul acesta mai e și o dojană pentru catolicii reci, iar pentru cei de altă credință o cale, pe care mergând cu seriozitatea și bunăvoința preotului protestant, pot ajunge la cunoștință adevărului.

Dar să ascultăm și un glas din sânul bisericii orientale, pe dl. *Mencikoff* distins publicist rus, carele scria la 1905 în numărul de Paști al ziarului „*Novoje Vremja*“: „Patriarhatul apusean s'a desvoltat în imperiul universal al catolicismului, În vremece patriarhii grecești sărutau mâna pașilor turcesti, și se rugau pentru mila lor, Papa dela Roma s'a declarat de împărat al împăraților și distribuiă tronuri. Teologii nostri în polemiile lor jaluze au încercat să deosească papalitatea, dar ea cu toate acestea totdeauna a fost universală și ecumenică, și nu numai că purtă această titulă, ci o și realizează. Încă și astăzi când zace în ruină vechiul creștinism, biserica apuseană apare, că o împărăție, care nu atârnă de lumea aceasta, căci capul ei nu e supus nimănui

și la tronul ei întreagă lumea privește ca la un tron împărătesc. E adevărat, că nu mult trebuiește, ca să poți nimici statul Papal, căci doar abia se extinde peste Vatican și câteva jughere de loc. Dacă luăm în considerare numai puterea brută, regele Italiei, într'un pătrar de oară ar putea curceri acest imperiu de câteva jughere și cu toate acestea nu cutează, iar Papa are cutezanța să susțină deja de 35 de ani anatema peste dinastia regească italiană. Acel bătrân singuratic, acel fiu simplu al poporului, care încoronat cu coroana triplă, și pe care îl apără numai câteva gardiști nobili, acela a fost destul de puternic, să țină până astăzi închise porțile Italiei dinaintea unui împărat catolic, oricât de tare a dorit Francisc Iosif să cerceteze acasă pe aliatul său. Asămănați numai această putere duhovnicească de 19 secole, cu strălucirea patriarhatului nostru. Eri i-au dat această pompă, astăzi i-o iau și poate, că mâne iar i-o vor da.

Așa cred, că între atari împrejurări, chiar și dacă i-ar da mitropolitului din St. Petersburg titlul de arhipapă, tot nu ar urmă se fie biserica noastră independentă de stat. Ca să poată fi independentă, ar fi trebuit să se înființeze la noi deja la începutul creștinismului un atare patriarhat! Atunci poate că i-ar fi succes cumva, să-și câștige ceva vază..., dar a visă de patriarhat astăzi, după două mii de ani, e cam târzior. *Singurul mijloc de a avea patriarhat inde-*

pendent, cum e bunăoară Papa, ar fi să recunoaştem pe Papa de patriarh al nostru". Din constatările rusului acestuia ar putea învăţa mult şi fraţii noştri ortodoxi.

Din cele auzite se poate vedea, că papalitatea şi împreună cu ea Biserica catolică, reprezentată prin Papă, nu e ceva ce se poate ignora. De aceea şi caută toate guvernele se aibă cele mai strânse legături cu Scaunul papal. Papalitatea nu e nici piedecă pentru unirea Bisericilor, căci doar ea e cel mai important factor al unităţii bisericeşti. Adevărul acesta l-au mărturisit marii Părinţi ai bisericii orientale, între cari *Tarasie*, patriarhul Constantinopolului, în vremuri apropiate de fatala desbinare, zicea, că Papa dela Roma este acela, „prin care membrele sfâşiate se leagă în unitate, prin care se stabileşte adevărata mărturisire, şi prin care biserica catolică câştigă unitate.“ (Epistola patr. *Tarasie* către papa *Adrian*. Migne Patr. gr. t. 98 col. 1439).

48. Toleranţa.

Toleranţa este prima datorinţă a cetăţeanului în treburile de religie; catolicii însă dacă vreau să fie consecvenţi, trebuie să fie intoleranţi — zice *Tschackert* (*Brors* p, 243).

R. După învăţătura lui *Isus Hristos* nu toleranţa este cea dintâie datorinţă a omului, ci iubirea. (Mat. 22, 37—40) *Dreptatea*

și *caritatea* sunt două virtuți pe cari noi trebuie să le practizăm față de aproapele. În codicele lui Hristos nu se cetește cuvântul *toleranță*. A fi tolerant față de aproapele chiar și când greșește e *prea puțin*. Biserica catolică iubește și pe cei ce greșesc. Ea nu numai îi rabdă și îi tolerează, ci îi și iubește și le face bine. Aceasta e mai mult decât o simplă toleranță, Toleranța e parola liberalismului, care suferă pe aproapele aproape de sine, dar nu are nici o iubire plină de milă pentru el. Unde se află iubire plină de milă față de aproapele, acolo se află adevăratul creștinism.

E într'adevăr ridicol, când auzi, cum i se aruncă în față Bisericii catolice, că nu practică „virtutea toleranței“, față de aproapele. Dar bine, în decurs de 1900 ani, cine a făcut mai mult pentru omenime, decât Biserica catolică? Atât prietinii cât și dușmanii ei sunt siliți să recunoască, că în antichitate și în evul mediu, barbaria a fost nimicită de Biserica aceasta, dar nu prin toleranță, ci prin o *caritate*, care a lucrat mult pentru binele aproapelui.

Când liberalii, socialiștii și ortodoxii vorbesc de intoleranța Bisericii catolice, cu atât mai puțin practică ei toleranța față de aproapele și cu mult mai puțin îl iubesc. Ce bucurie între ei, când se vorbește, că în cutare loc sau țară a fost ori este prigonită Biserica catolică, „Libertate“ e strigătul lor de războiu. Da, dar libertate nu-

mai pentru ei, pentru necredința lor, pentru propagarea imoralității, nu și pentru Biserica catolică și fiii ei. Fățarnici ce sunt! Lese ei numai în deplină libertate Biserica catolică și mai apoi din emularea nobilă se va vedea, că cine stimează mai mult pe aproapele, și cine îi face mai mult bine: cei ce au pe buze cuvântul „toleranță“, ori cei ce țin porunca lui Hristos, iubind pe aproapele ca pe ei înșiși.

Nu. Noi catolicii nu suntem intoleranți față de aproapele, care greșește, și nici chiar față de cei necredincioși. *Suntem însă intoleranți față de erori*, pe cari nu le putem aproba. Ceea ce e negru nu se poate numi alb, și ceea ce e fals nu poate fi adevărat. Eroarei nu-i pot da aceleași drepturi ca și adevărului. Și dacă Biserica catolică țintește într'acolo, ca să supună eroarea și să pregătească triumful adevărului, ea face numai ceea ce a făcut Hristos, ceea ce fiecare învățat trebuie să facă, și ceea ce orice om cu minte trebuie să recunoască de legitim și just.

Toleranța dogmatică în sine e o contradicere. Cum se poate, că o biserică, care se socotește pe sine de propovăduitoarea adevărului, ar putea zice: Dacă tu crezi în Sf. Treime, în dumnezeirea lui Hristos etc. bine faci; dar dacă nu crezi de asemenea faci bine, căci doară eu sunt tolerantă.

Dar toleranța dogmatică se poate împăca foarte bine cu *toleranța civilă* și po-

litică, cum există și între partidele politice, cari se stimează împrumutat, deși la principiile lor țin cu țarie.

Domnul Hristos a poruncit apostolilor săi, să câștige pe toți oamenii pentru Biserica sa *prin instrucție* și nu cu forța. Și Biserica catolică se ține de metoda acesta.

Biserica catolică nici când n'a învățat, că este iertat a ucide pe tirani, ori pe dușmanii Bisericii.

49. Unirea bisericilor.

Dr. O Ghibu, profesor la Universitatea din Cluj, vorbind despre unirea bisericilor, zice că problema aceasta e „ultima etapă a unirii Românilor“, și după ce găsește că unirea bisericilor „e o problemă de viață a neamului nostru“, care va trebui să se rezolve cu o necesitate istorică de fier întocmai cum s'a rezolvit aceea a unirii noastre naționale“, ba socotindu-o ca o necesitate naturală a vieții noastre“, el mai spune, că „este deplin incredințat, că unirea religioasă se va realiza încurând“ fiind că la ea lucrează — cum spune și Alexandri — însuș brațul dumnezeesc“. Cum să se facă unirea bisericilor?

R. E. adevărat, că dela unirea politică a Românilor într'o singură țară, se vorbește mult și despre unirea tuturor Românilor într'o singură Biserică. Fiindcă sunt mulți, cari vorbesc și scriu, dar nu totdeauna cu competența recerută la o chestie atât de importantă, nu strică a da unele lămuriri.

Unii așa vreu să facă unirea bisericilor, cerând nimicirea sfintei Uniri cu Roma pe motivul, că uniții sunt mai puțini și pentrucă recunosc de șef al lor pe Papa dela Roma, care este afară de granițele României. Acestora le răspundem, că față de sfânta Unire națiunea întreagă trebuie să fie recunoașcătoare, pentrucă prin Unire s'a pornit procesul de reînviere religioasă, culturală și națională a Românilor, care apoi a pregătit unirea noastră politică într'un singur stat. Lăpădarea de sf. Unire pentru noi uniții este o imposibilitate morală din motivul, că suntem convinși, că numai în sânul biserici catolice putem ajunge la mântuirea vecinică, dar pe lângă aceea, nimicirea sf. Uniri la noi ar fi

cea mai rușinoasă pagină în istoria Românilor, pentrucă ar înfige pumnalul în instituțiunea vivificatoare a întregii națiuni.

Nu tăgaduim că uniții Români sunt mai puțini decât ortodoxii, dar vitalitatea sf. Uniri a fost și este atât de mare, încât a putut și poate da suflet și directivă religioasă, morală întregii națiuni. Au nu ea prin apostolii ei a săvârșit „minunea resurecțiunii poporului român“ după cum se exprimă profesorul universitar și marele filolog Dr. Sextil Pușcariu? Vitalitatea aceasta provine dela împrejurarea, că biserica unită este o ramură verde și sănătoasă a Bisericii universale, carea reprezintă idea Mântuitorului, ca adevca toată lumea să se mântuiască prin Biserica Lui, și nu numai o națiune. Universalitatea este o notă caracteristică a Bisericii lui Isus Hristos, și de aceea, cine nu e stăpânit de patima fanatismului poate vedea limpede, că Biserica Romei e universală, pentrucă ea singură e răspândită în toată lumea și are mai mulți credincioși decât ortodoxii

și protestanții împreună. Dacă deci e vorba de număr, ortodoxii trebuie să se plece în fața catolicilor, și nu catolicii în fața ortodoxilor.

E adevărat că șeful suprem văzut al Bisericii universale este afară de granițele României, dar din împrejurarea aceasta România n'are nimic de suferit. Credința, morala și ierarhia creștină sunt lucruri dumnezești, cari nu primejduesc niciodată viața popoarelor ci o curățesc, o nobilitează, o înalță. Nu de lucruri dumnezești trebuie să se teamă România, ci de dușmanii din lăuntru și din afară, cari vreau pierirea noastră. Roma e leagănul sfânt al națiunii noastre, e mama noastră iubitoare, care se bucură de fericirea noastră și ar vrea să ne vadă alături de națiunile surori din Apus: Italia, Franța, Spania, Portugalia, cari toate sunt în unire cu Roma și numai Romei au să-i mulțamească, că stau în fruntea civilizației creștine. Vasile Alexandri a exclamat: Latina ginte e regină, într'ale lumii ginte mari! — și a încheiat cântecul cu afirmarea, că gin-

tea latină reprezintă aici pe pământ pe Dumnezeu. Ce credeți, că dacă toate națiunile latine ar fi ortodoxe, s'ar putea spune cu dreptate, că în viața lor se reprezintă idea dumnezeirii? Dar să nu mai revenim și aci asupra relelor, ce ortodoxia le-a adus asupra noastră mai ales și asupra altor popoare.

Unirea religioasă a neamului românesc este desigur o chestiune vitală, pentru rezolvirea căreia cu toții trebuie să lupte. Dar unirea aceasta, pentru ca să poată însemna un bine pentru neamul nostru, trebuie făcută pe temeiul unor principii, cari să garanteze o adevărată regenerare morală a sufletului acestui neam. Această regenerare morală însă nici decum nu poate proveni dela biserica ortodoxă română. Biserica aceasta este lipsită de vlagă necesară pentru regenerarea morală a popoului nostru. Situația ei de inferioritate, ba chiar de decadentă, după cum o recunoaște chiar mitropolitul primat, în care se găsește, situație, care, mai bine decât prin orice, se

ilustrează prin stările umilitoare din capitală, unde incontestabil trebuie să-și aibă elita clerului său, este o dovadă sigură despre aceasta. Și dacă mai luăm în considerare, că biserica ortodoxă română se află în această situație pe lângă toate ajutoarele și privilegiile de cari s'a bucurat în trecut ca biserică de stat și de cari se mai bucură și azi ca biserică „dominantă“ în stat, va trebui se înțeleagă oricine, că binele ce se așteaptă dela o unire religioasă a neamului nostru, nu din o renunțare la legăturile noastre cu Roma papală și cu întreg Apusul latin, va putea să răsară. (Vezi Unirea nr. 33-1923).

Tocmai de aceea accentuăm cu toată tăria, cu toată convingerea și cu toată credința noastră, că *unicul drum adevărat al unirii bisericilor este unirea cu Roma*. Dacă și numai prin trecerea unei părți a Românilor la biserica Romei s'a produs evenimentul cel mai bogat în efecte culturale și naționale pentru românismul întreg — precum constată toți, fără deosebire de confesiune religioasă și politică (Vezi Nr. 4) —

ce eveniment, cu urmări culturale încalculabile, ar fi trecerea neamului întreg la credința singur mântuitoare a Romei! Atunci ar răsări din mijlocul acestui neam nu un Clain, nu un Șincai, nu un Maior, nu un Cipariu, nu un Barițiu, nu un Murășan, nu un Moldovan, nu un Bunea, ci zeci și sute ca ei, și mai buni decât ei, cari prin opera lor ar contribui, ca cultura și civilizațiunea noastră, până acum de importanță mai mult numai națională, să devină mondială. Atunci și numai atunci ne-am îndeplini și noi adevărata noastră chemare pe pământ: de a îmbogăți cu un nou conținut de viață patrimoniul culturii și al civilizațiunii universale. Așa că ideia unirii religioase e deci o chestiune de progres, de viitor! (Vezi *J. Georgescu: Istoria bisericii creștine universale* pag. 293. Blaj 1921).

Dacă în trecut unirea cu Roma părea că are ceva colorit nepăcut fiindcă însemna o apropiere și de Ungurii catolici, cari ne puteau primejdui naționalitatea, azi numai există primejdia aceasta. Azi unirea re-

ligioasă cu Roma, e lucrul cel mai firesc pentru noi Români, pentru că am intra în comunitatea spirituală cea mai firească pentru noi, a popoarelor de acelaș sânge, de aceeaș rassă, de aceleași aspirațiuni, de aceleași idealuri nobile, în comunitatea frățească a popoarelor latine, cari ne-au ajutat să dobândim și unitatea națională. Ce păcat și ce primejdie a ne izola de acești frați de sânge.

Ne folosim de cuvintele dlui O. Ghibu, când zicem, că unirea cu Roma este o problemă de viață a neamului nostru, și aceasta va trebui să se rezolve ca o necesitate istorică de fier, întocmai cum s'a rezolvit aceea a unirii noastre naționale. În decursul marelui războiu, glasul sângelui ne-a poruncit în momentul istoric, să ne apropiem de aceia, pe cari i-am socotit vrăjmași și noi ne-am apropiat, și grație acestei apropieri, am ajuns la cea mai înaltă culme a gloriei noastre. Acelaș lucru ni se impune și pe teren religios: noi trebuie să refacem și unitatea religioasă cu Francezii și cu Italianii.

Are toată dreptatea dl O. Ghibu, când crede, că unirea noastră cu Roma ar înduplecă la unire și pe ceilalți disidenți orientali. Atunci într'adevăr am avea noi gloria neperitoare, ca să fim *puntea de aur* între Apus și Răsărit, și am ocupa loc de cinste în istoria lumii întregi.

Trimitte-va oare Provedința în tabăra fraților ortodoxi arhieriei pătrunși de iubirea lui Dumnezeu și mântuirea deaproapelui, politicieni iubitori de neam, cari înțelegând necesitatea absolută a unirii religioase cu Roma, s'o iee în programul lor?

40. Zămislirea neprihănită.

„Romano-catolicii învață, că și sfânta Fecioară Maria a fost scutită de păcatul original. Pe baza acestei învățături au instituit ei sărbătoarea *Neprihănitei zămisliri a Sfintei Fecioare*. (Festum Immaculata e Conceptionis beatae Virginis.) Învățătura aceasta a început în Apus din veacul XII și în anul 1854 a fost pusă de papa Pius IX în rândul dogmelor. Ea n'are însă nici o bază în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradițiune și trebuie privită ca inovațiune și erezie“ (Op. cit. pag. 151).

R. Trebuie să ai cunoștințele dlui Mihălcescu din Sf. Scriptură, Sf. Tradiție și Istoria bisericească, ca să poți afirma, că dogma aceasta n'are bază în sfânta Scriptură și Sf. Tradiție, și că e o inovațiune, ca să nu mai zic erezie.

Că nu e o inovațiune se vede de acolo, că tocmai biserica latină a împrumutat dela biserica orientală sărbătoarea: *Zămislirea Sfintei Ana când a zămislit pe Preasfânta Fecioară*. Sărbătoarea aceasta era deja în răsărit prin veacul V, după cum se vede din Tipicul s. Sava. În Apus sărbătoarea aceasta s'a introdus numai prin veacul XII. Așadară nu învățătura a început în veacul XII în Apus, ci atunci s'a introdus numai sărbătoarea Zămislirei minunate a s. Ana, și și aceasta au introdus-o Apusenii, după ce în Răsărit fusese de multă vreme ținută. De ce s'a introdus în biserica orientală sărbătoarea aceasta la 9 Decembrie? Pentru că a crezut, că zămislirea sfintei Ana, a fost cu totul sfântă. Că nu e erezie, se vede de acolo, că dogma aceasta își are baza în Sf. Scriptură și în Tradiție. Aici însă trebuie să amintim, că adevărul acesta este unul dintre adevărurile de credință, care multă vreme s'a crezut numai în mod *implicit* sau *nerespicat*. S'a crezut mai ales prin *practica bisericii*, carea a instituit, chiar și o sărbătoare pe ziua de 9 Decembrie.

Cetim în sf. Scriptură; *Dușmănie voiți pune între tine și între jeme, între se-*

mânța ta și între sămânia ei (Fac. 3, 15) Femeea, care ni se promite aici, este Maria. Dacă dânsa și numai o clipă ar fi fost întinată cu păcat, ceace înseamnă ar fi amic cu diavolul, nu ar fi zis Domnul, că între dânsa și șarpe va fi cea mai mare dușmănie.

Acelaș adevăr se deduce dela Luca 1, 28, unde P. C. F. Maria e numită „plină de dar“.

Din Tradiție încă putem cunoaște credința veche a bisericii despre zămislirea P. C. F. Maria. În primele veacuri, nefiind discutat acest adevăr de credință, nici sf. Părinți nu vorbesc *respicat* despre zămislirea nepătată a Maicii Domnului. Cu toți însă spun, că dânsa a fost *scutită de orice păcat*, că a fost *cu totul sfântă și înzestrată de Dumnezeu cu toate darurile*. Pe ea o numesc: „*mai sfântă decât îngerii*, mai minunată decât Scaunele, mai înfrumșetată decât Heruvimii mai mărită decât Serafinii, mai înaltă decât ceriurile și *mai curată decât soarele*. (Ioan Damascenul Sermo Annunt. B. M. V.) O mai numesc „*fără prihană*“ (Stihoavna dela Mânecatul din 22 Ian. Cfr. Min. de Buda foaia 156), „*singură preacurată și cu totul nepătată*“ (Canon de mângăere cel mic cătră Născ. de Dumnezeu, cântarea III.). Trupul ei îl numesc „*neprimit de curgerea păcatului*“. Min. 21 Noemvrie la utrenie canon cant. IX. pripeala III). Nașterea ei e cu totul sfântă, fără prihană: „*Lăudăm nașterea fecioarei cea cu totul*

fără prihană“ (Mărire și acum dela Stihirile din 8 Septemvrie).

Confesiunea ortodoxă alui P. Movilă încă recunoaște, că P. C. V. Maria a căpătat mai multă grație, decât ori care altă creatură.

Mintea sănătoasă încă ne spune, că nu era lucru cuviincios, că Dumnezeu Tatăl, să concreadă pe Fiul său unei femei pătate de păcat; Dumnezeu Fiul încă n'a putut să se întrupeze din o muiere întinată de păcat, El, care anume a venit să distrugă păcatul; Spiritului Sfânt nu l-s'ar fi convenit să formeze trupul Mântuitorului dintr'o muiere întinată cândva cu păcatul original.

Intre teologii greco-orientali încă s'au aflat unii, cari au mărturisit, că sf. Maria este zămislită fără păcatul original. Așa e *Lazar Baranovici*, carele explicând cuvintele: „Iată întru fărădelegi m'am conceput și întru păcate m'a născut maica mea,“ zice: „*Tu singură ești, căreia nu i-se potrivește rugăciunna aceasta, căci n'ai fost concepută întru fărădelege, nici n'ai fost născută în păcate.* (In predica sa despre Conceperea Sfintei Fecioare, Kiev 1684). *Ioanițiu Galiatowski*: și el rector al Academiei din Kiev, explicând cuvintele: *Că mi-a făcut mie mărite Cel puternic*, zice: „al treilea lucru mare ce i-l'a făcut Dumnezeu P. C. Fecioare, a fost că a scutit-o de păcatul original; pentru că P. C. Fecioară a fost concepută fără păcatul strămoșesc. (Vezi la Gagarin:

L'eglise russe et l'Immaculée conception, Paris 1876 pag. 172).

S'ar mai putea aduce o mulțime de dovezi din s. Scriptură. din Tradiție, din autorii mai noi, în favorul dogmei despre zămislirea nepătată a P. C. F. Maria. Din toate acestea se vede, că adevărul acesta este descoperit de Dumnezeu, și pururea crezut în biserică.

A avut deci drept Papa Pius IX, când la 1854 a definit dogma aceasta. Și cerul o confirmat definiția Vicariului lui Hristos prin minunata arătare a Maicei nepătate la Lourdes în Franța. La locul arătării, — întâmplatè la 4 ani după definire — s'a ivit un izvor cu apă făcătoare de minuni. Acolo e și cel mai renumit loc de peregrinaj, unde se întâmplă o mulțime de minuni. Definiția aceasta urmată de minunile dela Lourdes, e o splendidă dovadă despre infalibilitatea Papei dela Roma, și sfințenia Bisericii catolice. Se vede, că Dumnezeu dă drept Vicariului Fiului său, și nu unor hulitori orbiți de ură împotriva Bisericii catolice. Deie cerul, ca prin mijlocirea Maicii nepătate și în iubita noastră țară să se arete astfel de fapte, ca văzându-le cei lăncezi și cei rătăciți să preamărească pe atot puternicul Părinte ceresc și să-și caute mântuirea sufletului prin Biserica aceea, în care se întâmplă atari minuni.

CUPRINSUL

	Pag.
Prefață	3
1. Adevărata Biserică alui Hristos	7
2. Azima	18
3. Bărbații de seamă ortodoxi ce zic despre ortodoxie?	20
4. Bărbații de seamă ortodoxi despre Unirea cu Roma	31
5. Biserica de stat	41
6. Biserica dominantă	44
7. Biserica națională	48
8. Biserica ortodoxă din Ardeal și na- ționalismul	49
9. Biserica singur mântuitoare	54
10. Biserica sobornicească	58
11. Blajul	61
12. Canonizarea	66
13. Cărțile bisericești	69
14. Căsătoria civilă	78
15. Căsătoriile mixte	80
16. Celibatul	83
17. Concordatul	85
18. Colecțiunea Pseudoisidoriană	92
19. Creștinismul și naționalitatea	96
20. Despotismul Bisericii catolice	100
21. Divorțul	103
22. Epicleza	107

	Pag.
23. Evoluția dogmelor	114
24. Excomunicarea	117
25. Filioque	118
26. Foloasele Ortodoxiei	130
27. Foloasele Unirii	132
28. Iezuiții	140
29. Inchiziția	148
30. Incoronarea	157
31. Indulgențele	159
32. Infalibilitate Papei	166
33. Intoleranța	179
34. Legea românească	181
35. Legea strămoșească	185
36. Lupta pentru investitură	187
37. Misiunile	191
38. Ortodoxia	194
39. Papa	197
40. Papii răi	208
41. Păpeasa Ioana	211
42. Patria	214
43. Prozelitismul	218
44. Purgatorul	220
45. Roma	225
46. Schisma cea mare	232
47. Scriitorii protestanți și ortodoksi streini despre Biserica catolică	241
48. Toleranța	247
49. Unirea bisericilor	250
50. Zămislirea nepătată	258

